

Korkeavuoren- katu 21

Rakennushistoriallinen selvitys 27.9.2013

ark-byroo

TILAAJA

Senaatti-kiinteistöt

Yhteyshenkilö myyntipäällikkö Esa Pentikäinen

KONSULTTI

Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Kustaankatu 3

00500 Helsinki

marianna.heikinheimo@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566

TYÖRYHMÄ

Marianna Heikinheimo, arkkitehti SAFA, KuvM, projektista vastaava rakennustutkija

Mia Puranen, arkkitehti, rakennustutkija

Emilia Pohjanpalo, rakennustutkija

Eero Astala, graafikko

Sami Heikinheimo, valokuvaaja

NYKYTILAVALOKUVAT

© Sami Heikinheimo, ark-byroo

ETUKANNEN KUVA

Julkisivu Korkeavuorenkadulle 1920-luvulta. Yleisten rakennusten ylihallitus. KA.

TAKAKANNEN KUVA

© Sami Heikinheimo, ark-byroo

SUORITUSAJANKOHTA

Työ on suoritettu ajalla kesäkuu–syyskuu 2013.

© Arkkitehtitoimisto ark-byroo

KÄYTETYT LYHENTEET

HEL PTP	Helsingin kaupungin paikkatietopalvelut
HKA	Helsingin kaupunginarkiston piirustuskokoelma
HKA SIN	Helsingin kaupunginarkiston sinetti-tietokanta
HKM KA	Helsingin kaupungin kaupunginmuseon kuva-arkisto
KA	Kansallisarkisto
RakVV	Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto
Sk	Senaatti-kiinteistöjen arkisto

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Kohde	4
1.2	Tehtävä	6
1.3	Perustiedot	7
2	Lähiympäristö	10
3	Uudisrakennus 1888–1889	16
3.1	Toimijat	16
3.2	Arkkitehtuuri ja teknilliset järjestelmät	20
4	Rakennuksen myöhemmät vaiheet	32
4.1	1891–1904 Walleniuksen ja Yhdyspankin aika	33
4.2	1904–1918 Venäjän valtion aika: käyttäjänä santarmihallitus	34
4.3	1918–1921 Suomen valtion omistus alkaa: Sotasaaliskeskusosaston hallinnoimana	36
4.4	1921–1931 Käyttäjänä puolustusministeriö ja yleisesikunta	36
4.5	1931–1939 Suomen valtion aika: käyttäjänä puolustusneuvosto	46
4.6	1939–1987 Rajavartiolaitoksen aika ennen peruskorjaus- ja muutostöitä	48
4.7	1987–1991 Rajavartiolaitoksen aikainen peruskorjaus- ja muutostyö	58
4.8	1991–2012 Rajavartiolaitoksen aika, peruskorjauksen jälkeiset muutokset	69
4.9	Muutosvaiheet yhteenvetona ja kaavioina	70
5	Nykytila	78
5.1	Sisätilojen inventointi	83
5.2	Ulkotilat	124
6	Yhteenveto	134
	Lähteet	137
	Liitteet	141

1 Johdanto

1.1 Kohde

Korkeavuorenkatu 21 on kertaustyylinen kivitalo Helsingin Ullanlinnassa Johanneksen kirkkoa vastapäätä. Vuonna 1889 valmistuneen kivitalon rakennutti ruotsalainen tehtailija Per Erik Färlander ja suunnitelmat piirsi ruotsalainen rakennusmestari-arkkitehti Axel Högborg. Alkuvuosisikymmeninä siinä asui vuokralla niin porvaristoa kuin käsityöläisiä.

Viisikerroksiset kivitalot yleistyivät Helsingissä 1880-luvulla.¹ Kivitaloja pidettiin paloturvallisina ja edustavina. Suomen kaupungeista ainoastaan Helsingissä on suuria kaupunkialueita, jotka edustavat 1800-luvun lopun uusrenessanssityyliä.² Uusrenessanssin päätavoitteena helsinkiläisessä yhteydessä oli luoda tarkoituksen-

mukaisia ja edustavia tiloja porvaristolle, joka kasvavan kaupan ja teollistumisen seurauksena nousi talouselämän eturiviin.

Toisen maailmansodan jälkeen Helsingin keskustasta purettiin noin kolmekymmentä uusrenessanssikerrostaloa ja 1960-luvun alussa lisäksi kymmenen taloa oli purku-uhan alaisina.³ Arkkitehtikunta kiinnitti näiden kivitalojen purkuun laajasti huomiota.⁴ Korkeavuorenkatu 21 säilytettiin.

Färlanderin talo sai synkän maineen sen siirryttyä vuonna 1904 Venäjän valtion omistukseen. Käyttäjäksi tuli santarmihallitus ja rakennukseen sijoitettiin santarmien päämaja sekä upseerien ja santarmien asuntoja. Venäjän valtiollisen poliisin ni-

1 Neuvonen et al. 2002, 14-15.

2 Wickberg 1964, 167-168.

3 Wickberg 1967, passim.

4 Katso mm. Arkkitehti 6-7/1960.

men mukaan rakennusta alettiin kutsua *Ohranan taloksi*.

Sisällissodan aikana Korkeavuorenkatu 21 oli Punakaartin toimipisteenä. Itsenäistymisen jälkeen rakennuksen omistajuus siirtyi Suomen valtiolle, jonka omistuksessa rakennus edelleen on. Vuonna 1921 käyttäjiksi tulivat puolustusministeriö ja yleisesikunta. Rakennus muutettiin kokonaan virastoksi lukuun ottamatta venäläisten ullakolle sisustamia asuinhuoneita. 1930-luvulla rakennusta käytti puolustusneuvosto kunnes 1939 se tuli rajavartiolaitoksen käyttöön. Rajavartiolaitos muutti Kalasatamaan väistötiloihin 2012 sisäilmaongelman takia ja tällä hetkellä Korkeavuorenkatu 21 on tyhjillään.

Rakennus on siis muutettu asuinrakennuksesta virastoksi ja uuden käyttötarkoituksen vaatimuksen myötä siihen on kohdistunut erinäisiä muutoksia. Merkittävien muutosvaihe osui rajavartiolaitoksen aikaan 1980-luvun lopulle kun vanhaa osaa perusparannettiin, pihasiipi korvattiin uudisrakennuksella ja rajavartiolaitokselle rakennettiin uusi auditorio pihan alle. Suun-

nitelmat laati arkkitehtuuritoimisto Arvi ja Pirkko Ilonen. Työ vaati asemakaavamuutoksen, joka tuli voimaan 1987. Asemakaavassa rakennuksen vanha osa on suojeltu sr-1 -merkinnällä. Korkeavuorenkatu 21 oli suojeltu vuonna 1980 asetuksella valtion omistamista kiinteistöistä.

Korkeavuorenkatu 21:tä on tutkittu jo aikaisemmin. Matti Kulovesi laati siitä 1985 Helsingin yliopiston taidehistorian laitoksella proseminariesitelmän, jota olemme voineet käyttää lähdeaineistona. Seikka-peräinen ja huolellisesti laadittu tutkimus keskittyy rakennuksen historiaan ennen Suomen valtion omistajuutta eli vuotta 1918 eikä siinä luonnollisestikaan ole tarkasteltu viimeisten kolmen vuosikymmenen jaksoa. Vuonna 2012 Senaatti-kiinteistöt teetti Pöyryllä suunnitteilla olleen korjausrakennushankkeen hankesuunnittelun osana rakennuksen suojelutilannetta käsittelevän raportin, jota olemme myös voineet käyttää tämän rakennushistoriaselvityksen lähdeaineistona.

I.2 Tehtävä

Korkeavuorenkatu 21:n kiinteistön omistaa Suomen valtio ja sitä hallinnoiva Senaatti-kiinteistöt on aikeissa myydä kiinteistön. Luovutuksen johdosta ELY-keskus ottaa rakennuksen käsittelyyn suojeleksi-ana rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) perusteella. Suojelupäätös on voimassa, kunnes uusi päätös on vahvistettu ympäristöministeriössä. Vuoden 1980 suojelupäätöksen tavoitteiden ja mm. kohdentumisen määrittäminen on Museoviraston tehtävä.

Selvityksen työohjelma painottuu Suomen valtion omistajuuden aikaan. Selvityksen tarkoituksena on tehdä selkoa rakennuksen vaiheista erityisesti vuoden 1918 jälkeen ja antaa pohja- ja perustietoja rakennussuojelun tueksi.

Johdantoluku sisältää kohde-esittelyn ja tehtäväkuvauksen lisäksi rakennuksen perustiedot. Toisessa luvussa käsitellään Korkeavuorenkatu 21:n lähiympäristöä. Kolmas luku esittelee rakennuksen uudisrakennusvaiheen rakennuttajan, arkkitehdin ja suunnitelmat. Axel Högborgin vuoden 1888 piirustusten lisäksi luvussa on asuinrakennuksen alkuperäistä huoneistojakoa havainnollistava kaavio.

Neljäs luku käsittelee rakennuksen myöhempiä vaiheita ja se rakentuu kronologisesti käyttäjien mukaan jäsentyvän alaotsikoin. Aikaa ennen Suomen valtion omistajuutta koskeva historiaosuus on kirjoitettu tutkimalla piirustuksia, eriaikaisia valokuvia ja kirjallisia lähteitä kuten 1800-luvun lopun lehtiartikkeleita sekä referoiden Matti Kuloveden 1985 tekemää Korkeavuorenkatu 21:n rakennusta käsittelevää proseminaariesitelmää. Luku sisältää myös peruskorjauksen ja muutostyöt suunnitelleiden arkkitehtien Arvi ja Pirkko Ilosen haastattelun. Kuvituksena on arkis-

topiirustuksia ja -valokuvia eri aikakausilta. Luvun lopussa on yhteenveto ja kaaviot muutoksista.

Rakennuksen nykytila on inventoitu syyskuussa 2013 sekä sisältä että ulkoa. Sisätilojen osalta on esitetty rakennuksen ominaispiirteet ja ratkaisut ensin yleisesti ja sitten seitsemän tärkeän tai toistuvan tilatyyppin osalta huonetilakortein, joihin sisältyy nykytilannetta ja varhaisempia vaiheita vertaileva taulukko. Lisäksi viisi huonetilaa on inventoitu vapaamuotoisesti kuvaillen. Julkisivuista ja ulkotiloista on oma inventointitekstinsä. Sisä- ja ulkotilat on dokumentoitu valokuvien.

Yhteenvetoluvussa kerrataan rakennuksen muutosvaiheet ja arvioidaan rakennuksen säilyneisyyttä ja nykytilaa. Selvityksen lopussa on lähdeluettelo ja liitteenä rakennuslupa-asiakirjojen perusteella tehty muutosten kronologia.

Selvityksessä käytetyistä arkistoähteistä tärkeimpiä ovat olleet Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkiston rakennuslupa-asiakirjat, Senaatti-kiinteistöjen arkiston, Kansallisarkiston ja Helsingin kaupunginarkiston materiaalit. Vanhoja valokuvia on käyty tutkimassa Museoviraston, Sotamuseon sekä Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkistoissa. Lisäksi on käytetty Helsingin kaupungin kaupunkimittausosaston ilmakuvia. Kirjallisista lähteistä tärkeitä ovat olleet Helsingin historiaan ja kohderakennuksen käyttäjiin liittyvä kirjallisuus sekä Kuloveden proseminaariesitelmä. Lisäksi olemme tutustunne vuonna 2012 tehtyyn Pöyryn selvitykseen kohteesta. Osa lähdemateriaalista on ollut tutkittavissa netin sähköisten arkistotietokantojen kautta.

I.3 Perustiedot

Kohteen nimi ⁵	Virastotalo Korkeavuorenkatu 21 Aiempia nimiä: Ohranan talo Färlanderin talo
Osoite	Korkeavuorenkatu 21 / Högbergsgatan 21 00130 Helsinki Myös: Punanotkonkatu 4 / Röddäldsgatan 4
Kaupunginosa	7. Ullanlinna / Ulrikesborg
Kortteli	104 Kultakala / Guldfisken
Tonttinumero	19
Kiinteistön tunniste	200365
Rakennuksen tunniste	300391
Virallinen kiinteistötunnus	91-7-104-19
Pysyvä rakennusnumero	1339

RAKENNUSVAIHEET

1888–1889 Uudisrakennus

Rakennuttaja	Tehtailija Per Erik Färlander
Suunnittelija	Rakennusmestari-arkkitehti Axel Högberg
Rakennuslupa myönnetty	4.4.1888
Rakennuksen käyttöönotto	1.6.1889

1987–1991 Peruskorjaus ja uudisrakennus

Rakennuksen kadunpuoleiset siivet peruskorjattiin.
Tontin itäreunan siipiosa purettiin ja korvattiin uudisrakennuksella,
joka ulottui myös pihan alle rakennettavaan kellarikerrokseen.

Rakennuttaja	Rakennushallitus
Arkkitehtisuunnittelu	Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen

LAAJUUSTIETOJA⁶

Bruttopinta-ala	8 554,2 brm ²
Huoneistopinta-ala	6 277,0 htm ²
Kerrosala	8 053,0 kem ²
Kokonaistilavuus	34 250 m ³
Kerroksia	5. Lisäksi kellarikerroksia 2, ullakkokerroksia 1

⁵ KOKI-raportti, Sk.

⁶ KOKI-raportti, Sk.

KÄYTTÖ

1888–1904	Asuinrakennus. Lisäksi pohjakerroksessa oli kaksi leipomo-, myymälä- ja käsityöläisten tiloja.
1904–	Osin asuinrakennus, osin virastokäytössä
1918–	Talo muuttui virastoiksi, vain joitakin asuntoja.
1921–	Talo muutettiin kokonaan virastoiksi.

OMISTUS⁷

1888–1891	Per Erik Färlander
1891–1893	J. E. Wallenius
1893–1897	Yhdyspankki
1897–1904	Alexander Jefremoff
1904–1918	Venäjän valtio
1918–	Suomen valtio, haltijoina
1918–1921	Sotasaaliskeskusosaston kiinteistöosasto
1921–1936	Yleisten rakennusten ylihallitus
1936–1995	Rakennushallitus
1995–2001	Valtion kiinteistölaitos
2001–	Senaatti-kiinteistöt

TONTTI⁸

Tontin pinta-ala	1 705 m ²
Rakennusoikeus	7 370,0 m ²
Käytetty rakennusoikeus	8 053,0 m ²

ASEMAKAAVA

Voimassa oleva asemakaava Tunnus 9147,
vahvistuminen 7.1.1987, voimaantulo 16.1.1987.

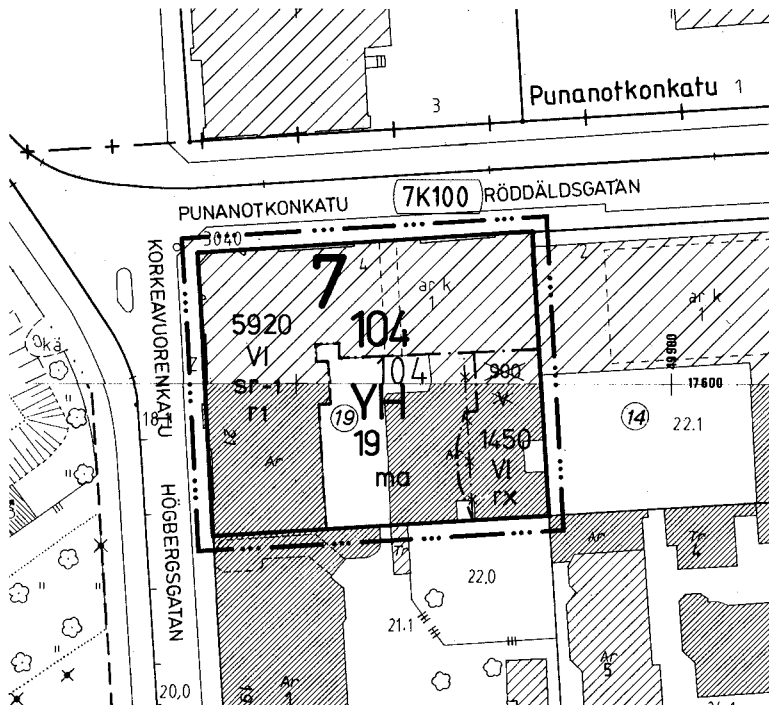
Tonttialue korttelissa 104 on merkitty asemakaavassa yleisten hallinto- ja virastorakennusten hallintoalueeksi (YH).

Mikäli tontin rajalla olevan rakennuksen seinä ei rajaudu naapuritontin rajalla olevan rakennuksen seinään, on se käsiteltävä julkisivun tavoin ja siihen voidaan sijoittaa ikkuna-aukkoja.

Tontille on sijoitettava vähintään ja saadaan sijoittaa enintään 8 autopaikkaa. Autopaikat saa sijoittaa pihamaalle. Rakennuksen ullakolle saa sisustaa sallitun kerrosalan lisäksi 100 m² suuruisen saunatilan rakennuksen henkilökuntaa varten.

⁷ Helsingin VII kaupunginosan korttelin 104 tontti 19:n tonttikortti, HKA.

⁸ KOKI-raportti, Sk.

Voimassa oleva asemakaava 9147. Kaava vahvistettiin 7.1.1987 ja se tuli voimaan 16.1.1987. Rakennuksen vanha osa on suojeltu merkinnällä sr-1. HEL PTP.

Viimeisimpään asemakaavamuutokseen ryhdyttiin, koska pihasiiven rakennusoikeudeksi merkitty 900 m² ei riittänyt peruskorjauksessa tarvittavan kokonaishuoneohjelman toteutukseen. Asemakaavamuutoksessa pihasiiven rakennusoikeudeksi tuli 1 450 kem².

Vanhentuneet asemaakavat

Asemakaava 7948 hyväksyttiin 29.4.1980 ja vahvistettiin 22.10.1982.

Rakentamisaikana voimassa oleva asemakaava oli hyväksytty 25.10.1887.

RAKENNUSSUOJELU

Rakennuksen vanha osa on suojeltu valtioneuvoston päätöksellä 18.9.1980 valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen nojalla.⁹ Suojelun tavoitteisiin kuuluu, että rakennuksen käytettävyyden säilymisestä huolehditaan samalla sen historiallisia piirteitä vaalien. Tarpeellisten korjausten ja muutosten suunnittelun on perustuttava rakennuksen merkityksen ja nykytilan tuntemukseen.

Asemakaavassa 9147 rakennuksen vanha osa on suojeltu merkinnällä sr-1: Suojeltava rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tarvelevät katujulkisivujen tyyliä tai vesikaton perusmuotoa.

9 www.nba.fi, rekisteriportaali

2 Lähiympäristö

Korkeavuorenkatu 21:n tontti 19 sijaitsee edustavalla paikalla Helsingin Ullanlinnan kaupunginosassa Johanneksen kirkkoa vastapäätä. Tontti rajautuu Korkeavuorenkadun ja Punanotkonkadun kulmaukseen.

Tähtitorninmäen ja Juhannusvuoren kallioisille rinteille alkoi julkisten rakennusten, kuten kirkon, koulun ja sairaalan, myötä ilmestyä myös yksityistä asutusta jo 1800-luvun puolivälin tienoilla. Kul-

kan kortteli, jossa Korkeavuorenkatu 21 sijaitsee, jää Kirurgisen sairaalan ja Johanneksen kirkon väliin. Sen ensimmäisistä puutaloista osa oli hienoja huviloita, joita säätyläiset rakennuttivat näille hiljaisille laitakaupungin alueille. Julkisivujen, porttien ja korkeiden lauta-aitojen sisäpuolella viheriövät 1800-luvun lopulla jalopuut ja loistivat kukkaistutukset.¹⁰

¹⁰ Ollila & Toppari 1975, 262.

Ote Helsingin vuoden 1874 asemakaavasta, joka tuli voimaan 1875. Punanotkonkadun pohjoispuoleinen puisto-suunnitelma (väritetty vihreällä) ei toteutunut. Korkeavuorenkatu 21:n tontti on merkitty punaisella. KSV.

Korkeavuorenkatu 21:n tontilla oli uudisrakentamisvaiheessa voimassa asemakaava, joka oli vahvistunut 25.10.1887.¹¹ Sitä aiemmassa, vuonna 1875 vahvistetussa asemakaavassa, kaupungin asemakaavoitettu alue ulottui Merisatamaan asti ja Vuorimiehenkadun pohjoispuolinen alue oli jaettu tontteihin. Nämä eteläiset kaupunginosat olivat reunakaupunkia mataline, yleensä yksi- tai kaksikerroksisine puutaloineen.¹² Merkittävä yksityiskohta vuoden 1875 asemakaavassa oli Erottajalta Punanotkon puiston kautta Merisatamaan suunniteltu leveä bulevardi.¹³ Asemakaavaa tosin muutettiin tältä osin jo 1886, mutta Korkeavuorenkatu 21:n rakentamista koskevassa vuoden 1889 HBL:n lehtiartikkelissa¹⁴ puhutaan vielä tulevasta bulevardista ja sen tuomasta lisästä alueen arvokkuuteen.¹⁵

Korkeavuorenkatu 21 on Kultakalan korttelin vanhin kivitalo ja se valmistui 1889. Ympäristön arvokkuutta lisäsivät Färlanderin talon rakentamisen aikoihin vuonna 1888 valmistunut Kirurginen sai-

raala sekä rakenteilla ollut goottilaistyylinen Johanneksen kirkko (1886-1891). Färlanderin talon pohjoispuolella sijaitseva Gustaf Nyströmin piirtämä naapurirakennus Korkeavuorenkatu 23 valmistui 1895. Se toimi tällöin kouluna. Eteläpuolen naapurirakennus Korkeavuorenkatu 19 eli Kihlmanin talo valmistui vuonna 1898. Arkkitehteinä olivat Karl Hård af Segerstadt ja Bertel Jung ja rakennuksen räystäslinja noudattaa Färlanderin talon räystäskorkeutta. Tontin itäpuolella Punanotkonkadun ja Kasarmikadun kulmassa sijaitsi puutaloja sekä nelikerroksinen kivitalo, jotka on sittemmin purettu.¹⁶

Korkeavuorenkatu 21:n kulmatorni sijaitsee Korkeavuorenkadun, Punanotkonkadun ja Yrjönkadun yhtymäpisteessä luoden Yrjönkadulle kaupunkikuvallisesti merkittävän pääteaiheen. Rakennuksen ylemmistä kerroksista avautuu pitkiä näkymiä aina Jätkäsaareen ja toisaalta myös keskustan suuntaan asti.

11 Helsingin kaupungin historia, IV osa. 1955.

12 Kulovesi 1985, 5.

13 Helsingin kaupungin historia, IV osa. 1955, 9-10.

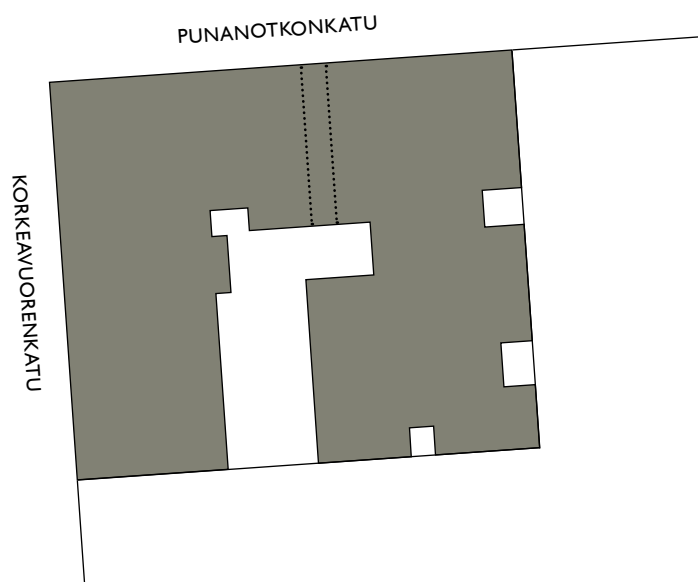
14 HBL n. 134, 6.7.1889

15 Kulovesi 1985, 5.

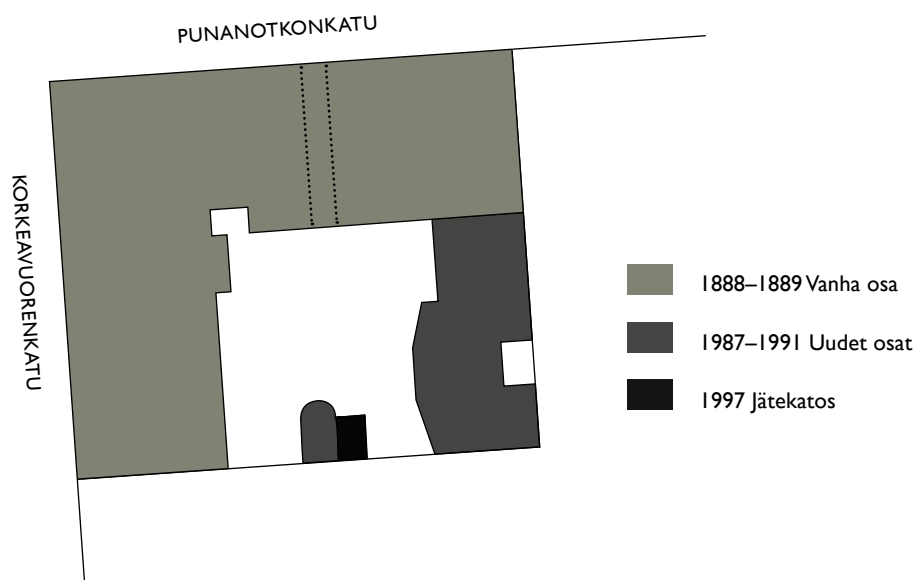
16 Ollila & Toppari 1975, 263.

Korttelikaaviot

TILANNE 1889

TILANNE 2013

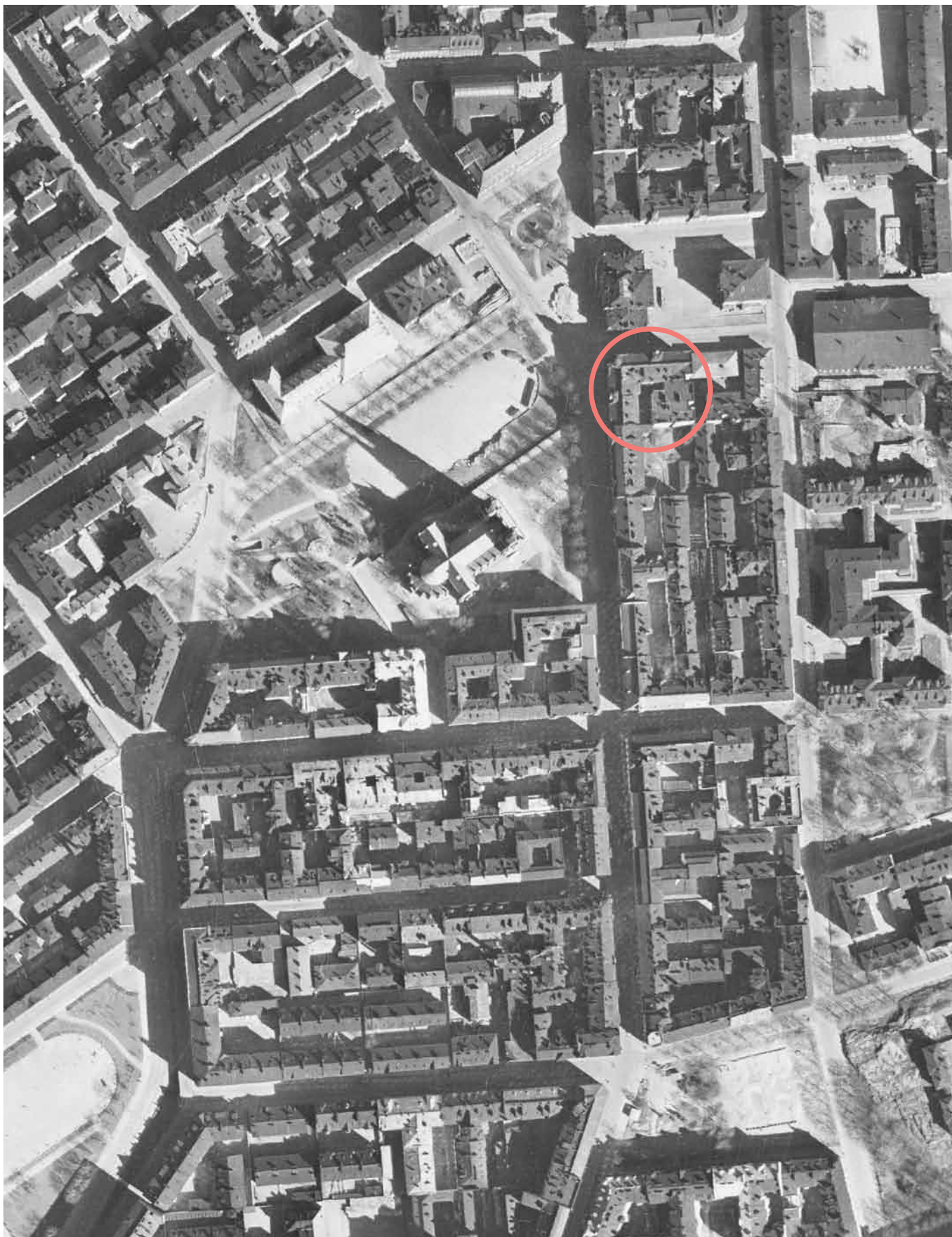

Näkymä Korkeavuorenkadun, Yrjönkadun ja Punanotkonkadun risteykseen aikavälillä 1899–1909. Vasemmalla on vuonna 1895 valmistunut Läroverket för gossar och flickor eli Brobergska samskolan. Rakennuksen arkkitehti on Gustaf Nyström. Keskellä Axel Högbergin suunnittelema Färlanderin talo. Oikeassa laidassa on Kihlmanin talo, joka valmistui 1898 Karl Hård af Segerstadin ja Bertel Jungin suunnitelmien mukaan. Kuvaaja Lindbohm Ines Aurora/Ivar Werner/Knut Hjalmar. HKM KA.

Näköala Johanneksen kirkon puistikosta pohjoiseen. Korkeavuorenkatu 21:n pääjulkisivu kulmatorneineen näkyy kuvassa oikealla puolella. Kuva on ajoittamaton. HKM KA.

Ilmaortokuva vuodelta 1943. Korkeavuorenkatu 21 on rengastettu kuvaan. Vanha pihasiipirakennus oli tällöin vielä olemassa. © Kaupunkimittausosasto, Helsinki.

Ortoilmakuva vuodelta 2012. Korkeavuorenkatu 21 on rengastettu kuvaan. Vanhan pihasiipirakennuksen tilalle rakennettiin 1987-1990 lisärakennus. © Kaupunkimittausosasto, Helsinki.

Viistokuva ilmasta vuodelta 2011. © Kaupunkimittausosasto, Helsinki.

Uudisrakennus 1888–1889

3.1 Toimijat

3.1.1 Rakennuttaja P. E. Färlander

Ruotsalainen maalarimestari, tehtailija

Per Erik Färlander (s. 2.7.1851, k. 21.12.1909, Evaston, Illinois, USA)¹⁷

Per Erik Färlander osti Korkeavuorenkadun tontin numero 19 korttelista 104 rakennusmestari H. V. Nordbergiltä loppuvuodesta 1887. Rakennuslupaa hän haki 28.2.1888 ja lupa myönnettiin Maistraatin kokouksessa 4.4.1888, jolloin myös tarkastettiin Axel Högbergin laatimat piirustukset. Rakennuksen valmistuttua vuonna 1889 hän muutti itse Punanotkonkadun siiven viidenteen kerrokseen viiden huoneen huoneistoon.¹⁸

¹⁷ Tiedot kuolinilmoituksesta, joka julkaistiin Hufvudstadsbladetissa nro 10, 11.01.1910.

¹⁸ Kulovesi 1985, 17.

Kulovesi esittää Färlanderin muuttaneen Ruotsista Suomeen vuonna 1885, mutta Helsingin raittiusravintolaosakeyhdistiön kokouksessa vuoden 1884 helmikuussa mainitaan väliaikaiseen hallitukseen valittujen joukossa maalari Färlander.¹⁹ Kyse on selvästikin samasta henkilöstä, sillä muutamaa kuukautta myöhemmin löytyy lehdestä samassa yhteydessä maalari P. E. Färlander.²⁰ Viimeistään seuraavana vuonna 1885 Färlander avasi maali- ja tapettiliikkeen Pohjoisesplanadi 27:ssä eli vasta valmistuneessa Grönqvistin kivimuurissa. Maineikkaan Rieksin tapettitehtaan päättettyä siirtää tehtaansa tullimaksuihin liittyvistä syistä Pietariin hän perusti yhdessä liikemies A. Kronqvistin ja koristemaalari, liikemies K. K. Hellstenin kanssa Sanduddin

¹⁹ Uusi Suometar nro 27, 01.02.1884, 3.

²⁰ Uusi Suometar nro 90, 18.04.1884, 2-3.

tapettitehtaan Helsingin Hietaniemeen.²¹ Lupa tehtaalte myönnettiin marraskuussa 1885 ja se perustettiin Färlanderin jo aiemmin vuokraamalle tontille Färlanderin väri- ja öljytehtaan yhteyteen.²² Färlander oli tapettitehtaan ensimmäinen toimitusjohtaja ja oli tässä toimessa vuoteen 1891 saakka. Vuonna 1894 tehdas siirtyi Fredrik Wilhelm Grönqvistille.

Vanhojen sanoma- ja aikakauslehtien²³ maininnat antavat Färlanderista kuvan yritteliäänä miehenä, joka liikkui samoissa piireissä aikansa merkittävien kauppiaiden ja liikemiesten kanssa. Erinäisen liiketoiminnan harjoittamisen lisäksi Färlander kuului Helsingin raittiusseuraan, jonka puheenjohtajana ja johtokunnan jäsenenäkin hän toimi.²⁴ Harrastuksia valottaa tieto, että Färlander oli ainakin Nyländska Jaktklubbenin eli Uudenmaan pursiklubin ja Suomen Kennelklubin jäsen.²⁵

Maaleihin ja tapetteihin liittyvän liiketoiminnan lisäksi Färlander oli perustajajäsenenä ja osakkaana sekä lyhyesti myös ensimmäisenä toimitusjohtajana Omnibus Osakeyhtiössä. Kyseistä yhtiötä olivat perustamassa hänen kanssaan herrat Julius Tallberg ja U. Palmu, perustava kokous pidettiin helmikuussa 1888.²⁶

Myös kiinteistökauppa kuului laajemminkin Färlanderin toimenkuvaan. Jo vuodelta 1885 löytyy Uuden Suomettaren etusivulta ilmoitus ”Myytävän! Rakentamaton tontti 15.650 neliöjalkaa sekä vahviste-

tut piirustukset. Lähemmin P. E. Färlanderin Wäri- ja Tapettikaupasta P-Esplanadik. 27.”²⁷

Vuonna 1887 Färlander osti yhdessä maalarimestari Palmun kanssa Taka-Töölössä sijainneen Rosavillan huvilan konkurssipesältä.²⁸ Tänne hän tilasi piirustukset Axel Högborgiltä kasvihuonetta ja tallia varten, mutta ei ole tiedossa toteutettiin niitä. Korkeavuorenkadun rakennuttamisen lisäksi hän rakennutti niin ikään Högborgin suunnitteleman, vaatimattomamman puutalon kaupungilta nähtävästi vuonna 1888 ostamalleen tontille osoitteessa Laivanvarustajankatu 1. Tontin rakennuksineen hän myi eteenpäin jo saman vuoden joulukuussa.²⁹ Vuoden 1891 lokakuussa Färlander osti huutokaupasta Aspnäsin tehdastontin arentioikeuden 30 vuodeksi ja suunnitteli lehtitietojen mukaan perustavansa sinne uuden tapettitehtaan.³⁰ Suunnitelmat kuitenkin kariutuivat konkurssin myötä. Färlanderin laaja toiminta oli rahoitettu ainakin osittain lainarahalla ja syystä tai toisesta hän joutui jättämään konkurssihakemuksen 28.1.1892.³¹ Pian konkurssin jälkeen Färlander lähti Amerikkaan. Lähdestä löytyy maininta, jossa kerrotaan tehtailijan lähteneen harjoittamaan maalarin ammattia.³²

Vuonna 1903 Färlander vietti hopeahäitä vaimonsa Sofien kanssa Evastonissa Amerikassa³³, ja siellä hän myös kuoli vuonna 1909.³⁴

21 Heikkinen 2009, 177 ja 187

22 Nya Pressen nro 276, 11.10.1885 ja nro 299, 3.11.1885.

23 Kansalliskirjaston digitoidut aineistot

24 Raittius ja Siweys nro 1, 1.1.1886 sekä Uusi Suometar nro 36, 13.02.1887.

25 Päivän Uutiset nro 164, 17.07.1888.

26 Uusi Suometar nro 208, 10.09.1910, 3.

27 Uusi Suometar nro 116, 22.05.1885.

28 Uusi Suometar nro 239, 15.10.1887.

29 Päivän Uutiset no 298, 20.12.1888. Tonttikorttiin merkitty 1. lainhuutopäivämäärä on 4.2.1889.

30 Uusi Suometar nro 241, 17.10.1891.

31 Uusi Suometar nro 23, 29.01.1892.

32 Tampereen Uutiset nro 19.11.1892

33 Lördagen nro 32, 8.8.1903.

34 HBL nro 10, 11.01.1910.

3.1.2 Arkkitehti Axel Högberg

Per Erik Färlander tilasi Korkeavuorenkatu 21:n rakennuksen suunnitelmat ruotsalaiselta Axel Högbergiltä. Hänen henkilöhistoriastaan ja toiminnastaan on varsin vähän tietoja. Tässä lyhyessä selvityksessä on käytetty lähteenä Matti Kuloveden Helsingin yliopiston taidehistorian laitokselle tekemää proseminariesitelmää vuodelta 1985 sekä muiden Högbergin Helsinkiin suunnitteleminen rakennusten osalta myös Helsingin kaupunginarkiston Sinetti-arkistotietokannan piirustusrekisteriä.

Axel Högberg saapui Suomeen vuonna 1886, jolloin hänen ammatikseen passilutetelossa oli merkitty muurari. Helsingin osoitekalenterista hänet löytää rakennusmestarin tittelillä vuosina 1886-1889, jonka jälkeen merkintöjä kyseisestä kalenterista ei enää löydy. Liekö Högberg palannut Tukholmaan, jonne hän oli suunnitellu kivirakennuksen osoitteeseen Regeringsgatan 91 vuonna 1888. Toinen Tukholmasta löytyvä kivinen asuinrakennus on huomattavasti myöhempi. Hän ei myöskään anonut Helsingin maistraatista lupaa harjoittaa ammattiaan, vaikka hänen tiedetään Helsingissä ollessaan laatineen suunnitelmat ainakin kahdeksaa rakennusta varten³⁵.

Korkeavuorenkatu 21 on ehdottomasti merkittävin Högbergin tiedossa olevista suunnittelutöistä. Kulovesi listaa kolme muuta rakennusta, jotka kaikki olivat puisia asuinrakennuksia ja selvästi vaatimattomampia. Yksi näistä, vuoden 1888 toukokuussa päivätyin suunnitelmin osoit-

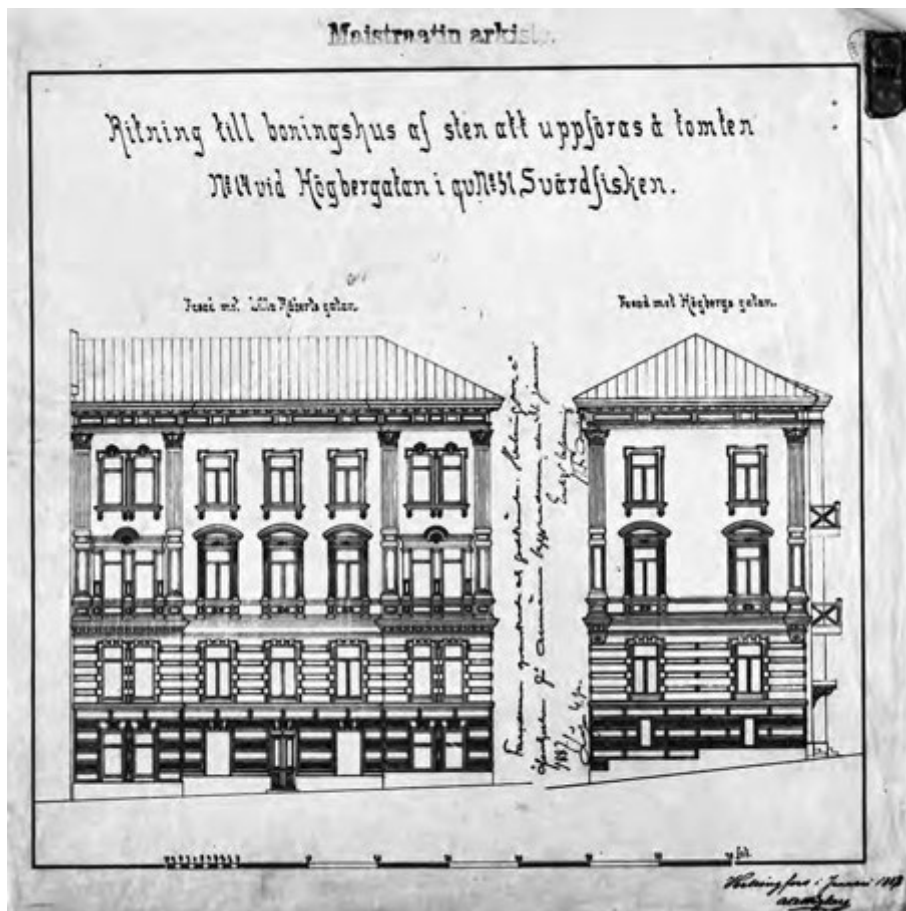
teeseen Laivanvarustajankatu 1, oli myös P. E. Färlanderin rakennuttama. Aiemmin samana vuonna, helmikuussa 1888, on päivätty suunnitelmat komeimpaan Högbergin piirtämistä puutaloista. Tämä kaksi kerroksinen kaupunkitalo valmistui vuonna 1890 Viiskulmaan osoitteeseen Pursimiehenkatu 1. Taka-Töölöön, huvilatontille nimeltä Humleberg Högberg suunnitteli, edelleen samana vuonna, pienen puutalon.

Lisäksi Maistraatin arkiston piirustuksien joukossa on suunnitelmat yhtä toteutumatta jäänyttä kivitaloa varten. Piirustukset on päivätty tammikuulle 1887 ja niiden julkisivujen jäsentelyssä ja detaljeissa on runsaasti yhtymäkohtia Korkeavuorenkatu 21:een. Tämä nelikerroksinen asuinrakennus olisi toteutuessaan ollut näkömatkan päässä Korkeavuorenkatu 21:stä, Korkeavuorenkatu 22:ssa ruotsalaisen vapaaseurakunnan Andreaskirkon vieressä. Paikalla kuitenkin sijaitsi matala puutalo vielä 1970-luvun puolivälissä.³⁶

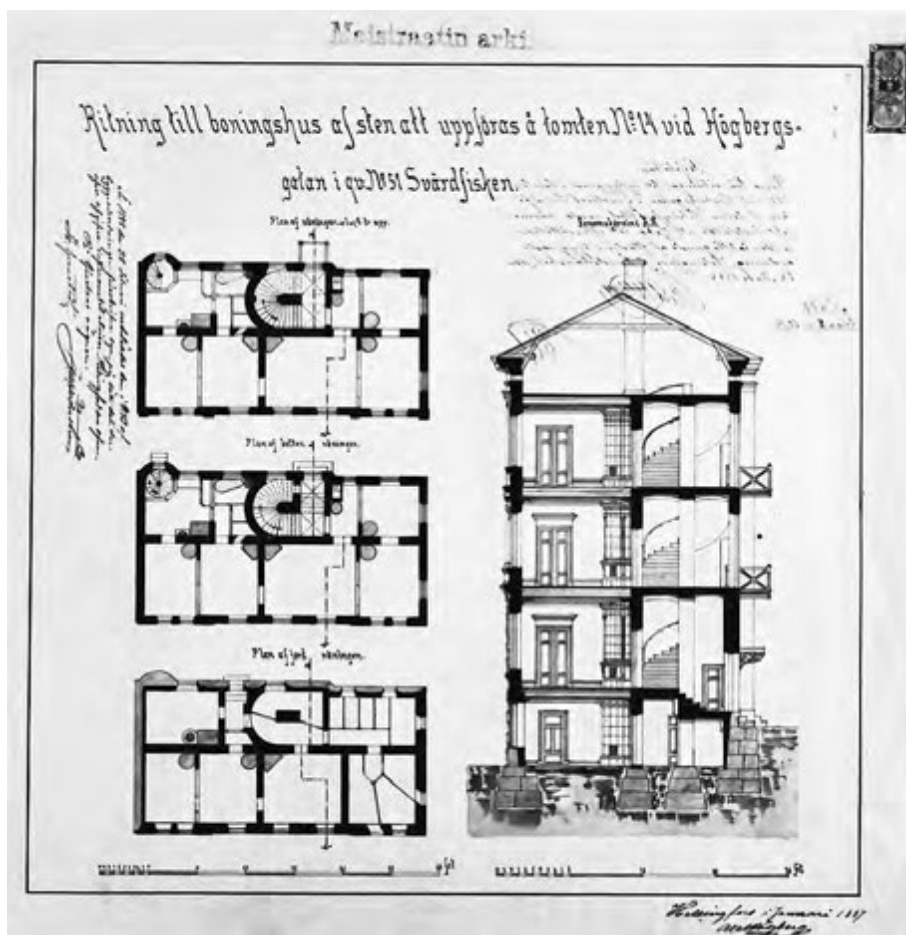
Tämän lisäksi Högberg suunnitteli puisia asuinrakennuksia vielä kahteen eri osoitteeseen. Tähtitorninkatu 14 suunnitelmat ovat Högbergin Helsingin töistä varhaisimmat, ne on päivätty joulukuussa 1886. Eerikinkatu 37 varten laaditut piirustukset, jotka on päivätty huhtikuussa 1888, eivät todennäköisesti myöskään johtaneet toteutukseen. Taka-Töölön Rosavillan huvilatontille Högberg piirsi tallin sekä kasvihuoneen vuoden 1887 loppupuolella. Nämä kaikki muut Högbergin Helsinkiin suunnittelemaat rakennukset on joko purettu myöhemmin kivitalojen tieltä tai ne ovat jo alunperinkin jääneet toteuttamatta.

35 HKA Sinetti-piirustusrekisteri.

36 Ollila & Toppari 1975, 108.

Axel Högborgin Korkeavuorenkatu 22:een vuonna 1887 suunnitteleman, toteuttamatta jääneen nelikerroksisen asuinrakennuksen julkisivuissa on paljon samoja piirteitä kuin Korkeavuorenkatu 21:ssä. HKA SIN.

Korkeavuorenkatu 22. Pohjat ja leikkaus. Axel Högborg 1887. HKA SIN.

3.2 Arkkitehtuuri ja teknilliset järjestelmät

ARKKITEHTUURI

Kookas kivitalo täytti kulmatontin kolmelta sivulta. Pääsiipi sijoittuu Korkeavuorenkadun varteen ja toinen herraskaisempi asutusiipi nykyisen Punanotkonkadun varteen. Pihasiipi rakennettiin ahtaasti korttelin sisälle ja sen huoneistoihin järjestettiin luonnonvaloa kolmen kapean valokuilun kautta. Pihalle oli käynti Punanotkonkadulta porttikäytävän kautta.

Pohjakerros poikkeaa muista kerroksista tilahahmon, rakenteiden ja toiminnan puolesta. Sinne sijoittui kahden leipomon, tallin, käymälän ja varastojen lisäksi kuitenkin jopa seitsemän asuinhuonetta.³⁷ Ylemmissä kerroksissa oli asuntoja. Vuoden 1888 rakennuslupapiirustuksissa asuinkerrokset on jaettu kahdeksaan huoneistoon. Näyttävimpiin huoneistoihin oli käynti A-portaan kautta Korkeavuorenkadun puolelta ja B-portaan kautta Punanotkonkadun puolelta. Arkkitehti sommitteli näiden porvariskotien salien välille aksiaalisen näkymän asettamalla sisäovet samaan linjaan. Huoneistojen keittiöt ja jotkut asuinhuoneet sijoituivat pihan puolelle. Kulolesi arvelee, että pihan puoleiset asuinhuoneet vuokrattiin alivuokralaisille.³⁸ Kylpyhuoneet, wc-tilat, varastoja ja yksi keittiöporras sijoitettiin rungon keskivaiheille.

³⁷ Kulolesi 1985, 6.

³⁸ Kulolesi 1985, 11–13.

Pihasiivessä oli kussakin kerroksessa neljä pienempää huoneistoa kahden portaatan varassa. Kolmen huoneiston ikkunat avautuivat ainoastaan valokuiluihin. Asunnot olivat kuitenkin melko tilavia – kussakin huoneistossa oli yhdestä kolmeen asuinhuonetta ja keittiö. Sen lisäksi yhdessä oli wc:llä varustettu kylpyhuone ja toisessa oli wc.

Asuinkerrosten pohjaratkaisu toistui samanlaisena lukuun ottamatta porttikäytävän kohtaa, joka toisessa kerroksessa katkaisee Punanotkonkadun siiven. Ullakolle ei alun perin sisustettu muita huoneita kuin tornihuone, jonka käyttötarkoituksena HBL:n lehtiartikkelissa 6.7.1889 mainitaan asukkaiden yhteistila.

Ajalle tyypillinen sosiaalinen porrastuminen ilmeni katu- ja pihasiipien asukkaiden sosiaalisissa eroissa. Katusiipiin asettui hyvätuloista porvaristoa ja virkamiehiä. Ahtaassa pihasiivessä asui lähinnä käsityöläis- ja työläisväestöä. Vuoden 1890 väestönlaskukorttien mukaan rakennuksen 216 huoneessa asui 47 ruokakuntaa ja yhteensä 290 henkilöä. Vuokralaisten ammatit vaihtelivat hovioikeudenneuvoksesta aina työmiehiin ja kauppa-apulaisiin. Rakennuksessa oli myös leskirouvia, joilla oli alivuokralaisia, kuten koululaisia ja ylioppilaita. Lisäksi käsityöläisillä oli kanssasujina kisällejä.³⁹

³⁹ Kulolesi 1985, 17; Lilius 1984, 32.

RAKENNUSTEKNISET RATKAISUT

Korkeavuorenkatu 21 perustettiin kalliolle. Sen kantavat seinät ovat tiilimuureja. Korkeavuorenkadun puolella on kaksi sydänmuuria ja Punanotkonkadun puolella yksi. Kellarin ja ensimmäisen kerroksen välipohja on tehty kappaholveista, joiden päällä on puukannattajat. Muiden kerrosten välipohjat ovat puuta ja ullakolla on lisäksi tiilistä ladottu palopermanto. Porttikäytävässä ja A-portaassa on käytetty myös ristiholveja.

Katujulkisivut ovat rapattuja ja runsaasti koristeltuja. Alimmat kerrokset ovat rustikoituja. Katujulkisivujen kolmannen ja neljännen kerroksen yhdistää kolossaalijärjestelmä. Kolmatta eli pääkerrosta on julkisivussa korostettu kahdella parvekkeella. Myös tornihuoneeseen sijoittuvan yhteistilan edessä on parveke. Korkeavuorenkadun puoleista parvekettä kannattaa neljä atlanttia. Lisäksi pääporrasta on korostettu kiillotetuin täysplastisin graniittipylväin ja holvauksella.

Pihasiivissä oli alun perin ja on vielä nykyisinkin harjakatto ja täyskorkea ullakko. Katto oli jyrkempi kadun puolella ja loivempi pihan puolella. Kulmassa on torni, jonka kruunaa kupoli ja lippuparveke. Alkuperäisen pihasiiven katto oli pulpettikatto. Myös porrashuoneiden kohdalla kummankin kadun puolella on poikkipäätyaihe ja kaareva, suomupellillä verhottu kattomuoto.

Talon valmistuttua siinä ei ollut sähköjä eikä viemärointiä. Asuinhuoneistoissa oli ilmeisesti kuivakäymälät, joita palveluskunta tyhjensi. Lämmitys toimi huonekohtaisten kakluunien ja puuhellojen varassa. Suurten huoneistojen saleissa oli kaksi kakluunia.

Helsingissä alettiin suodattamattoman veden jakelu keskustan kahdesta kaivosta 1876, jolloin vesijohtoputkien vetäminen vanhoihin ja uusiin taloihin alkoi.⁴⁰ On mahdollista, että rakennukseen tuotiin vesijohto heti alusta alkaen.

40 Neuvonen et al. 2002, 121.

**HUFVUDSTADSBLADET-LEHDESSÄ NUMERO 143 7.6.1889
JULKAISTUN RAKENNUKSEN VALMISTUMISESTA KERTOVAN
ARTIKKELIN ”ETT NYTT MILJONHUS” OMA SUOMENNOS:**

UUSI MILJOONATALO

Korkeavuorenkadun ja Kasarmikadun väliselle mäenrinteelle, jossa entinen neitsyt-torni seiso, luterilaista kirkkoa vastapäätä, kohoo nykyisin suuri rakennus, joka tyyliltään vastaa levottomasti eteenpäin katsovan Helsingin tyyliä. Rakennus hallitsee ympäristöään korkeudellaan ja jopa puolivalmis kirkko näyttää pieneltä, kun seisoo rakennuksen kattotaseella ja katselee alla olevaa kaupunkia. Näkymä tältä tasanteelta on todellakin upea, ollen yli 150 jalkaa merenpinnan yläpuolella. Etelässä silmä näkee vain laajan horison-tin ja sinertävän veden, lännessä telakan ja muita erityisiä teollisuusrakennelmia lin-tuperspektiivistä, pohjoisessa Sörnäisten lastauspaikat lahtineen, jotka työntyvät esiin kuusikkoisten rantojen välistä, sekä idässä Suomenlinnan linnoituslaitteet ja Laajasalon kauniine villa-alueineen. Kohde sijaitsee Helsingin parhaiden katujen välissä hienoine toreineen, katuineen, rakennuksineen, esplanadeineen, puutarhoineen ja puistoineen. Tämä kaikki muodostaa ihastuttavan taulun, joka vangitsee katseen kauniiseen pääkaupunkiimme sen ei yhtään vähemmän kauniimpine ympäristöineen. Näkymä on laaja, todella laaja. Silmä kaappaa hetkessä ympäristön maat ja vedet.

Vain kaksi Helsingin rakennusta saavuttaa toistaiseksi nämä korkeudet, ni-

mittäin Nikolainkirkko ja venäläisen kirkon torni. Muu kaupunki sijaitsee niin sanotusti jaloissa. Grönqvistin suuri talo katoaa Kluuvin laaksovaloaman muiden rakennusten sekaan, ja korkealla sijaitsevat Dementjevin⁴¹ ja Stestubbeskan talot näyttävät todella pieniltä ja merkitykset-tömiltä tältä korotetulta paikalta katsot-tuina. Harmajan majakka näyttää pieneltä pilarilta ulkona merellä, ja itse Eläintarhan vesitorni häviää vertailussa kunnioitetta-vasta korkeudestaan huolimatta.

Tämä uusi miljoonarakennus kilpailee myöskin leveimmän rakennuksen kanssa kunniasta ottaen toisen sijan pääkaupun-gin yksityistalojen joukossa. Grönqvis-tin talolla on kiistatta ensimmäinen sija. Korkeavuorenkadun rinteelle päin oleva pääjulkisivu on 128 jalkaa pitkä ja Puna-notkonkadun puoleinen sivujulkisivu on 151 jalkaa pitkä. Molempien julkisivujen kohtaamispaikassa kohoo 7-kerroksinen torni korkeuteensa. Tornin kärjessä on tasanne, jolta, kuten sanottu, näkee koko Helsingin lintuperspektiivistä. Koska ylin tornihuone tasanteineen on talon vuokra-laisten yhteiskäytössä, antaa tämä kaikille tilaisuuden tarkkailla Helsinkiä ympäris-töineen.

Pääjulkisivusta työntyy esiin rikkaasti ornamentoitu keskiosa, jonka ensisijaiset

41 Kirjoittaja tarkoittaa ilmeisesti 1877 valmis-tunutta, kauppias Dementjevin rakennutta-maa kaksikerrosta saunarakennusta Suomen-linna Susisaaressa.

koristeet muodostavat neljä kauniisti veistettyä pylvästä ja suuri parveke, jota kantaa neljä 11 jalkaa 6 tuumaa korkeaa kuvanveistäjä Robert Stigellin tekemää hahmoa. Esiintyöntyvät listat ja renessanssityyliset pylväät täydentävät kauniin julkisivun koristeellista ilmaisuja. Keskiosa päättyy kattolistaan, jossa on tornimainen rakennelma, jossa myös on pieni tasanne.

Talon Korkeavuorenkadun puoleista pääsisäänkäyntiä koristaa kaksi graniittipylvästä. Kerroksiin johtavat valkomarmoriset portaat, joita kannattavat rautapylväät ja goottilaiset holvit, kokonaisuuden ollessa siro ja elegantti. Vestibyyli kuten myös porrasmousut ovat rikkaasti koristeltuja. Koristemaalaukset päättyvät korkealla ylimmässä kerroksessa maalattuun holviin. Kaikki talon maalaustyöt ovat tehneet herra Kronqvist ja Ullbom. Parvekkeita on asennettu sekä talon katu- että pihajulkisivuille.

Rakennuksessa on viisi kerrosta, joiden päälle tulee pohjakerros kuudentena. Kadulta kattolistaan on korkeus 85 jalkaa. Pohjakerrokseen sisustetaan useampia vaaleita ja tilavia kauppataloja, lähinnä pikkukauppojen tarpeisiin, sekä välttämätön kellari, joka on osittain räjäytetty kallioon. Talo lepää nimittäin kokonaan rantakallio- maalla. Muissa kerroksissa on yksinomaan

asuntoja, suurempia ja pienempiä, joihin vuokralaiset ovat muuttaneet 1. kesäkuuta. Kaiken kaikkiaan rakennuksessa on 290 tulisijaa. Koko rakennus on yhtenäisesti tiilenvärisen, poikkeuksena alin kerros sekä listat ja pilasterit, joiden väri imitoi hiekkakiveä.

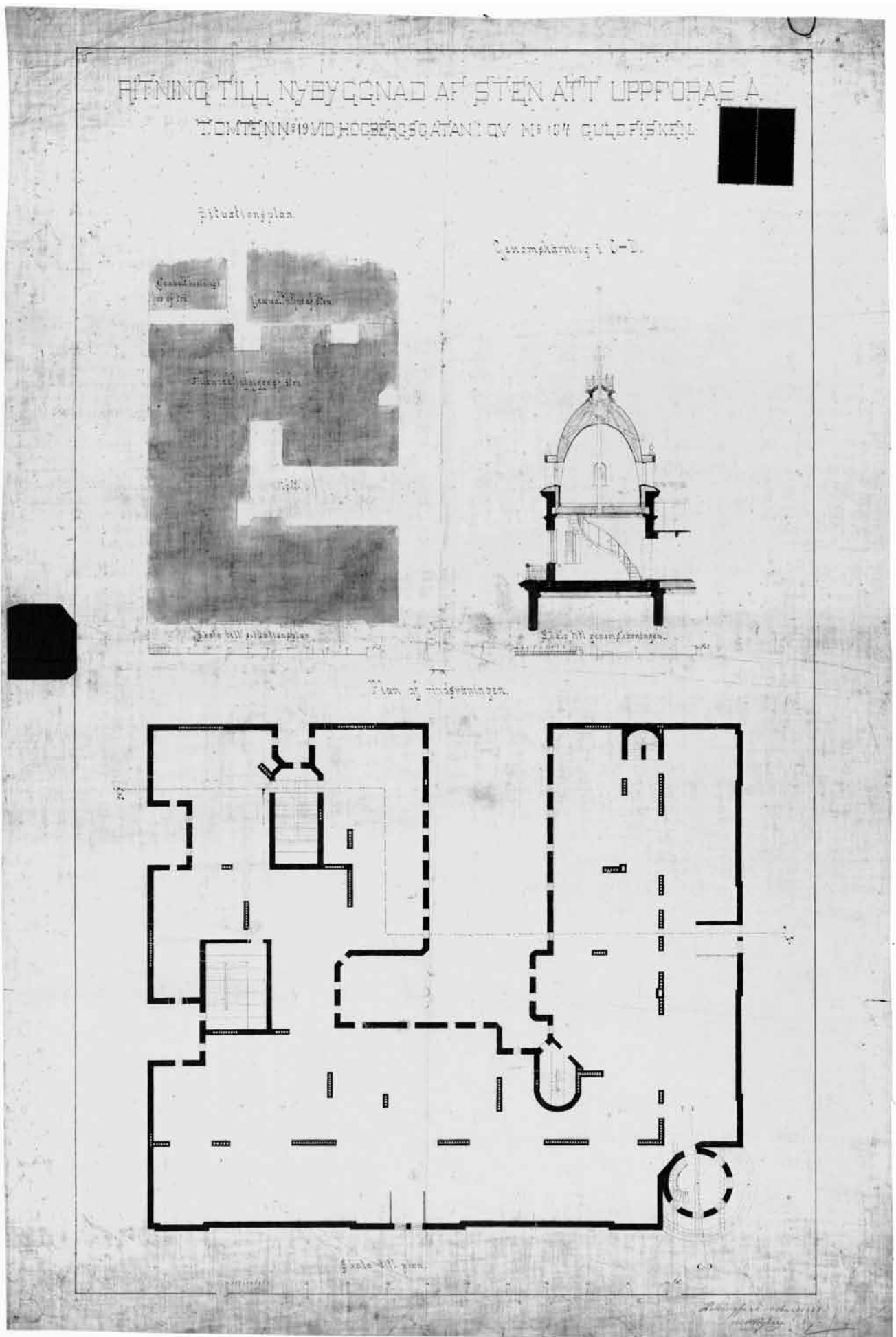
Rakennus kuuluu tunnetulle kauppiaille P. E. Färlanderille ja talon piirustukset on tehnyt ruotsalainen arkkitehti Axel Högborg. Rakennustyöt alkoivat viime kesänä ja tällä hetkellä talo on lähes täysin valmis. Rakennusta lämmitettiin koko talven ajan voimakkaasti, jotta kosteus saatiin ulos ja huoneet pystytettiin kuivaamaan.

Rakennuksen pitkien katujulkisivujen vierustat on tarkoitus asfaltoida, kun kaikki telineet on ehditty purkaa.

Uusi kirkko ja herra Färlanderin talo vaikuttavat siihen, että tästä osasta Helsingin, joka vielä muutama vuosi sitten oli kurjassa kunnossa, tulee yksi pääkaupungin hienoimmista. Tähän vaikuttaa myöskin avoin ja vapaa ympäristö, joka antaa oikeutta näille monumentaalirakennuksille. Tulevaisuudessa, kun viereen suunnitellusta laaksopainuman puistokadusta/esplanadista tulee todellisuutta, tulee naapurustosta ulkonäöltään vieläkin hienompi.

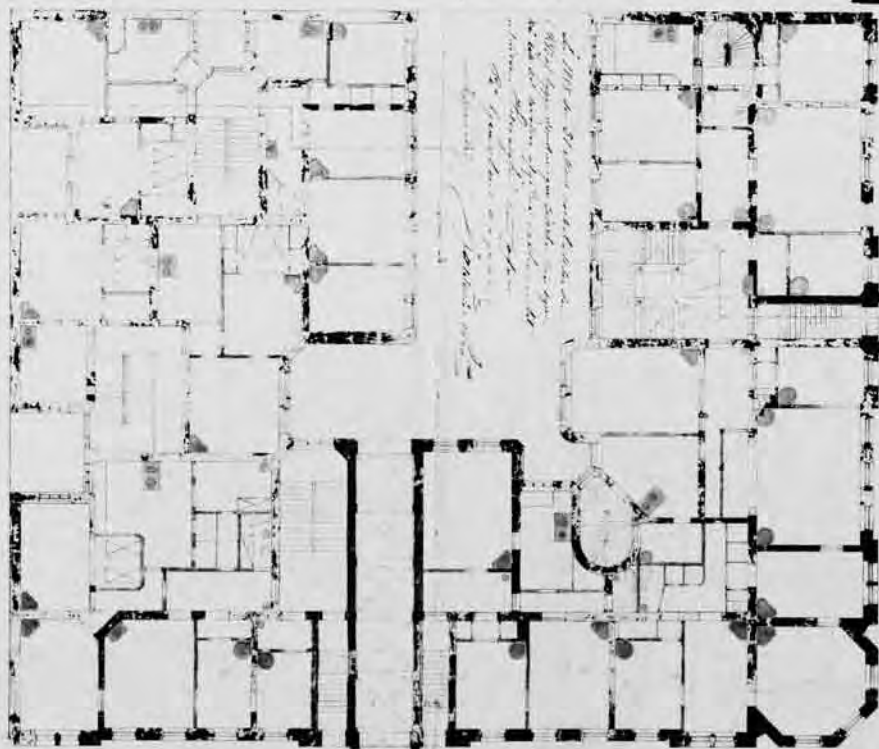
Näkymä palotornista etelään vuonna 1909. Vasemmalla Korkeavuorenkatu 27, 25, 23 ja 21. Keskellä Johanneksen kirkko. Oikealla Yrjönkatu. Kuvaaja K. K. Aro (ESO). HKM KA.

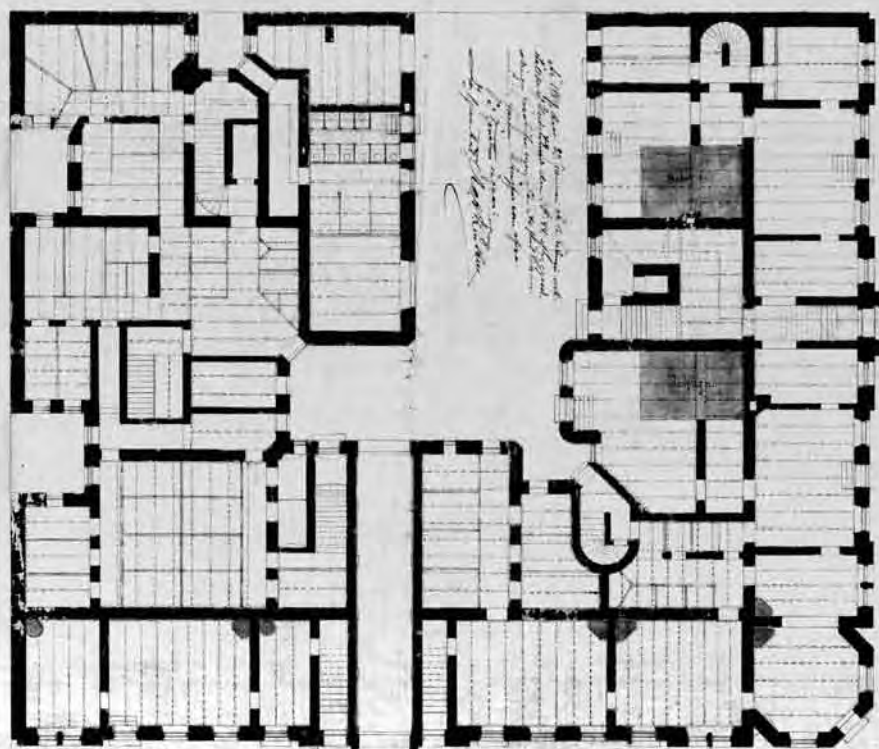
Asemapiirros, tornin yläosan leikkaus ja ullakkokerroksen pohja. Axel Höberg 1888. KA.

RIKING TILL NYBEGRIAD AF STEN ATT UPPFÖRAS A
FÖRTEGENHETSDOKUMENTERAT AV NORD QULFISKEN.

Plan af Huvudbyggnaden.

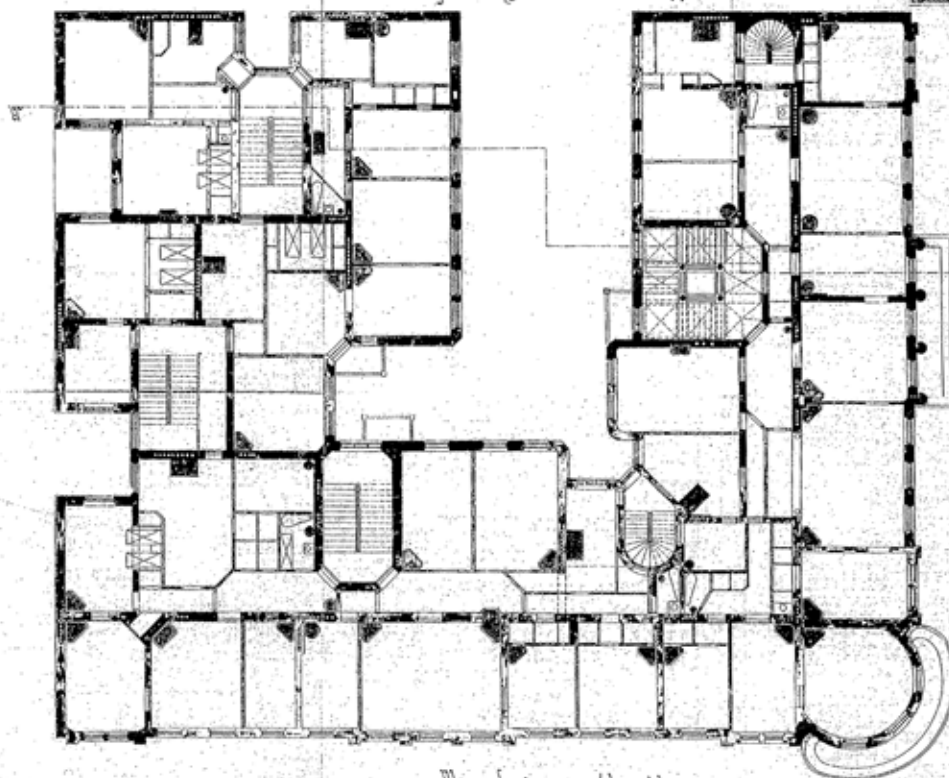
Plan af förhöjningen.

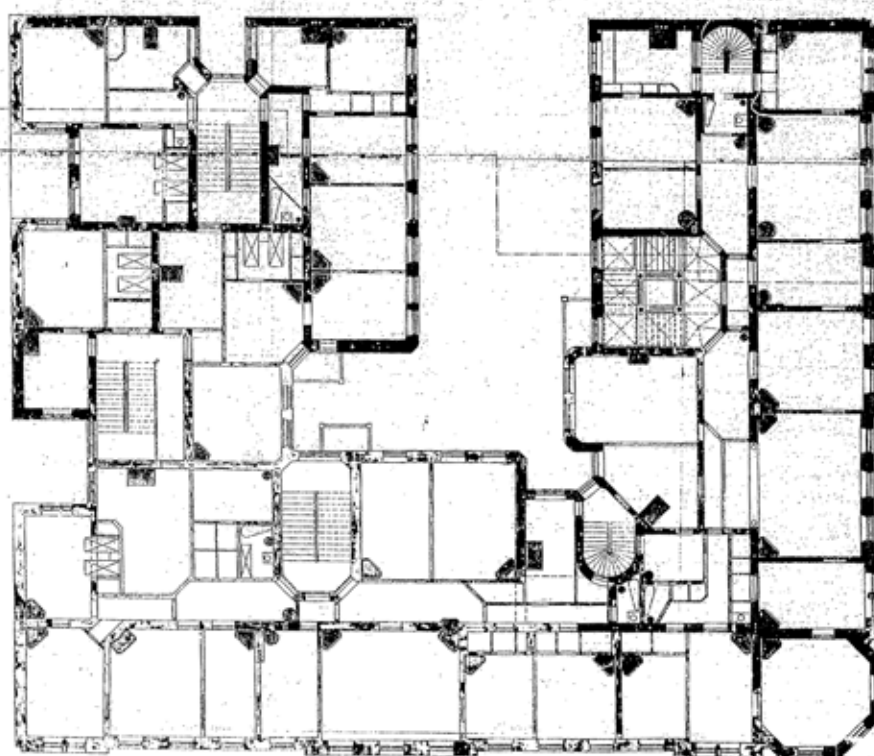
Pohjakerroksen ja 1. kerroksen pohjat. Axel Höbgerg 1888. KA.

RITNING TILL NYBYGGNAD AF STEN ATT UPPFÖRAS Å
TOMTEN N: 19 VID HÖGBERGSGATAN I QV. N: 107 GULDFISKEN.

Plan af våningarna 2, 3 och 4 tr. upp.

Plan af våningen 1 tr. upp.

MAISTRATIN
ARKISTO
N: 1998/6 KPL

Yllä 3.-5. kerrosten pohja, alla 2. kerroksen pohja. Axel Högborg 1888. Sk.

Julkisivu Punanotkonkadulle. Axel Högberg 1888. HKA.

π_2^2

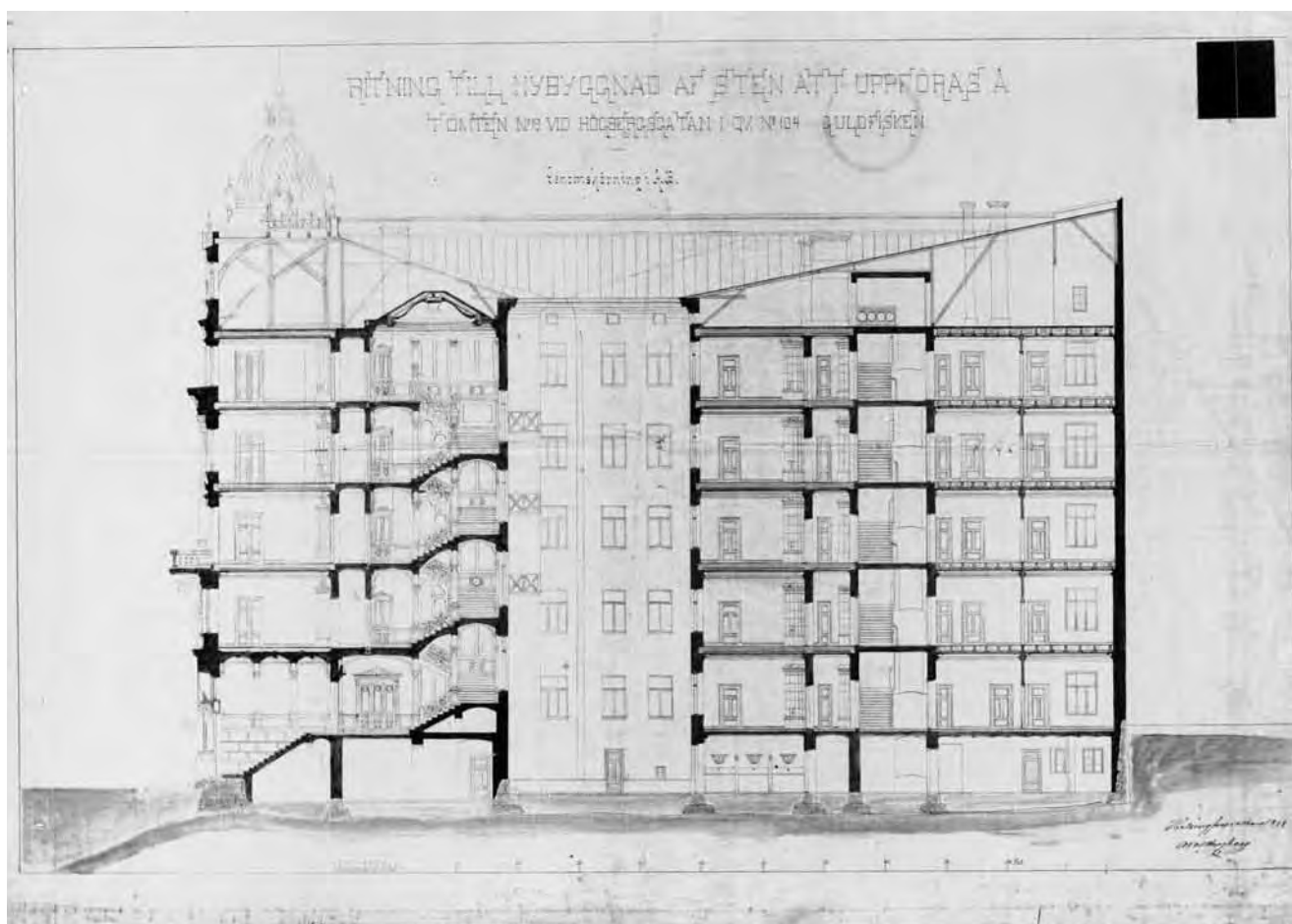
W. S. P.

Japan mit Kriegszug.

Henry's father 1888
 1889

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

Leikkaus A-B. Axel Höberg 1888. KA.

Huoneistojakokaavio

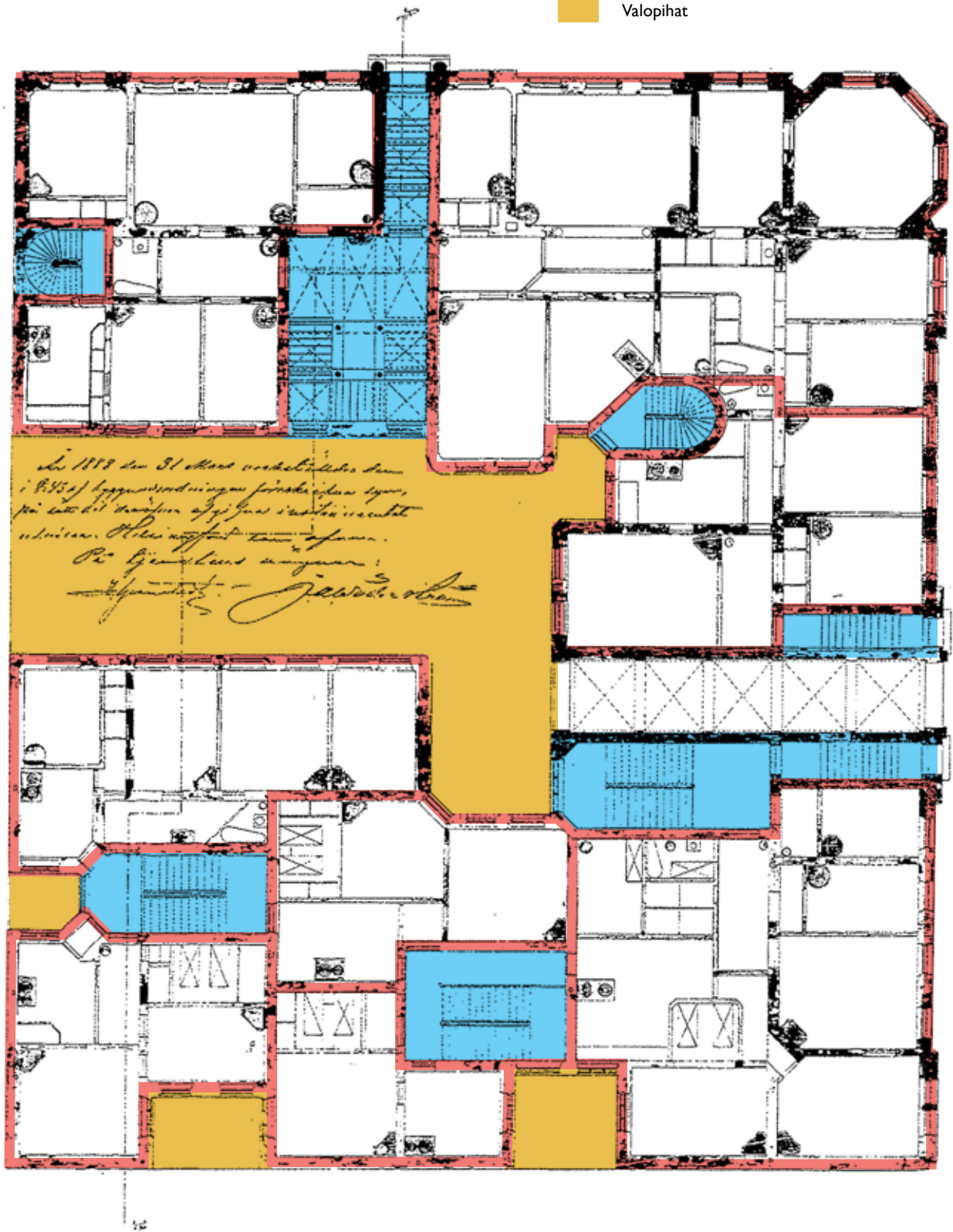
ALKUPERÄINEN TILANNE 1889, I. KERROS

Rakennus oli varsin tyypillinen aikansa vuokratalo. Katusiipiin asettui hyvätuloista porvaristoa ja virkamiehiä. Ahtaassa pihasiivessä asui lähinnä käsityöläis- ja työläisväestöä. Ajalle tyypillinen sosiaalinen porrastuminen ilmeni katu- ja pihasiipien asukkaiden selkeässä sosiaalisessa erottumisessa.

— Huoneistojen väliset rajat

— Porraskäytävät

— Valopihat

4 Rakennuksen myöhemmät vaiheet

Tässä luvussa on esitetty Korkeavuorenkatu 21:n myöhemmät vaiheet. Luku on jäsennelty kronologisesti käyttäjien mukaan. Rajavartiolaitoksen pitkä käyttöaika (1939–2012) on jaettu kolmeen siten, että peruskorjaus- ja muutostyövaihe on omalla osuutenaan.

Tiedot perustuvat Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston rakennuslupa-asiakirjoihin, Helsingin kaupunginarkiston ja Kansallisarkiston piirustuksiin, Senaatti-kiinteistöjen arkistomateriaaliin sekä kirjallisuuteen ja lehtiartikkeleihin. Vuosien 1888–1985 osalta on saatu tietoa

myös Kuloveden proseminaariesitelmästä. Vuosien 1987–1991 peruskorjaus- ja muutostöistä on saatu lisätietoa paitsi rakennusselityksistä, myös haastatteleamalla arkkitehti Pirkko ja Arvi Ilostta.

Luvun lopussa on yhteenveto muutostyövaiheista sekä muutostyökaaviot. Pohjakaavio on tehty pääkerroksesta eli kolmannesta kerroksesta. Muissa toimistokerroksissa muutokset ovat olleet vastaavanlaisia. Lisäksi on tehty kaaviot julkisivuista.

Täydellisempi luettelo rakennuslupa-asiakirjoista on tämän työn liitteessä 1.

4.1 1891–1904 Walleniuksen ja Yhdyspankin aika

Korkeavuorenkatu 21:n talo oli Färlanderin omistuksessa ainoastaan vuoteen 1891 asti. Färlander oli taloudellisissa vaikeuksissa ja hän myi rakennuksen J. E. Walleniukselle 800 000 markalla jo vuonna 1891.⁴² Seuraavan kerran rakennus vaihtoi omistajaa konkurssihuutokaupassa 1893. Uusi omistaja Yhdyspankki maksoi rakennuksesta 300 000 markkaa. Yhdyspankilta rakennuksen osti 1897 kouluhallituksen venäjän kielen tarkastaja, myöhemmin valtioneuvos Alexander Jefremoff, joka piti rakennusta hallussaan vuoteen 1904 asti.⁴³

Matti Kulo-vesi on tutkinut vuoden 1985 proseminaariesitelmäänsä varten

⁴² Kulo-vesi 1985, 18.

⁴³ Kulo-vesi 1985, 18.

vuosien 1890–1900 Helsingin osoitekalentereita, joiden mukaan rakennuksen asukasrakenteessa ei tapahtunut 1890-luvulla merkittäviä muutoksia. Pohjakerroksen leipomotiloissa toimi 1891–1893 A. Grönbergin leipomo ja 1894–1899 Alex Fischerin leipomo. Muissa pohjakerroksen myymälätiloissa toimi mm. E. Vilenin ruokatavara-kauppa sekä joitakin räätälii-likkeitä. Pohjakerroksen leipomoa ja kahvilaa ryhtyi pitämään vuonna 1900 J. A. Sjöblom, jolla oli lisäksi vuokrattuna 11 asuinhuonetta ja viisi myymälä- ja varastohuonetta. Muissa pohjakerroksen liiketiloissa toimi erilaisia käsityöläisverstaita kuten harjantekijä, kirjansitoja, suutareita ja räätäleitä. Tänä aikana rakennukselle ei tehty merkittäviä muutoksia.

4.2 1904–1918 Venäjän valtion aika: käyttäjänä santarmihallitus

Venäjän valtioministeriö osti rakennuksen Alexander Jefremoffilta helmikuussa 1904. Taloon asettui santarmihallitus esikuntineen. Alkuun talossa asui venäläisiä santarmeja eli sotilaallisesti järjestetyn poliisikunnan jäseniä sekä upseereita. Myöhemmin taloon muutti myös Venäjän tsaarin salaisen poliisin, Ohranan, Suomen osasto. Tältä ajalta on peräisen rakennuksen lempinimi ”Ohranan talo”. Ohrana jäljitti sortovuosina vallankumouksellisia ja toi heitä kuulusteltaviksi Korkeavuorenkadulle ennen passitusta vankilaan tai Siperiaan.⁴⁴ Santarmihallitus oli majoittunut ilmeisesti lähinnä viidenteen kerrokseen, ja rakennuksen muut huoneistot oli muutettu Santarmilaitoksen ja armeijan upseereiden ja alipäälystön asunnoiksi. Kulovesi toteaa, että joidenkin lehtikirjoitusten mukaan rakennuksessa olisi pidetty vangittuina poliittisia vankeja ja että heidät olisi kuljetettu talosta suoraan vankeuteen Venäjälle. Ollila & Topparikin toteavat teoksessaan Puhvelista Punatulkkuun, että ”kuulusteltavaksi tuotu vanki kuljetettiin viidennestä kerroksesta salaista porraskäytävää pitkin pihalle sieltä suoraan Siperiaan vietäväksi.”⁴⁵ Todellisuudessa siellä lienee toimitettu ainoastaan kuulusteluja varsinaisten pidätyksellien ja vankityrmien ollessa päävartiossa ja Katajanokan lääninvankilassa.⁴⁶

Venäläisten ostettua rakennuksen myös pohjakerroksen liiketiloissa toimineet kaupat ja käsityöläisverstaat joutuivat muuttamaan pois. Sisällissodan aikana rakennus oli punakaartin hallussa ja siellä toimi ainakin armeijan, laivaston ja työmiesten aluekomitean rajavahtiosasto.⁴⁷ Talon kerrotaan olleen niin sokkeloinen, että moni joutui eksyksiin pyrkiessään ulos.⁴⁸

Venäläisellä Insinööritoimikunnalla teetetyistä varsin tarkoista rakennuksen mittapiirustuksista käy ilmi, että venäläiset muuttivat rakennuksen huonejakoa lähinnä poistamalla huoneistojen keskeltä eteistiloista seiniä ja kylpyhuoneita, jolloin on muodostunut nykyiset pitkät keskikäytävät. Kolmanteen ja neljanteen kerrokseen on piirustuksissa merkitty portaat, joita ei enää ole jäljellä.⁴⁹

Yleisten rakennusten ylihallituksen 1920-luvulta peräisin olevissa piirustuksissa oleva pihasiipirakennuksen ullakkokerroksen huoneisto on alun perin venäläisten rakentama. Julkisivuihin venäläiset eivät tehneet muutoksia lukuunottamatta kolmen parvekkeen poistamista pihan puolelta 3. ja 6. kerroksen tasolta.⁵⁰ Ennen talon maalaamista sen julkisivuista saattoi erottaa venäläistä tekstiä, joka oli alakerrassa sijainneen venäläisen puodin mainoskyltti.⁵¹

44 HS 3.6.2013.

45 Ollila & Toppari 1975, 262.

46 Kulovesi 1985, 19. Alkuperäislähde: Pekkola,

Sulo-Weikko. Kalterijääkärit. Helsinki 1930.

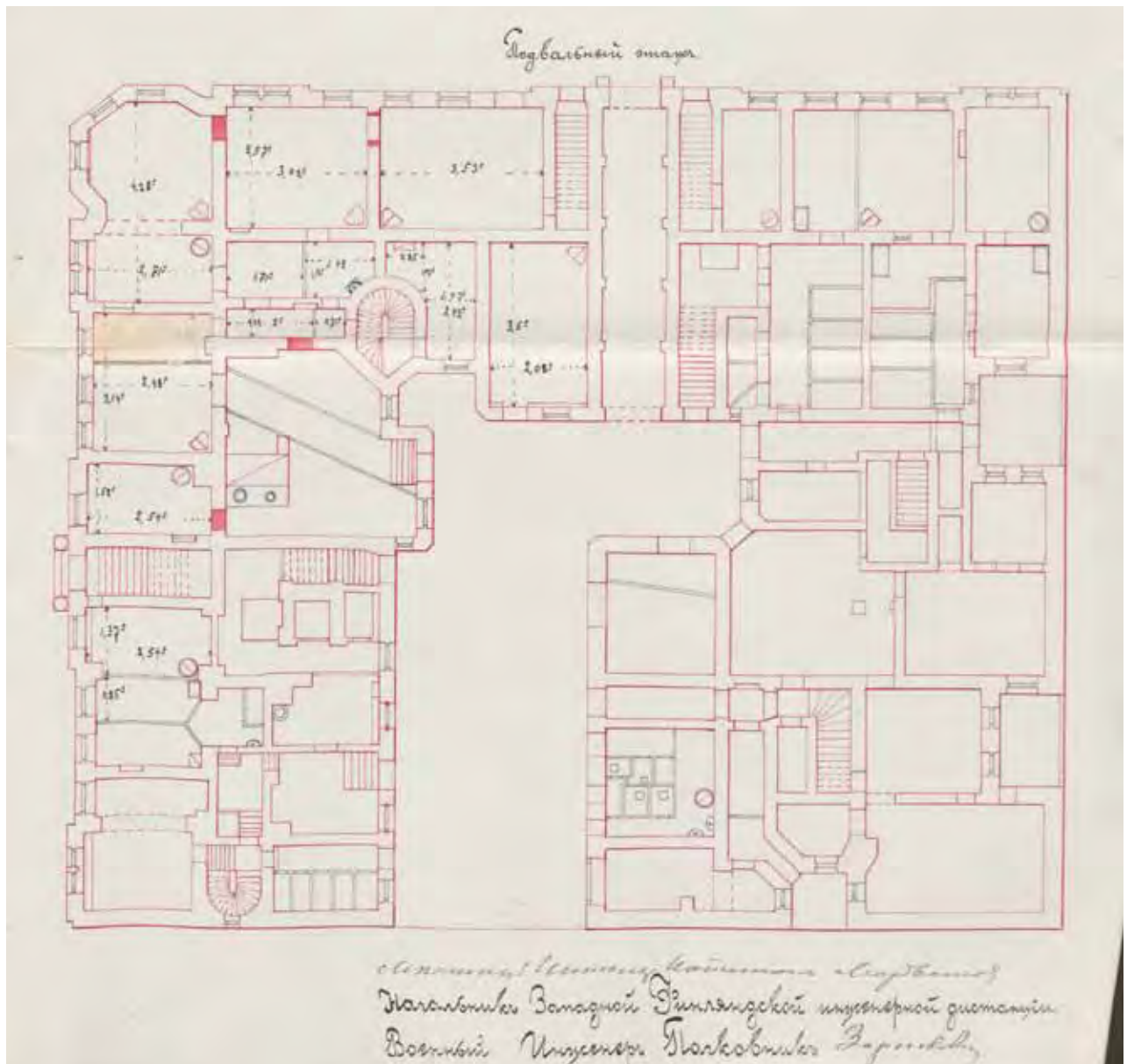
47 Kulovesi 1985, 20.

48 Ollila & Toppari 1975, 262.

49 Kulovesi 1985, 19.

50 Kulovesi 1985, 19.

51 Ollila & Toppari 1975, 262.

Pohjakerros.Venäläisellä Insinööritoimikunnalla teetetty muutos- ja korjaustyöpiirustus ajalta 1904-1917. KA.

4.3 1918–1921 Suomen valtion omistus alkaa: Sotasaaliskeskusosaston hallinnoimana

Sisällissodan aikana talo oli punakaartin hallussa ja sodan jälkeen rakennus siirtyi sotasaaliina Suomen valtiolle. Väliaikaiseksi haltijaksi tuli venäläisten Suomessa sijaitsevien kiinteistöjen omistusoikeutta koskevia tutkimuksia varten perustettu Sotasaaliskeskusosaston kiinteistöosasto. Vuonna 1920 suurin osa huoneista oli erilaisten virastojen ja laitosten käytössä.

Näitä olivat kauppa- ja teollisuushallitus (54 huonetta), maataloushallitus (27 huonetta), asutushallitus (21 huonetta), vankeinhoitohallitus (17 huonetta) sekä muutamien huoneiden haltijoina Valtion tehtaat, Valtion kotitaloustoimisto, Amerikan Punainen risti sekä Maataloustuottajain keskusliitto.⁵²

⁵² Kulo-vesi 1985, 21.

4.4 1921–1931 Käyttäjinä puolustusministeriö ja yleisesikunta

Vuonna 1921 rakennus siirtyi Yleisten rakennusten ylihallituksen (vuodesta 1936 lähtien Rakennushallitus) hoitoon. Vuonna 1921 pääosa rakennuksesta tuli puolustusministeriön käyttöön ja vähitellen vuoteen 1925 mennessä lähes koko talo.⁵³

Yleisten rakennusten ylihallitus teetti 1920-luvulla rakennuksesta kauniisti laveeratut piirustukset. Rakennuksessa suoritettiin 1920-luvulta 1980-luvulle vain kunnossapittoa tähtääviä korjaustöitä, koska valtion niukat määrärahat rajoittivat korjaustöitä. Vuonna 1924 uusittiin uuneja.⁵⁴

Virastoja järjestettiin uudelleen tammi-kuusta 1925 lähtien, kun puolustusministeriö pyysi kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöltä, että asutushallituksen tilat kiireesti tyhjennettäisiin, jotta Katajano-kalle sijoitettu taisteluvälineosasto saataisiin muun ministeriön yhteyteen. Osasto oli ollut siellä syksystä 1919 alkaen. Valtioneuvoston helmikuussa 1925 tekemän

päätöksen mukaisesti vankeinhoitoasiainosasto muutti talosta muualle, asutushallitus muutti näin vapautuneisiin tiloihin, ja taisteluvälineosasto pääsi vuorostaan muuttamaan asutushallituksen paikalle.⁵⁵

Tilanahtaus oli alkanut vaivata sotaväen esikuntaa ja yleisesikuntaa 1920-luvun alussa, kun uusia toimistoja perustettiin tai siirrettiin muualta, lähinnä puolustusministeriöstä. Esikuntien tilaongelmat korostuivat, kun koko puolustusvoimien ylin johto organisoitiin uudelleen lakkauttamalla johdon kolmijakoisuus. Yleisesikunnan päällikkö oli alistettu sotaväen päällikön alaiseksi 23.4.1924, ja 17.6.1925 vahvistettiin yleisesikunnalle ja sotaväen esikunnalle uusi yhteinen määrävahvuus, joka astui voimaan 1.7.1925. Yhdistetyn esikunnan nimeksi tuli yleisesikunta, ja entinen sotaväen esikunta tuli olemaan sen osastona 4 (komento-osasto).⁵⁶

⁵³ Kulo-vesi 1985, 21–22.

⁵⁴ Kulo-vesi 1985, 21–22.

⁵⁵ Sotahistoriallinen aikakauskirja 3, 1984: Syrjö, Sirkka. 209–210.

⁵⁶ Sotahistoriallinen aikakausi 3, 1984:

Sotaministeriön toimistohuone 28.11.1921. Kuvaaja Eric Sundström. HKM KA.

Yleisesikunta ja sotaväen esikunta määrättiin valtioneuvoston päätöksellä 1925 sijoitettavaksi samaan taloon kuin puolustusministeriö. Tämä kävi päinsä siten, että maataloushallitus ja asutushallitus siirtyivät esikuntien tiloihin, edellinen Mariankadulle ja jälkimmäinen Liisankadulle. Yleisesikunta muutti Korkeavuorenkadulle 4.6.1925. Elokuun alkuun mennessä se luovutti lopullisesti entiset tilansa maataloushallitukselle. Yleisesikunnan osasto 4 muutti taloon 29.8.1925. Pääosa puolustusministeriötä oli ollut täällä jo vuodesta 1921 lähtien. Sen lisäksi talossa sijaitsivat maataloushallitus, asutushallitus, oikeusministeriön vankeinhoitoasiainosasto ja siellä oli edelleen yksityisasuntoja.⁵⁷

Syrjö, Sirkka. 208–209.

57 Sotahistoriallinen aikakauskirja 3, 1984: Syrjö, Sirkka. 209–210.

Maneesikatu 7:ään sijoitetut toimistot (ylilääkäri, ylieläinlääkäri, yliremonttiupseeri ja sotarovasti) jäivät vielä kuitenkin joksikin aikaa entisiin tiloihinsa. Näitä sekä topografikuntaa (Erottajankatu 2), sotahistoriallista toimistoa ja sota-arkistoa (Liisankatu 1) lukuunottamatta yleisesikunta oli täten syyskuun alkuun mennessä saatu sijoitetuksi Korkeavuorencatu 21:een.⁵⁸ Näin ylin johto oli saatu saman katon alle.

Vuonna 1924 entisiä keittiöhelloja korvattiin pyöreillä, peltipinnoitetuilla uuneilla. Rakennuksesta on säilynyt joitakin valokuvia 1920-luvulta.

58 Sotahistoriallinen aikakauskirja 3, 1984: Syrjö, Sirkka. 209–210.

Yleisesikunnan rakennus 1920-luvulla. Sotamuseo.

Kuva Korkeavuorenkadun ja Punanotkonkadun kulmasta todennäköisesti vuodelta 1931. Kuvaaja Pietinen. MV KA.

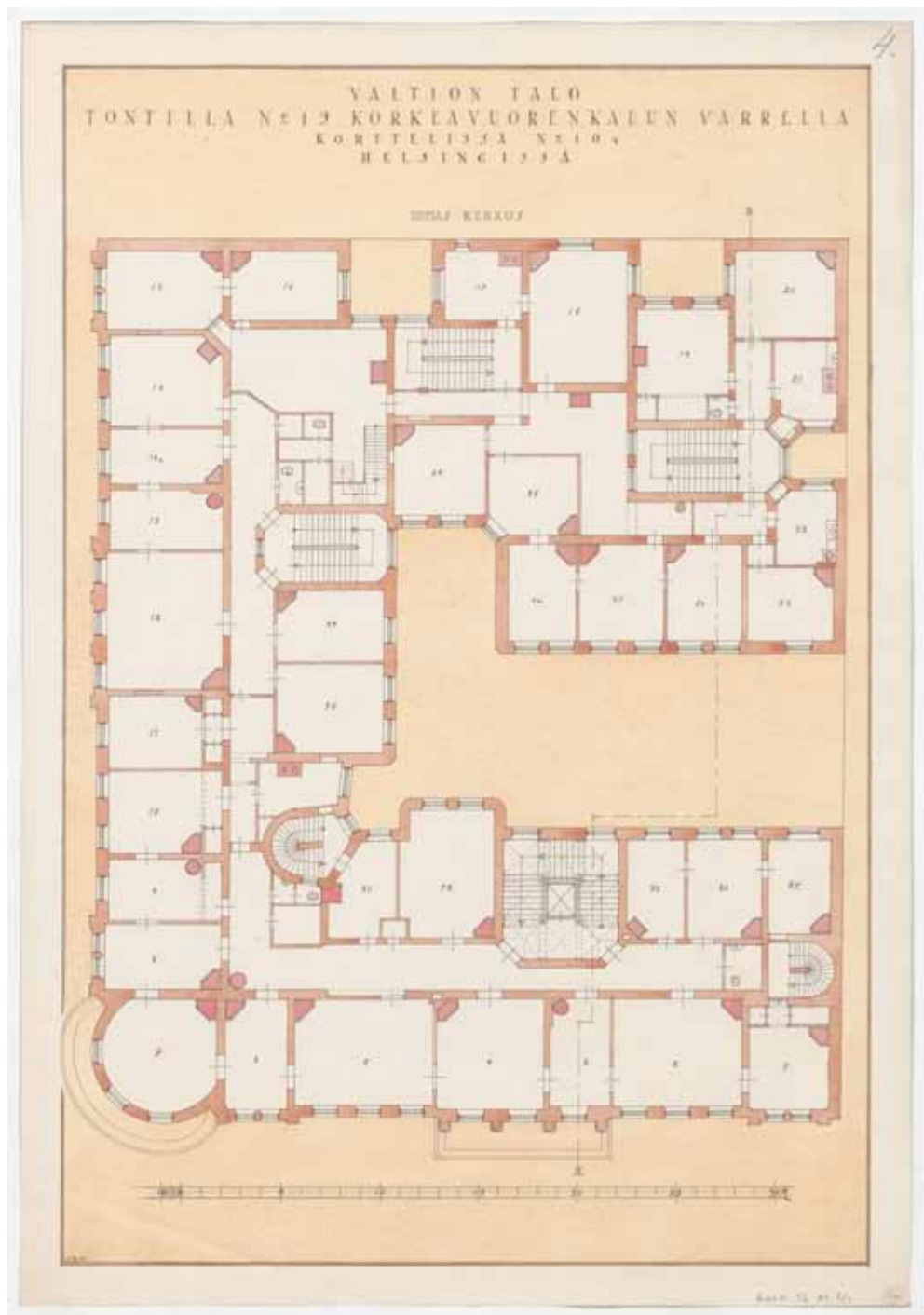
Sotaylioikeus vuonna 1926. Huoneessa on pystyraitatapetti. Pariovet on maalattu valkoisiksi. Huoneen nurkassa on koristeellinen kaakeliuuni. Kuvassa ovat Arthur v. Weissenberg, Alfred Liuksiala, Rafael Schauman, Arvi Pohjanpää (Sotavisk.), J. H. Varis (sihteeri), Eemeli Korpivaara ja Einari Schwanck. Kuva: G. Lindblom Oy. Sotamuseo.

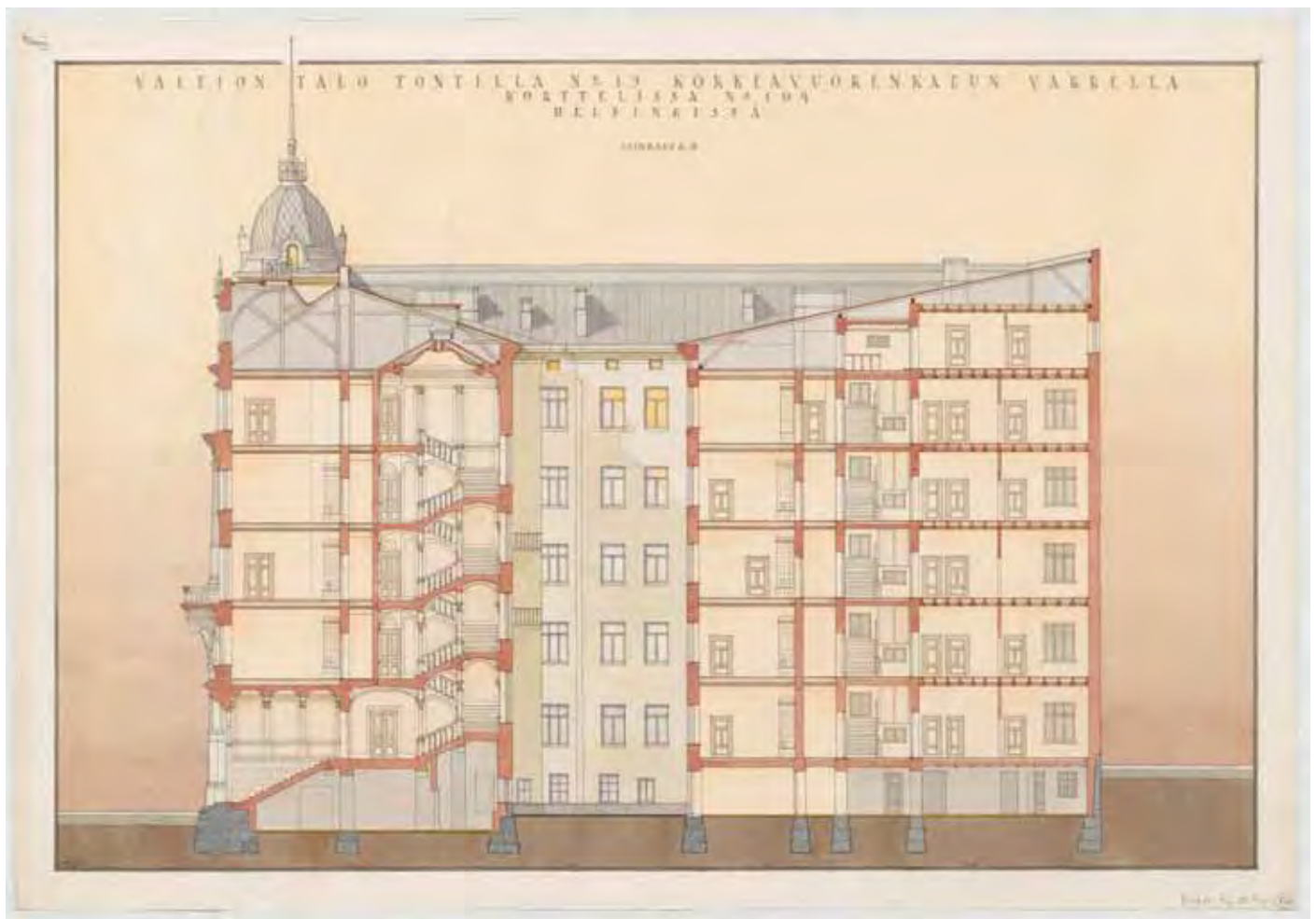
Valokuva neljännen kerroksen huoneesta 411. Kuva on todennäköisesti ajalta 1921-1931, jolloin rakennus oli puolustusministeriön ja yleisesikunnan käytössä. Vasemmalla on ikkunoita Korkeavuorenkadulle. Huoneen kaksi parioviparia on tallella, mutta nykyisin ne on maalattu valkoisiksi. Huoneen katon on maalattu koristeellisesti ja katon keskellä on ruusuke ja riippuvälaisin. Huoneen nurkassa on koristeellinen kakluuni, joka on edelleen paikallaan. Myös kalanruotoparketti on säilynyt. Sotamuseo.

Nykytilavalokuva huoneesta 411. Huoneessa on säilynyt alkuperäinen parketti, kaakeliuuni, pariovet ja kattolistat, mutta koristeelliset kattomaalaukset ja seinätapetit on menetetty.

Kolmannen kerroksen pohja 1920-luvulta. KA.

Leikkaus A-B vuonna 1920-luvulta. KA.

Julkisivu Punanotkonkadulle 1920-luvulta. KA.

Julkisivu Korkeavuorenkadulle 1920-luvulta. KA.

4.5 1931–1939 Suomen valtion aika: käyttäjänä puolustusneuvosto

Vuosina 1931–1939 Korkeavuorenkatu 21:n talossa kokoontui puolustusneuvosto. Marsalkka Mannerheim oli tänä aikana puolustusneuvoston puheenjohtaja ja hänen työhuoneensa oli rakennuksen neljännessä kerroksessa.⁵⁹

1930-luvulta säilyneiden valokuvien perusteella voidaan todeta rakennuksen

sisätilojen olleen tällöin vielä koristeellisia. Tärkeimpien tilojen katoissa on ollut katto-maalauksia. Seinillä on ollut kuviotapetteja ja ainakin joissakin huoneissa on ollut kalanruotoparkettilattia.

Vuonna 1932 pääportaana toimivan A-portaan keskelle asennettiin hissi, joka on edelleen käytössä.

59 Puhelinkeskustelu 12.9.2013 Mannerheim-museon Tapio Haltian kanssa.

Ajoittamaton valokuva Korkeavuorenkadun puoleisesta siivestä 4. kerroksesta huoneesta 411 kohti huonetta 410. Pariovet ovat tummia. Oviaukko on sittemmin levytetty umpeen peruskorjauksessa vuosina 1987–1991. Taaempana näkyvän huoneen tapetti on ollut voimakkaasti kuvioitua. Lattia on kalanruotoparkettia. Kuva Sotamuseo.

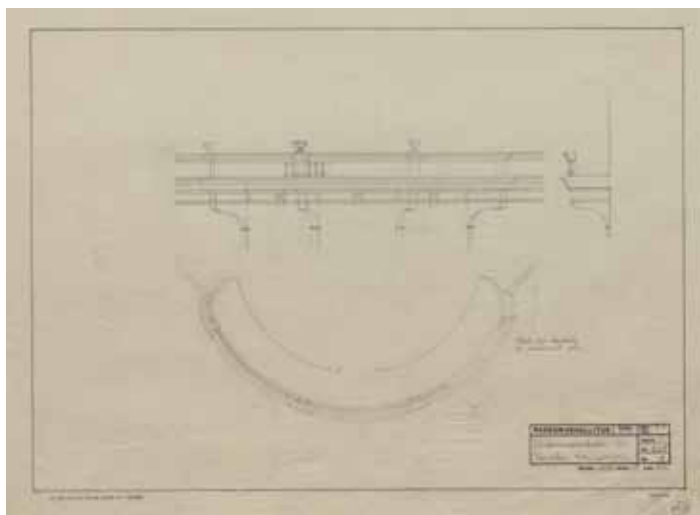
4.6 1939–1987 Rajavartiolaitoksen aika ennen peruskorjaus- ja muutostöitä

Rajavartiolaitos muutti taloon vuonna 1939 ja se oli rakennuksen käyttäjänä vuoteen 2012 asti. Tänä aikana rakennuksessa ovat toimineet mm. rajavartiolaitoksen esikunta, Suomenlahden merivartioston esikunta, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos sekä kalantutkimusosasto.⁶⁰

Vuoteen 1959 asti (laki 370/1958) valtion ei tarvinnut hakea rakennuslupaa

omistamiensa rakennusten muutostöihin ja niinpä Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston lupa-asiakirjat alkavatkin vasta vuodesta 1962. Tätä edeltävien muutosten tiedot perustuvat muihin lähteisiin, kuten Arvi ja Pirkko Ilosen haastatteluun, Kuloveden vuoden 1985 proseminariesitelmään, kirjallisuuteen, lehtiartikkeleihin sekä Kyläkosken vuonna 2012 tekemään selvitykseen.

60 Ollila & Toppari 1975, 262.

Parvekkeen mittapiirustus. Rakennushallitus 15.9.1946. KA.

Parvekkeen osan mittapiirustus. Rakennushallitus 15.9.1946. KA.

RAJAVARTIOLAITOKSEN AIKANA TEHDYT MUUTOKSET AJALLA 1962–1987:

- 1962 E-portaan viereen 2. kerroksen käytävätilaan rakennettiin uusi WC-ryhmä.⁶¹
- 1969 Korkeavuorenkadun ja Punanotkonkadun puoleiset julkisivut uudelleenmaalattiin Muinaistieteellisen toimikunnan antamien värimalliehdotusten mukaan.⁶² Korkeavuorenkadun puoleista parveketta kannattavat Robert Stigellin neljä atlas-hahmoa uusittiin rakennuksen entistämisen yhteydessä.⁶³
- 1971 Katolle pystytettiin radioantennimasto.⁶⁴
- 1972 5. kerroksen yläpohjaa vahvistettiin ja ullakkokerrokseen tehtiin kahden antenniharuksen kiinnityspisteet. Muutokset tehtiin vuonna 1987 puretussa siipiosassa.⁶⁵
- Punanotkonkadun puoleisen siiven pohjakerroksen entisiin varasto- ja käytävätiloihin sijoitettiin uusi sähköpääkeskus.⁶⁶
- Rakennukseen tehtiin kunnostuksia 1970-luvulla. Rakennukseen lisättiin tällöin keskuslämmitys. Kaakeliuunit jäivät kuitenkin paikoilleen ja rakennukseen jäi painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä.⁶⁷
- 1974 Vuonna 1974 Juhani Kivikosken arkkitehtitoimisto laati laajat saneerauspiirustukset, joilla olisi muutettu huonejakoa, mutta suunnitelmat eivät kuitenkaan toteutuneet. Tämän lisäksi rakennuksessa on Uudenmaan piirirakennustoimisto suorittanut pienempiä muutostöitä vuosina 1977, 1981 ja 1982 (Korkeavuorenkadun pohjakerroksen ovien ja väliseinien muutostöitä sekä puretun piharakennuksen pohjakerroksen saniteettitilojen rakentaminen).⁶⁸
- 1977 Pohjakerroksen varastotiloja muutettiin henkilökunnan toimisto- ja sosiaalitiloiksi. Samalla suoritettiin vähäisiä väliseinien muutoksia sekä tehtiin uusi oviaukko kantavaan seinään.⁶⁹

61 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

62 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

63 Ollila & Toppari 1975, 262.

64 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

65 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

66 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

67 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

68 Kulovesi 1985, 21-22.

69 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

1960-luvun kuva Korkeavuorenkatu 21:n rakennusta kohti. Rakennusta käytti tällöin Rajavartiolaitos. Kuvaaja Pekka Kyytinen. HKM KA.

Pääsisäänkäynnin yläpuoleista parvekettä kannattelee neljä atlashahmoa. Kuvaaja Simo Rista. HKM KA.

- 1978 Rakennuksen kaakkoiskulmassa (v. 1987 puretussa osassa) sijainneen ullakkohuoneiston huoneita jaettiin ja yhdistettiin.⁷⁰
- Pohjakerroksessa tehtiin väliseinämuutoksia.⁷¹
- 1980 Rakennus suojeltiin valtioneuvoston asetuksella 480/85, päätös tehtiin 18.9.1980.⁷²
- 1981 Vuonna 1981 suoritettiin paloviranomaisten määräyksestä rakennuksen jako palo-osastoiksi ei-kantaviin väliseiniin tehtävin muutoksin. Rakennus jaettiin käytäviin sijoitetuilla keveillä A30-luokan panssarilasipalo-ovilla kantavien tiiliseinien kohdalta paloteknisiin osastoihin. Suunnitelmat laati Raimo Teränne.⁷³
- 1984 Katolle rakennettiin teräspuutkirakenteinen suojakaide lipputangolle.⁷⁴
- 1985 Vuonna 1985 Museovirasto inventoi ja valokuvasi rakennuksen ennen suunniteltuja, edessä olevia peruskorjaus- ja muutostöitä. Rakennus oli säilyttänyt kaiken kaikkiaan varsin hyvin alkuperäisen asunsa. Alkuperäisiä huonetiloja oli muuteltu ras-kaammilla muuratuilla seinärakenteilla ainoastaan pohjakerroksessa, jossa myös alkuperäisiä myymälätilojen ulko-ovia oli muutettu ikkunoiksi. Kulovesi toteaa, että vuoden 1985 huonekohtaisessa inventoinnissa ilmeni varsinaisissa asuinkerroksissa tehtyjen muutosten vähäisyys. Huonetilat noudattivat pääsääntöisesti Santarmihallituksen aikaista tilajakoa. Mikäli huoneiden välisiä oviaukkoja oli peitetty, se oli tehty vain kevyesti. Kattolistat kiersivät yleensä täydellisinä huoneita, ja ne olivat tyypillisesti kadunvarren huoneissa edustavammat. Muutamissa kadunvarren huoneista oli lisäksi säilynyt alkuperäinen parkettilattia, osassa se oli tallella uudemman pinnoitteen alla. Lisäksi rakennuksessa oli runsaasti alkuperäisiä ovia ja ikkunoita. Porashuoneissa oli säilynyt alkuperäisiä kaiteita koristeellisine valurautaisine tukineen. Rakennus liitettiin keskuslämmitykseen vasta 1970-luvun lopulla, mihin asti se oli ollut uunilämmitteinen. Näin ollen lähes kaikki rakennuksen kaakeliuunit olivat säilyneet alkuperäisinä.⁷⁵ Osa uuneista oli peräisin vuodelta 1924, kun entisiä keittiöhelloja korvattiin pyöreillä, peltipinnoitteisilla uuneilla.

⁷⁰ Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

⁷¹ Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

⁷² www.nba.fi, rekisteriportaali

⁷³ Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

⁷⁴ Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

⁷⁵ Kulovesi 1985, 23–24.

Punanotkonkadun puoleisen julkisivun
detaljikoristelua. Kuvaaja Pekka Kyyti-
nen. HKM KA.

Julkisivudetaljeja. Kuvaaja Pekka
Kyytinen. HKM KA.

1980-luvun valokuva Korkeavuorenkadun puoleisen julkisivun koristelusta. Kuvaaja Simo Rista. HKM KA.

Korkeavuorenkadun puoleisen par-
vekkeen kannatinpylväs. Kuvaaja Pekka
Kyytinen. HKM KA.

Korkeavuorenkadun puoleinen julkisivu
1980-luvun asussaan. Kuvaaja Simo Rista.
HKM KA.

Huone 516, jossa on kaakeliuuni 29. Kuvaaja J. Hansson, 1985. MV KA.

Eduskuntakerroksen huone vuonna 1987. Kuvaaja Riitta Riihonen. MV KA.

Kuva sisäpihan ahtaasta valokuilusta vuodelta 1985. Kuvaaja J. Hansson. MV KA.MV KA.

Kuva sisäpihalta vuodelta 1985. Kuvaaja J. Hansson. MV KA.

Tornin päätteenä olevan lipputangon ympärillä olevaa suomupintaista kattoa kuvattuna vuonna 1985. Kuvaaja J. Hansson. MV KA.

4.7 1987–1991 Rajavartiolaitoksen aikainen peruskorjaus- ja muutostyö

1980-luvun lopulla Korkeavuorenkatu 21:n rakennuksessa tehtiin laaja peruskorjaus, jonka yhteydessä pihasiipi purettiin ja korvattiin uudisrakennuksella. Lähtökohtana oli korjata tilat Rajavartiolaitoksen esikunnalle ja ympäristöministeriön kaavoitus- ja rakennusosastolle. Hankkeesta laadittiin perustamis- ja esisuunnitelma. Rakennuttajana oli Rakennushallitus ja arkkitehtisuunnittelun teki arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen. Ilostien vuonna 1987 valmistuneet piirustukset vahvistettiin keväällä 1988, eli 100 vuotta Högborgin piirustusten jälkeen. Suunnitelmiin tehtiin käyttötarkoitusta- ja tilanjakomuutoksia vuonna 1990. Muutosalueiden koko oli n. 4450 m². Loppukatselmus pidettiin 9.8.1991.⁷⁶

Korkeavuorenkadun vanhan pihasiiven purkaminen ja korvaaminen uudella vaati asemakaavamuutoksen. Rakennuksen kadunpuoleiset siivet suojeltiin 7.1.1987 vahvistetussa asemakaavassa sr-1-merkinällä.

⁷⁶ Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

Museoviraston rakennussuojeluohjeena ja suosituksena 1980-luvun peruskorjaus- ja muutostöille oli

- säilyttää rakenteet
- huonetilojen muotoja ei saanut muuttaa (erityisesti tilat, joissa on kattolistoitus)
- ikkunapuitteiden ja -karmien sekä ovien kunnostava korjaus
- alkuperäisiä tai 1900-luvun alun muutoksessa tehtyjä pinnoitteita ei saanut poistaa
- parkettilattioiden esille ottaminen ja kunnostus oli suositeltavaa, värityksen entistäminen suositeltavaa erityisesti porrashuoneissa ja Korkeavuorenkadun puoleisissa päätiloissa
- uunit säilytettävä mieluiten toimintakuntoisina, koneellista ilmanvaihtoa vältettävä mahdollisuuksien mukaan
- katujulkisivuissa vain entistävät muutokset sallittuja
- 1900-luvun ensimmäisen puoliskon vierastokaluksia ja valaisimia säilytettävä rakennuksessa, kupolitornin kiinteä sisustus säilytettävä
- rakennuksen käyttötarkoitus virastotai toimistokäyttöön, joka ei edellytä koneellista ilmanvaihtoa, rakenteellisia muutoksia ja huonejaon muuttamista.
- Museoviraston suosituksessa vuodelta 1985 on mainittu säilytettävät kaakeliuunit ja säilytettävät peiliovet sekä parkettilattiat.⁷⁷

⁷⁷ Kyläkoski 2012, 8; Museoviraston 1985 inventointiasiakirjat.

Sisätilat kunnostettiin ajan vaatimusten mukaisesti säilyttäen kuitenkin mahdollisimman paljon vanhaa. Konservoituja, peruskorjauksessa säilytettyjä alkuperäisiä osia olivat: joidenkin huoneiden parkettilattiat, kattolistat, osassa ikkunoiden puitteet ja heloitukset, täysranskalaiset peiliovet ja monet kaakeliuunit. Peruskorjauksen yhteydessä kaakeliuuneihin saatiin varaosia puretun pihasiiven uuneista. Konservoituja kunnostettuja ikkunoita oli peruskorjauksen työpiirustusten 1987 mukaan yhteensä 112 kappaletta. Vanhan osan huonetilat palautettiin noudattamaan pääsääntöisesti joko alkuperäistä tai santarmihallituksen aikaista tilajakoa.

Pääporras eli A-porras palautettiin alkuperäiseen asuunsa. Portaikossa tehtiin väritutkimus. Tutkimuksessa löydettiin kaksi vanhaa maalikerrostumaa. Porrasta ei haluttu maalata tummaksi, vanhimman kerrostuman mukaan. Sisääntuloportaiden katto ja ristiholvikatot lepotosoilla ovat vanhaa kerrostumaa, niitä ei ole aikoinaan maalattu kahteen kertaan. Portaikoiden lattiat olivat lähes kokonaan alkuperäiset. Myös pääportaan hissi säilytettiin alkuperäisessä vuoden 1932 asussaan.⁷⁸ A-portaan sisäänkäyntijärjestelyä pihan suuntaan muutettiin, kun pohjakerrokseen tehtiin pyörätuolia varten luiskaratkaisu siten, että ulko-oven paikka muutettiin toiselle puolelle porrastilaa. Entinen hissikonehuoneena toiminut tila siirtyi luiskan kohdalta katolle. Myös B-porrasta entisöitiin.

Peruskorjauksessa poistettiin Korkeavuorenkadun puoleisen siiven keittiöportaan tilalle rakennettiin wc-tiloja sekä tekniset pystynousukuilut. Myös sisäpihan nurkassa sijaitseva entinen keittiöporras

purettiin niin, että vain pohjakerroksen ja 1. kerroksen välinen osuus säilytettiin. 1.-4. kerroksissa huonetila muutettiin kopiohuoneiksi ja ylimpiin kerroksiin sijoitettiin ullakolle johtava teräksinen kierreporras.

Rakennukseen lisättiin koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä sosiaalitiloihin ja neuvottelutiloihin. Kaakeliuunien hormoneja käytettiin poistoilmanvaihtohormeina. Ullakolle rakennettiin saunaosasto ja ilmastointikonehuone. Wc-tilat rakennettiin uudestaan. Kevyitä väliseiniä purettiin tai rakennettiin. Osa ikkunoista korvattiin vanhan mallin mukaisilla mutta kolmikertaisilla ikkunoilla.⁷⁹

Ennen 1980-luvun peruskorjausta lattioiden pintamateriaalit vaihtelivat huoneittain. Pintamateriaaleina oli käytetty kovalevylaattalattiaa ja korkkimattoja, jonka alla oli laualattia. Joissain esim. neuvotteluhuoneissa oli kokolattiamatto. Peruskorjauksessa päälattiamateriaaliksi valittiin linoleum. Myös alkuperäisiä parkettilattioita kunnostettiin muutamissa huoneissa. Toimistohuoneissa uusittiin parkettilattioita rakennusselityksen mukaan noin 540 m². Uutta parkettia tehtiin rakennusselityksen mukaan noin 300 m².⁸⁰

Uuneja purettiin peruskorjauksen yhteydessä arkkitehdin työpiirustusten mukaan 37 kappaletta. Muutamia kaakeliuuneja siirrettiin ja kunnostettiin toimiviksi kuten ullakkohuoneen takkatilassa ja kokoushuoneissa.⁸¹

Vanha pihasiipi purettiin ja korvattiin kapealla uudisrakennuksella. Näin saatiin ahdas ja pimeä piha valoisammaksi sekä työpisteisiin enemmän luonnonvaloa.

Uudisrakennus on betonirakenteinen toimistosiiپی, jossa on kuusi kerrosta ja kellarikerros. Kellarikerrokseen ja pihan

78 Kyläkoski 2012, 11 sekä Ilostien haastattelu 13.9.2013.

79 Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

80 Kyläkoski 2012, 9.

81 Kyläkoski 2012, 10 ja Sk:n piirustusarkisto.

alle sijoitettiin kuntosali, arkisto ja kaksi kokoustilaa, jotka voidaan yhdistää auditorioksi. Suuria kokoustiloja ei voitu sijoittaa peruskorjauksen yhteydessä vanhaan runkoon vertikaalirakenteiden takia eikä ullakolle hankalien poistumistiejärjestelyjen vuoksi. Uudisosaan liittyy C-porras ja uusi hissi sekä pihan keskelle sijoittuva D-porras. Julkisivussa käytettiin Rati-elementtiä, jossa on pintana keraaminen laatta.

Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri kadulle päin säilyi saneerauksessa entisellään, mutta julkisivut maalattiin. Katujulkisivusokkelin ikkunat yhtenäistettiin. Piha-julkisivu muuttui, kun pihasiipi purettiin ja korvattiin uudisrakennuksella. Vanhan osan pihajulkisivuun tuli kaksi uutta parvekekaidetta ja katolle tuli ulkonevana hissinkonehuone sekä ilmastointikonehuoneen ilmastointiritilä. Pihakannelle sijoitettiin parkkipaikkoja.

RAKENNUTTAJA- JA SUUNNITTELIJATIEDOT⁸²:

Rakennuttaja:
Rakennushallitus

Rakennuttajainsinööri:
Rakennuspäällikkö Juhani Vuorela

Yleissuunnittelu:
Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen

Rakennesuunnittelu:
Ekono Oy, Espoon toimisto,
yhteyshenkilö Lassi Aalto

LVI-suunnittelu:
Kupari Insinööritoimisto Oy,
yhteyshenkilö Jarmo Wessman

Sähkösuunnittelu:
Kupari Insinööritoimisto Oy,
yhteyshenkilö insinööri Kari Kuivala

Museoviraston edustaja:
Arkkitehti Esko Vormala⁸³

Puutarha-asiantuntija:
Hortonomi Pekka Leskinen

82 Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen: Virastotalo Korkeavuorenkatu 21:n peruskorjauksen ja uudisrakennuksen rakennusselitykset, vanha osa ja lisärakennus.1987. Sk.

83 Virastotalo Korkeavuorenkatu 21:n peruskorjaus ja uudisrakennus, rakennusselitys. Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen. 1987. Sk. Iloset itse mainitsevat haastattelussa tehneen yhteistyötä Erkki Mäkiön kanssa.

**ARKKITEHTI PIRKKO JA
ARVI ILOSEN HAASTATTELU:
KORKEAVUORENKATU 21,
KORJAUS- JA MUUTOSTYÖ
1987–1991**

Haastattelu 20.9.2013.

Haastattelija: Marianna Heikinheimo.

Arvi Ilonen totesi, että moni valtion virasto toimii 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa valmistuneessa, alun perin asuinrakennukseksi tehdyssä talossa. Talotyypillä on toimistoksi muutettuna rajoituksia verrattuna uudisrakennuksena tehtyyn virastotaloon, kuten pohjaratkaisun sokkeloisuus, kokoustiloiksi ja päätearkistoksi tarvittavien suurempien tilojen puute, kantavat vertikaalirakenteet ja niistä johtuva muuntojoustavuuden puute, välipohjarakenteet ja talotekniset ratkaisut. Iloset suunnittelivat kolmen noin satavuotiaan virastotalon sisätilojen korjaus- ja muutostyöt 1980-luvulla rakennushallituksen toimeksiannosta. Ensimmäinen korjaussuunnittelukohde oli Eteläesplanadi 4, toinen Korkeavuorenkatu 21 ja kolmas Vuorimiehenkatu 1. Näissä tehtiin samantapaisia säilyttäviä ratkaisuja. Varsinaisia alkuperäiseen asuun palautettavia tiloja olivat vain arvokkaimmat porrashuoneet. Ilmanvaihtoratkaisut vaihtelivat hankekohtaisesti.

Korkeavuorenkadun vanha pihasiipi korvattiin uudisosalla, mikä toimenpide vaati asemakaavamuutoksen. Rakennus oli sisäasiainministeriön hallinnassa, etupäässä rajavartiolaitoksen tiloina. Pe-

ruskorjauksen jälkeen taloon sijoitettiin myös ympäristöministeriön tiloja. Vanhan paksurunkoisen pihasiiven korvaaminen kapearunkoisella siivellä antoi monia etuja: tavoiteltu työpaikkojen lisäys toteutui, avaramman pihan kautta saatiin valoa pihasiiven työhuoneisiin ja pihan alle voitiin rakentaa käyttäjien toivomat, kattovalaistut kokoustilat. Uuden kapean piharakennuksen kantavat vertikaalirakenteet suunniteltiin niin, että saatiin mahdollisimman paljon sisäistä joustavuutta huonetiloihin ja lattiapinta-alaa kevyehköllä ulkoseinärakenteella. ”Verhojulkisivun” pinta on tiili-laattaa, jonka väri on valittu vanhan osan rappausvärimäärittelyn kanssa. Vanhaa ulkoseinää jatkettiin puretun siiven kohdalla vanhan rakenteen mukaisesti. Arvi ja Pirkko Ilonen pohtivat, että julkisivuratkaisu oli aikansa lapsi ja että nyt he käyttäisivät varmaan enemmän lasia.

Vanhassa osassa Museovirasto teki talon sisätiloissa inventointeja ovien, uunien, parkettien ja katto- ja jalkalistojen osalta. Kaikki mahdolliset säilytettiin ja kunnostettiin. Museovirastosta Erkki Mäkiön kanssa neuvoteltiin yksityiskohdista ja päätettiin esim. mitkä ikkunat uusitaan vanhan mallin mukaan ja mitkä säilytetään kunnostettuina. Välipohjiin jätettiin puuvasat eloperäisine eristeineen. Tämä rajoitti huoneiden käyttöä sen verran, että raskaiden arkisto- tai kassakaappien sijoitusta piti tarkistaa.

Tornin ullakkohuone oli alun perin suunniteltu asukkaiden yhteiskäyttöön.

Se oli kylmä tila ja ollut aikoinaan vuokrattuna esim. taiteilijoille (mm. Venny Soldan-Brofeldt) ja myöhemmin toimistojen varastokäytössä. Siitä tehtiin saunan ”takkahuone” Rajavartiolaitykselle ja sinne tuotiin purettu pelti-uuni takaksi.

Kun pyrittiin säilyttämään vanhat huonekorkeudet kattolistoineen saatiin avuksi IV-suunnittelija Jarmo Wessman, joka kehitti tätä taloa varten suunnitelman käyttäen vanhoja uunien hormoneja poistohormeina. Jokaisesta huoneesta johtaa oma poistohormi ullakolle asti, missä ne yhdistyvät yhteiseen kanavistoon, joka johtaa uuteen ilmanvaihtokonehuoneeseen. Toimistokäytäviin puhalletaan korvausilmaa koneellisesti käytävien päistä ja huoneisiin se otetaan oven päällä olevan venttiilin kautta. Huoneet ovat suuria ja usein vain yhden henkilön käytössä. Raitista ilmaa saadaan haluttaessa avattavista pienistä fortuskoista, joita on useimmissa huoneissa.

Rakennuksen paloteknistä turvallisuutta oli aiemmin parannettu arkkitehti Raimo Teränteen suunnitelmien mukaan osastoivia ovia lisäämällä.

Pääportaan värytyksen tutki S. Wuorio Maalaamo Oy ja löydettiin kaksi maalaukerrostumaa. Kattokupolin 20-luvulla tehty vaaleampi versio leijuvine amoriineineen näytti jääneen kesken, joten sen tilalle entistettiin vanhin, tumma maalaus. Seinät marmoroiitiin uudemman mukaiseksi. Sisääntuloportaikko on vanhaa kerrostumaa, sitä ei ollut maalattu kahteen ker-

taan. Katujulkisivujen rappausten kunnon tutki maalarimestari Kalevi Järvinen, joka teki myös maalausselityksen. Julkisivujen ”koristeet” tutki Entisöinti Pulla. Julkisivun värytystä ei haluttu muuttaa, arkkitehtuuritoimisto teki värytysuunnitelman ja Museoviraston asiantuntija Pentti Pietarila tarkisti sen ja myös mallit paikalla. Porttikäytävän maalaus tehtiin viimeisenä ja värit etsi esiin S. Wuorio Maalaamo Oy. Tornin vesikatto uusittiin, muualla vesikattoja vain korjattiin ja se maalattiin kokonaan.

Pääurakoitsijana oli Rakennus Oy Leo Heinänen. Rakennuttajan valvojana oli vanhojen rakennusten korjauksesta kiinnostunut DI Kari Nikkanen, joka siirtyikin sitten museovirastoon ja myöhemmin ympäristöministeriöön. Valtion taidetöimikunnan kanssa yhteistyössä valittiin kokoustilan taideteokset. Aulan kattoon ripustettiin pajusta punottu vene ja kokoustilan akustiikkaa pehmentämään kaksi Ritva Puotilan ”rahkasammalryijä”.

Korkeavuorenkatu 21:n peruskorjauksen arkkitehtisuunnittelu oli suora tilaus rakennushallitukselta. Vaikka Iloset eivät varmasti osaa sanoa, miksi rakennushallitus päättyi valitsemaan heidät suunnittelijoiksi, he arvelevat, että referensseillä oli merkitystä. Pienempien peruskorjaustöiden jälkeen oli juuri valmistunut Etelesplanadi 4:n peruskorjaus, Ilosten ensimmäinen työ rakennushallitukselle. Rakennushallituksen edustajana molemmissa kohteissa oli ylitarkastaja Tuula

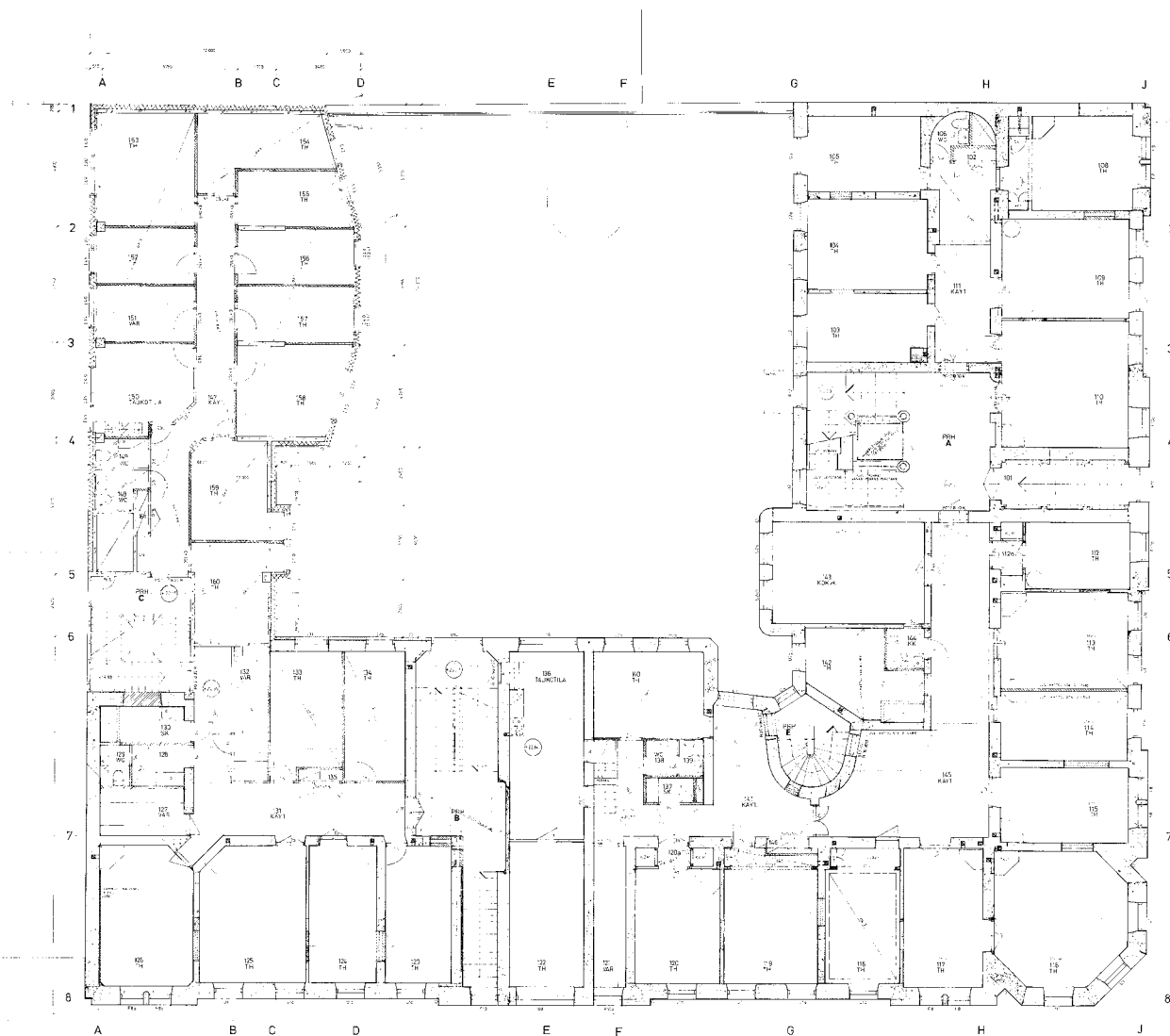
Vainio. Suunnittelusopimukset tehtiin suoraan ilman kilpailutusmenettelyä ja palkkio määräytyi rakennushallituksen käyttämien taulukoiden perusteella. Iloset kertovat myös, että 1980-luvulla monet eivät pitäneet korjaussuunnittelua arvossa. Esimerkiksi Vuorimiehenkatu 1:ssä, jonka peruskorjauksen Iloset suunnittelivat, korjauksia oli 25 vuoden ajan suunnitellut rakennusmestari.

Arvi Ilonen on ottanut diakuvia kohteesta ennen peruskorjausta. Ne ovat hänellä tallessa digitoimattomina.

Ilosten tiedossa on vanhan osan pohjakerroksen kosteusongelma. Rakennus on perustettu tiilimuurauksella suoraan kallion päälle. Korkeavuorenkadun vino kalliopinta näkyi, kun pohjakerroksen lattia avattiin ja vesi kerääntyi lätäkköön alimmassa kohdassa. Uusi alapohja tehtiin tietenkin eristettynä betonilaattana ja varmaan rakenne pyrittiin tekemään vesitiiviiksi. Tiiliseinien alaosassa havaittiin kuitenkin kosteutta jo silloin ja ongelmaan kokeiltiin uutta sähköosmoosiin perustuvaa Elkinet-järjestelmää. Myöhemminkin samassa paikassa kosteutta oli ja tällöin seinän alaosa vain maalattiin vesihöyryn läpäisevällä maalilla. Pohjakerrokseen ei myöhemmin sijoitettu työhuoneita, vain kokoustiloja ja varastoja.

Entä rakennuksen tuleva käyttö, mitä mieltä Iloset ovat siitä? He toteavat, että joustavuutta on sydänmuurin ja ulkoseinän välialueella ja että rakennuksella on keveitäkin väliseiniä. Rakennukseen voisi ehkä

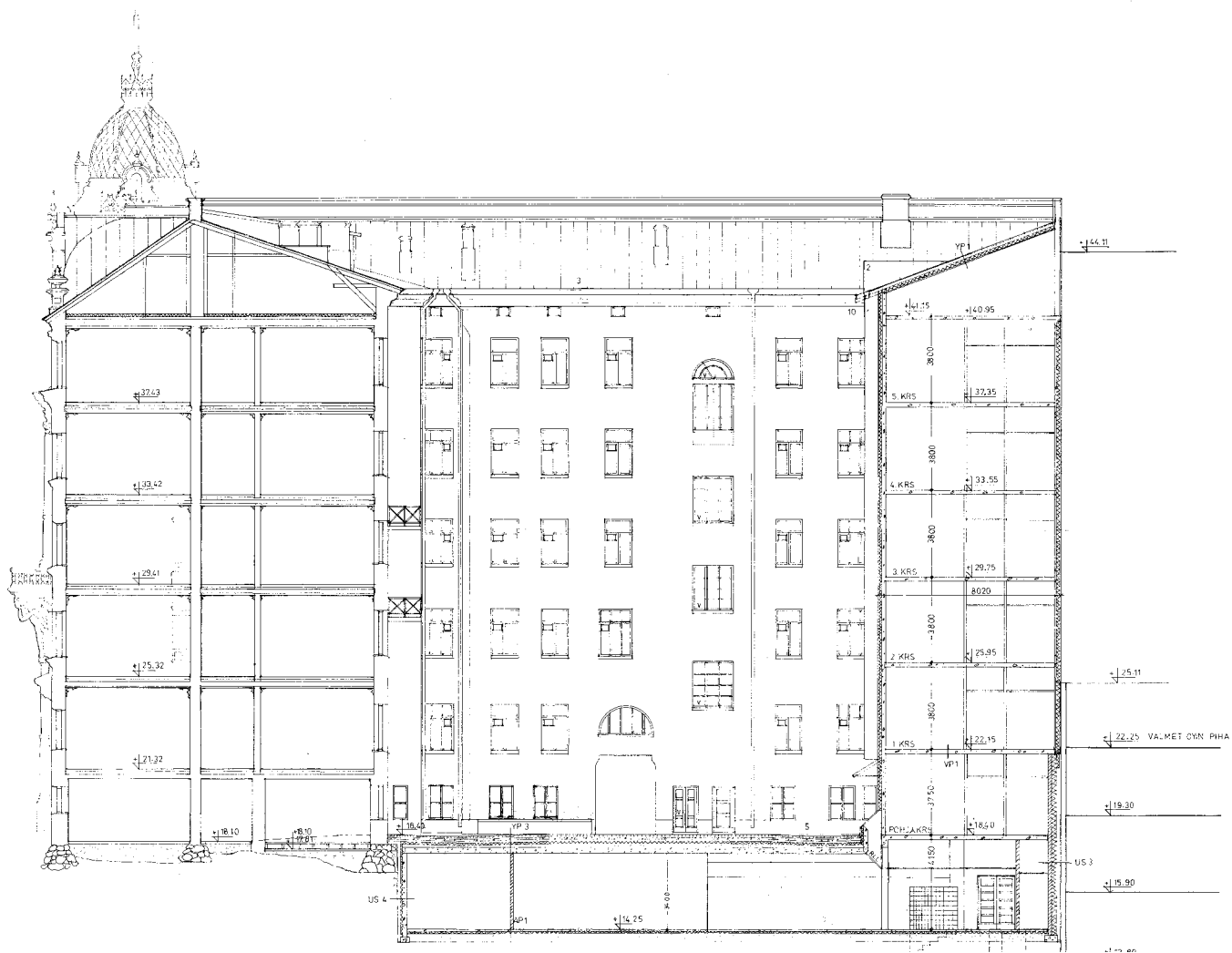
sijoittaa toimistoja tai toimistohotelli, jossa olisi erikokoisia avokonttorialueita. Myös hotellina se saattaisi mennä. Asunnoiksi palauttaminen kuulostaa helpolta ratkaisulta, mutta tuo tullessaan arvaamattomia, rakenteellisiakin, ongelmia nykyääräysten kautta. Asuminen 1800-luvun lopulla oli aivan toisenlaista. Kallista pinta-alaa kertyy pienenkin huoneluvun omaavaan asuntoon turhan paljon ja tilaratkaisut eivät ehkä ole yleispäteviä, yksilöllisiä kylläkin.

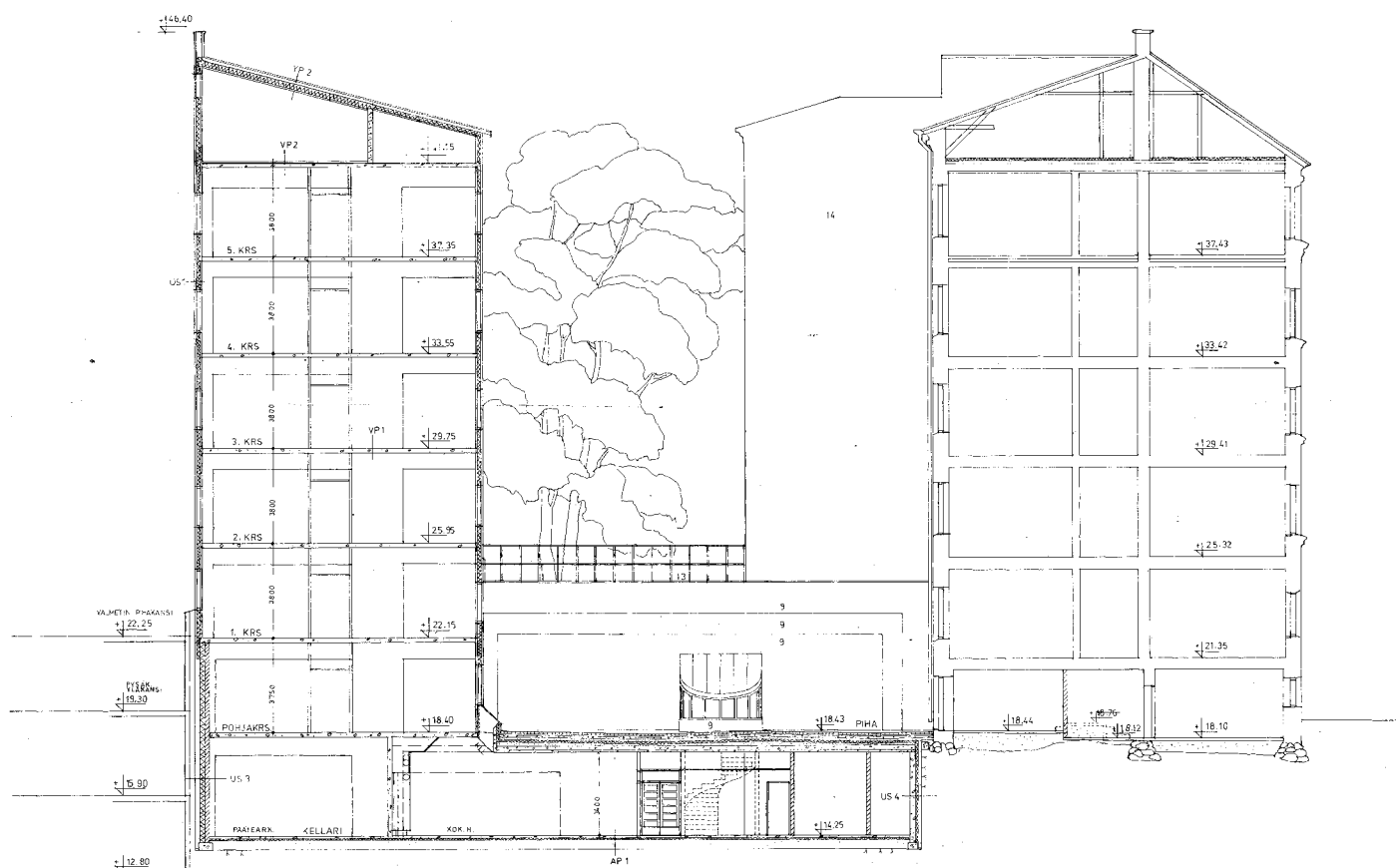
I. kerros. Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen. 30.9.1987. Sk.

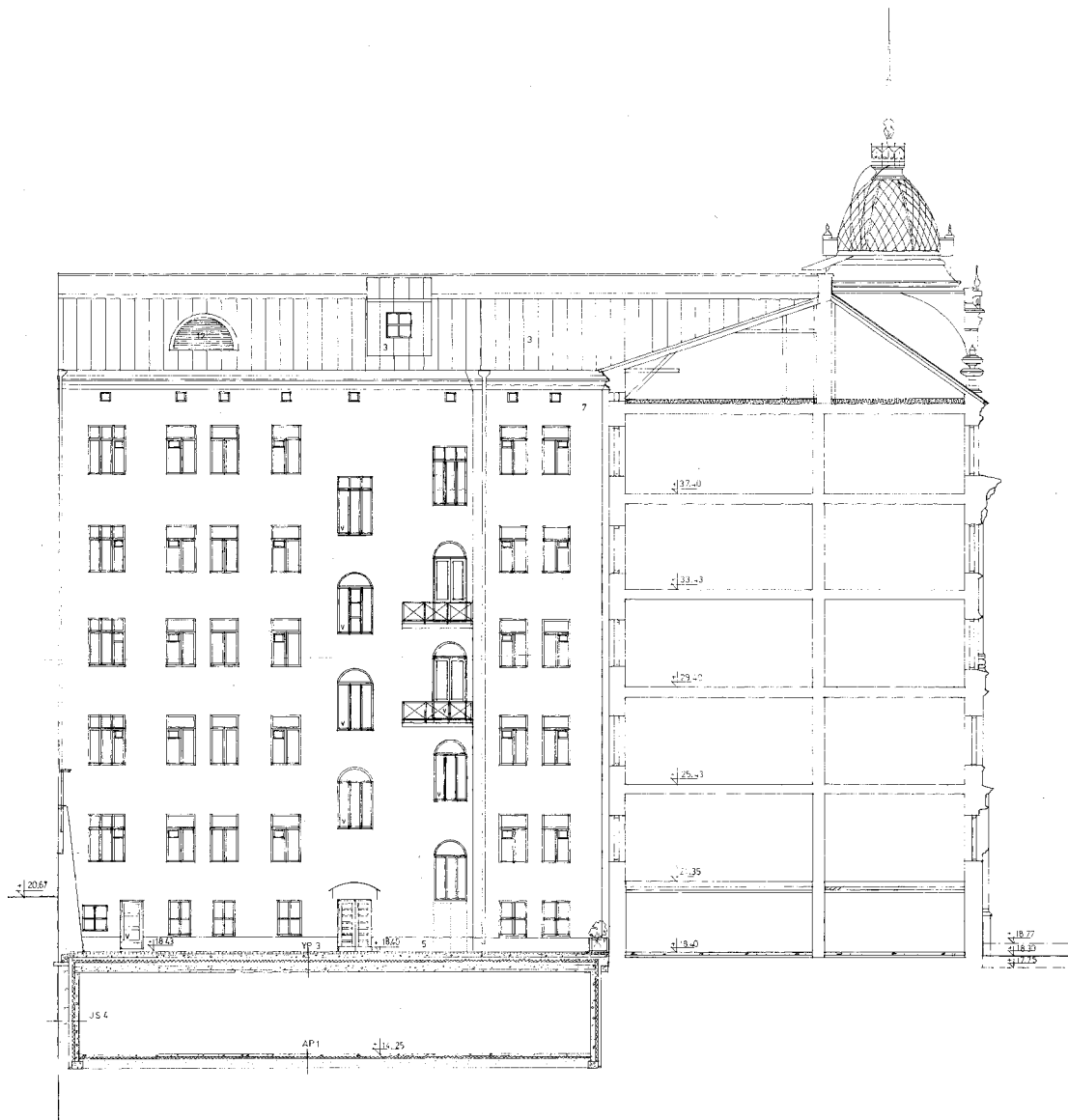
Lisärakennuksen julkisivu länteen ja leikkaus C-C. Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen. 30.9.1987. Sk.

Leikkaus A-A, pihajulkisivu etelään. Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen.
27.5.1987. Sk.

Leikkaus B-B. Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen. 28.9.1989. Sk.

Vanhan osan pihajulkisivu itään. Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen.
30.9.1987. Sk.

4.8 1991–2012 Rajavartiolaitoksen aika, peruskorjauksen jälkeiset muutokset

Rakennus on pääosin peruskorjauksen aikaisessa tilassa, vaikkakin rakennukseen on tehty pieniä muutos- ja kunnostustoimenpiteitä peruskorjauksen jälkeen.

1997 Vuonna 1997 sisäpihalle rakennettiin jätekatos D-portaan itäpuolelle Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilosen suunnitelmien mukaan.⁸⁴

Insinööritoimisto Äyräväinen suunnitteli vuonna 1997 Kylmälinkki Oy:n toteuttaman jäähdytysjärjestelmän. Kiinteistöön asennettiin liuosjäähdytin kerrosten ATK-komeroita varten. Liuoskoneikko on ullakolla ja puhallinpatterit ovat kerroksissa 3, 4 ja 5. Tämän lisäksi on asennettu tilaan 512 ja teletilaan K13 omat suorahöyrystysyksiköt sisä- ja ulkoyksiköihin.⁸⁵

1999 Rakennuksen uudessa osassa pihasiivessä 2. kerroksen päätytyöhuoneet muutettiin ATK-luokaksi. ATK- ja telekaapelointi uusittiin.⁸⁶

1990-luvun lopulta alkaen vanhan osan pohjakerrosta on korjattu sisäilmaongelmien takia. Rakennuksen pohjakerros ja 5. kerros joutuivat sittemmin käyttökieltoon sisäilmaongelmien takia.

2000-luvulla A-portaan 1. kerrokseen lisättiin kulunvalvonnan takia välivet.⁸⁷

2004 Julkisivujen rappaus- ja kunnostustyö valmistui 2004. Myös julkisivun kipsikoristeet kunnostettiin silloin. Syöksytorvien ja sadevesikourujen saattolämmitys asennettiin 2004–2005.⁸⁸

Käytöstä poistettujen tulisijojen hormit eivät ole toimineet toivotulla tavalla poistoilmahormeina. Kaakeliuuneja on jouduttu sulkemaan siten, että piipun kautta ei tule epäpuhtauksia huoneilmaan. Käytöstä poistettujen kaakeliuunien luukkujen taakse, uunin sisälle on lisätty sementtivalutäyte.⁸⁹

2012 Vuonna 2012 rajavartiolaitoksen esikunta muutti väistötiloihin Kalasatamaan, minkä jälkeen rakennus on ollut tyhjänä.

⁸⁴ Rakennuslupa-asiakirjat. RakVV.

⁸⁵ Kyläkoski 2012, 14.

⁸⁶ Kyläkoski 2012, 14.

⁸⁷ Kyläkoski 2012, 32.

⁸⁸ Kyläkoski 2012, 14.

⁸⁹ Kyläkoski 2012, 14.

4.9 Muutosvaiheet yhteenvetona ja kaavioina

- 1888-1889 Ruotsalainen tehtailija Per Erik Färlander rakennutti talon ruotsalaisen rakennusmestari-arkkitehti Axel Högbergin suunnitelmien mukaan. Asuinrakennus valmistui ja 1.6.1889 alkaen siihen muutti 290 asukasta. Kivirakennuksesta tuli viisikerroksinen ja se täytti tontin kolme sivua. Pohjakerrokseen sijoittui myymälä- ja käsityölaisten tiloja. Talon omistaja vaihtui vuosina 1891 (J. E. Wallenius), 1893 (Yhdyspankki) ja 1897 (Alexander Jermenoff). Rakennus tunnettiin nimellä Färlanderin talo.
- 1904 Venäjän valtio osti talon ja sinne tuli santarmihallitus esikuntineen sekä tsaarin poliisin Ohranan Suomen osasto. Taloa alettiin kutsua ”Ohranan taloksi”. Asuntoihin asettui myös Venäjän armeijan upseereita. Suomen sisällissodan aikana talo oli Punakaartin hallussa. Huonejakoa muutettiin ja pitkät keskikäytävät muodostuivat, kun huoneistojen keskeltä eteistiloista purettiin väliseiniä. Tontin itäsiiven ullakokerrokseen tehtiin asuntoja. Rakennuksesta tehtiin tarkat mittapiirustukset.
- 1918 Talo siirtyi sotasaaliina Suomen valtiolle. Haltijaksi tuli Sotasaaliskeskusosaston kiinteistöosasto. Pääasiassa talo muuttui virastoiksi ja vain joitakin huoneita jäi enää asunnoiksi.
- 1921 Talo muutettiin kokonaan virastoiksi puolustusministeriön ja yleisesikunnan käyttöön. Rakennuksesta tehtiin tarkat, laveeratut piirustukset.

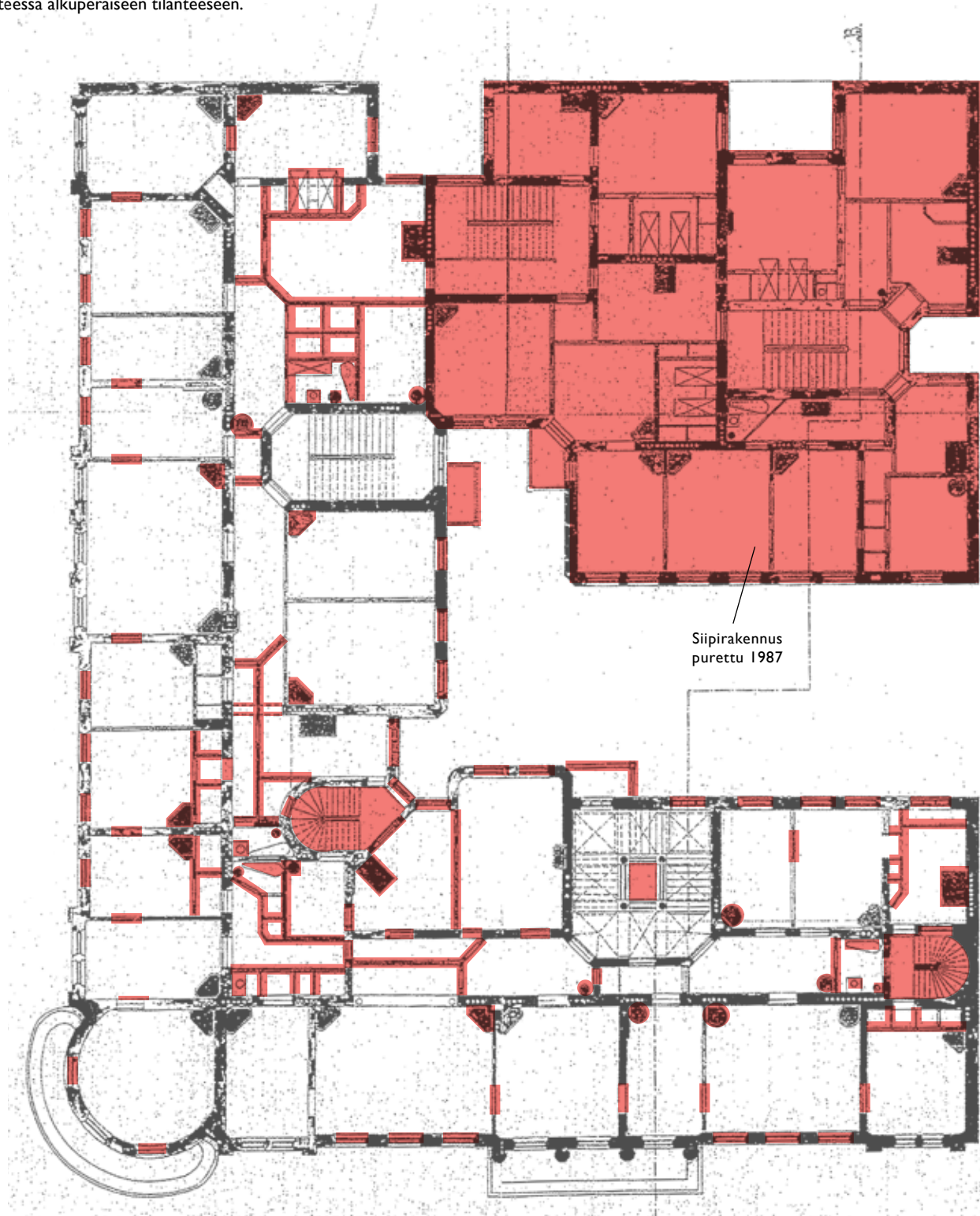
- 1931–1939 Puolustusneuvosto kokoontui talossa. Marsalkka Mannerheim oli 1931–1939 puolustusneuvoston puheenjohtajana ja hänen työhuoneensa sijaitsi rakennuksen neljännessä kerroksessa. Vuonna 1932 pääportaaseen asennettiin hissi.
- 1939–2012 Rajavartiolaitos muutti taloon. Rakennuksen katu- julkisivut maalattiin ja atlas-veistokset kunnostettiin 1969. 1970-luvulla rakennukseen lisättiin keskuslämmitys ja tehtiin pieniä väliseinä- ja käyttötarkoituksen muutoksia. 1980-luvulla rakennus suojeltiin. Talo koki suurimmat muutoksensa vuosina 1987–1991, kun talo peruskorjattiin ja siipirakennus purettiin. Sen tilalle ja pihakannen alle rakennettiin uudisosa arkkitehtien Pirkko ja Arvi Ilonen suunnitelmien mukaan. Peruskorjausvaiheen jälkeen on tehty vain pieniä muutoksia. Kaakeliuunien luukut on sementoitu umpeen. 1997 valmistui pihalle jätekatos ja 1999 uuteen osaan tehtiin ATK-luokkia. 1990-luvun lopulta alkaen vanhan osan pohjakerrosta ja 5. kerrosta on korjattu sisäilmaongelmien takia, kunnes ne joutuivat käyttökieltoon. 2000-luvulla A-portaaseen asennettiin kulunvalvonnan takia lasiovet. Julkisivujen rappaus- ja kunnostustyö valmistui 2004, syöksytorvet ja sadevesikourut saivat saattolämmityksen 2004–2005.
- 2012 Virastotalo jäi tyhjilleen, kun Rajavartiolaitos muutti Kalasatamaan.

Pohjakaaviot

3. KERROKSEN POHJA, TILANNE 1888 PIIRUSTUKSEN MUKAAN

Tässä kuvassa näkyvät puretut rakenteet suhteessa alkuperäiseen tilanteeseen.

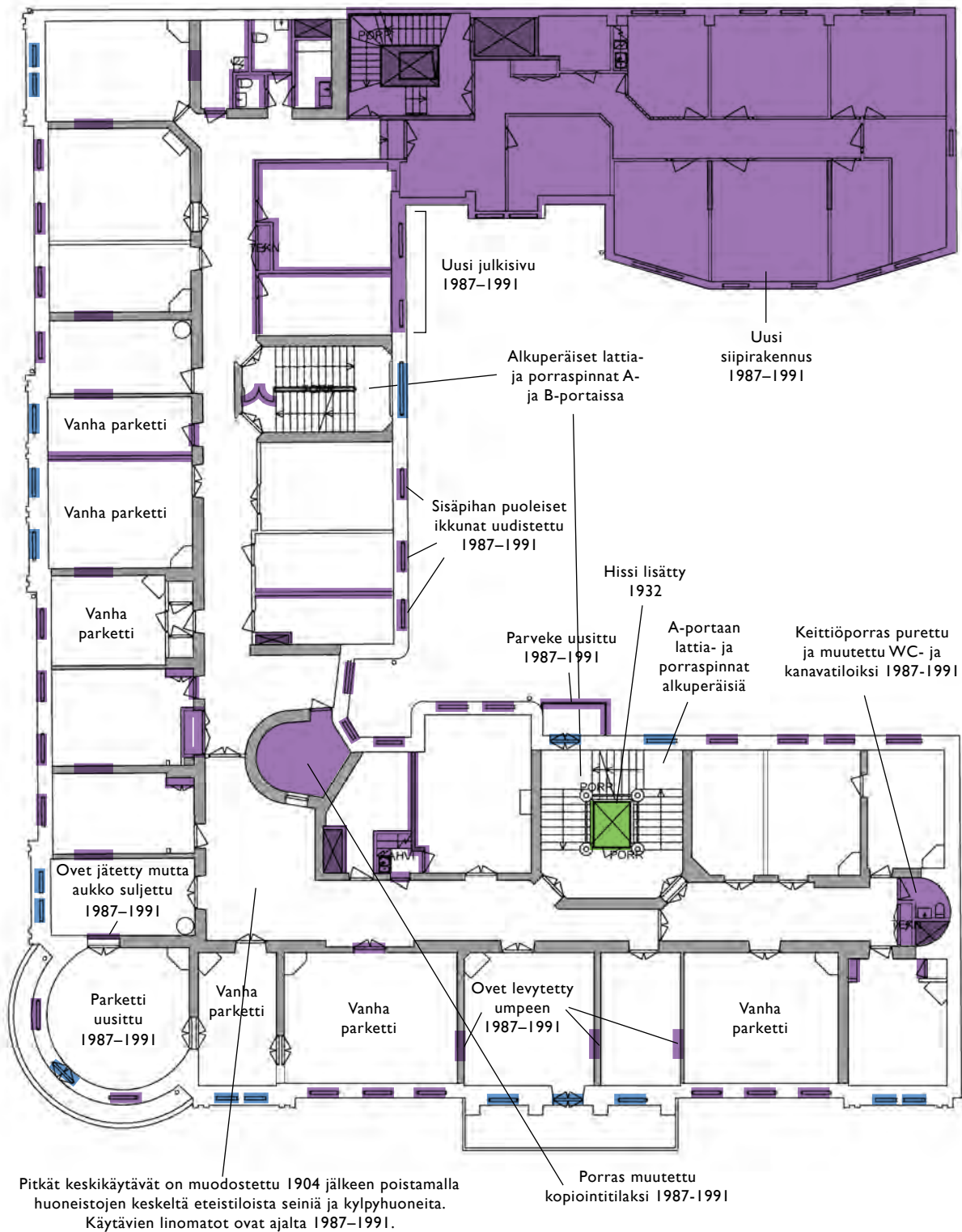
 Puretut tai korvatut osat

3. KERROKSEN POHJA, TILANNE 2013

Muutoskaaviossa on rakennuksen pääkerroksen eli 3. kerroksen pohja, johon on merkitty eriaikaiset muutokset. Muiden toimistokerrosten (1.-5.) muutokset ovat noudattaneet samoja periaatteita.

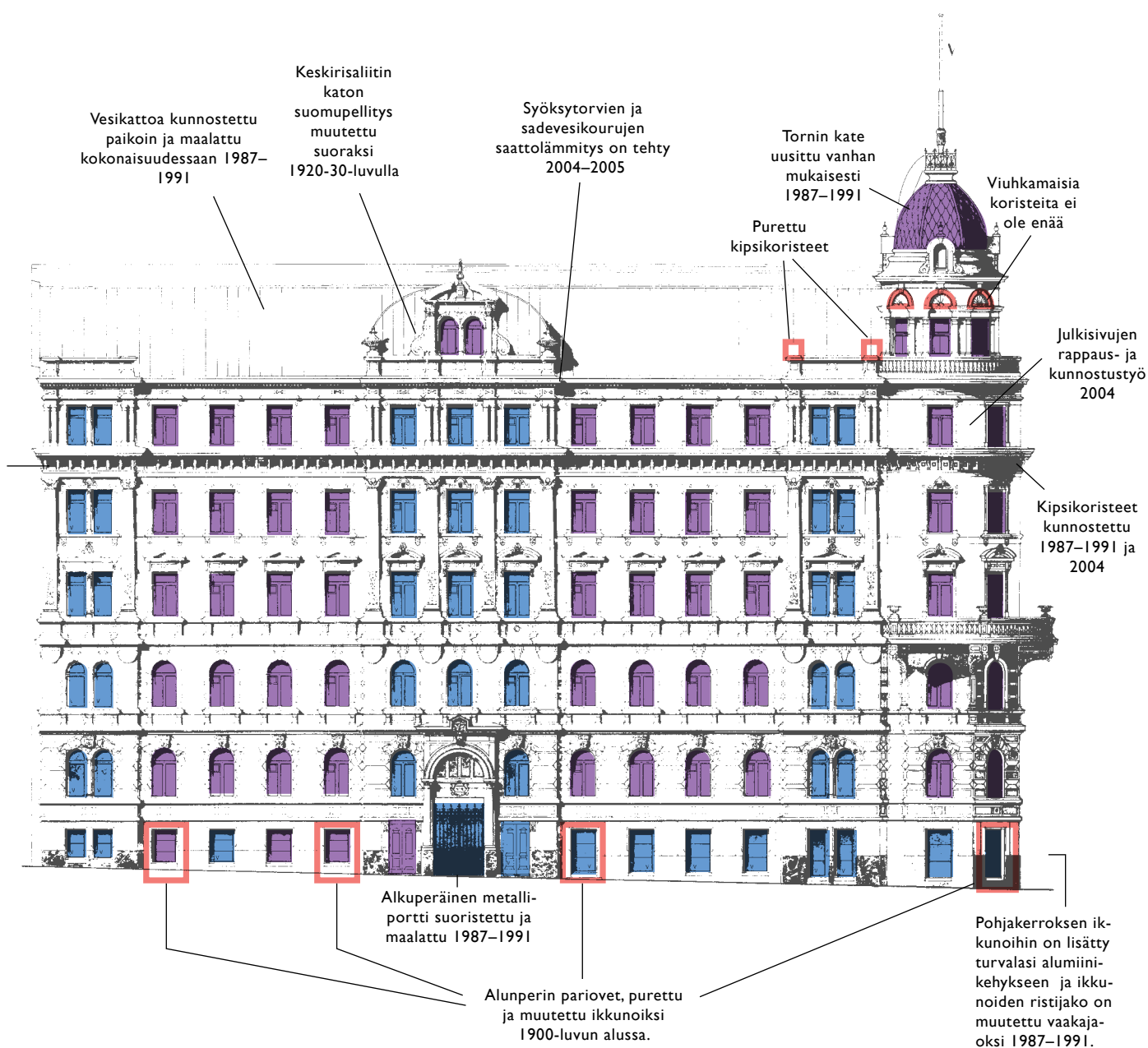
- 1987–1991 uudet osat sekä uudistetut ikkunat
- Vanhat ikkunat tai ovet kunnostettu 1987–1991
- 1932 rakenne

Julkisivukaaviot

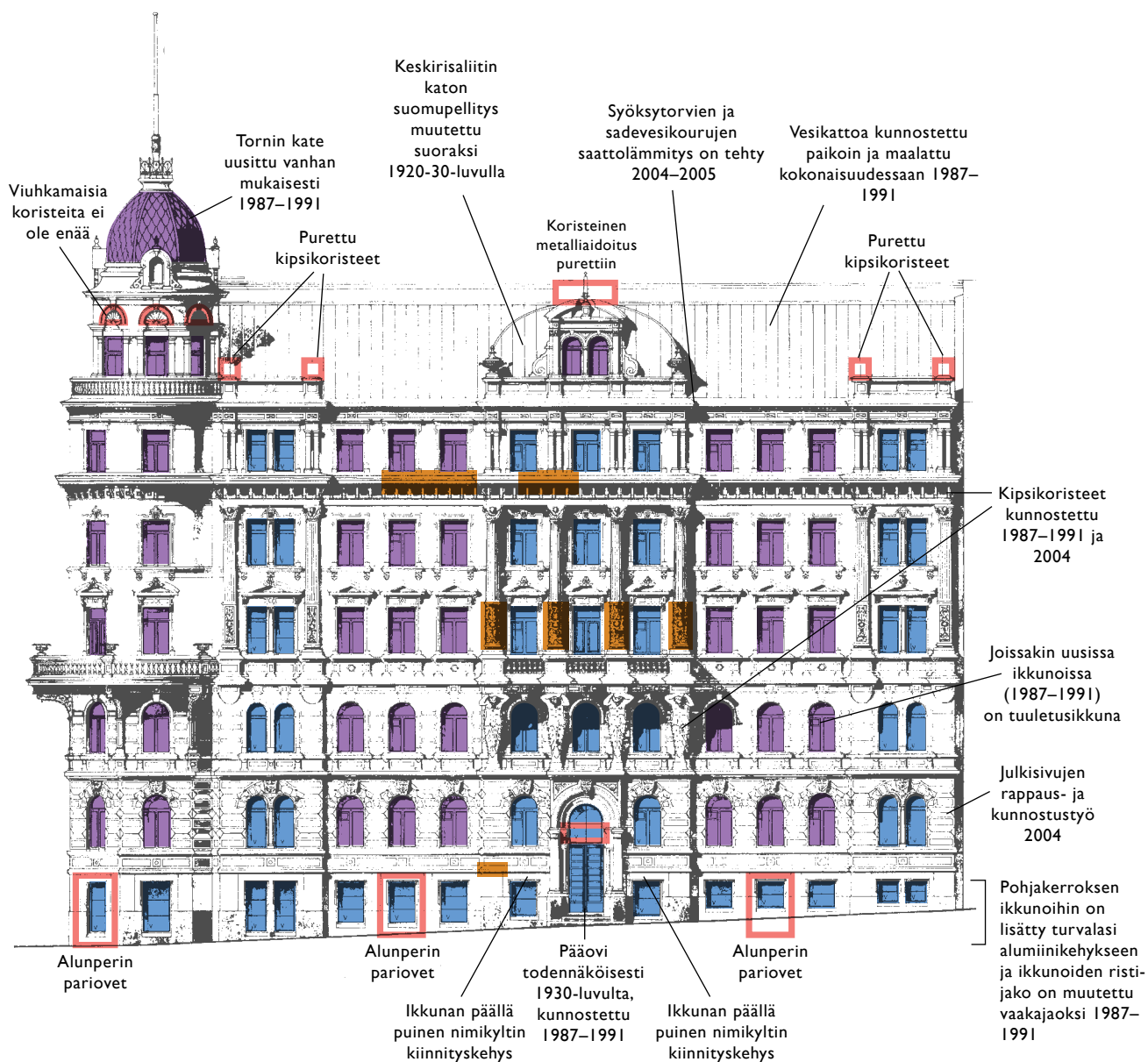
JULKISIVU PUNANOTKON- KADULLE 2013

- 1987–1991 tehdyt uudet vanhanmalliset osat
- Peruskorjauksessa 1987–1991 kunnostetut vanhat ovet ja ikkunat
- Purettu koristeosat ja oviaukot

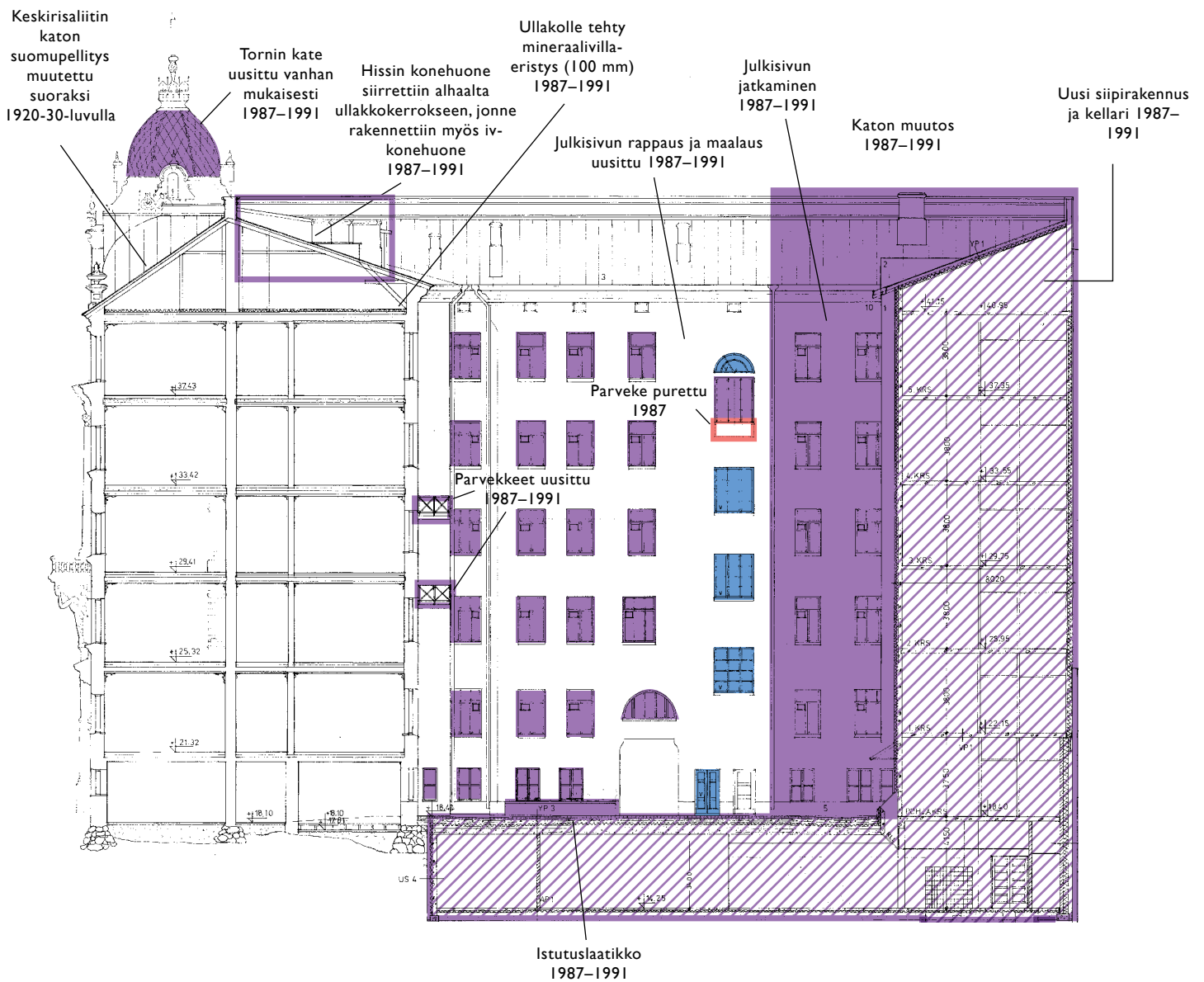
JULKISIVU KORKEAVUOREN- KADULLE 2013

- 1987–1991 tehdyt uudet vanhanmalliset osat
- Peruskorjauksessa 1987–1991 kunnostetut vanhat ovet ja ikkunat
- Purettu koristeosat ja oviaukot
- Rapautuvat, korjausta vaativat osat

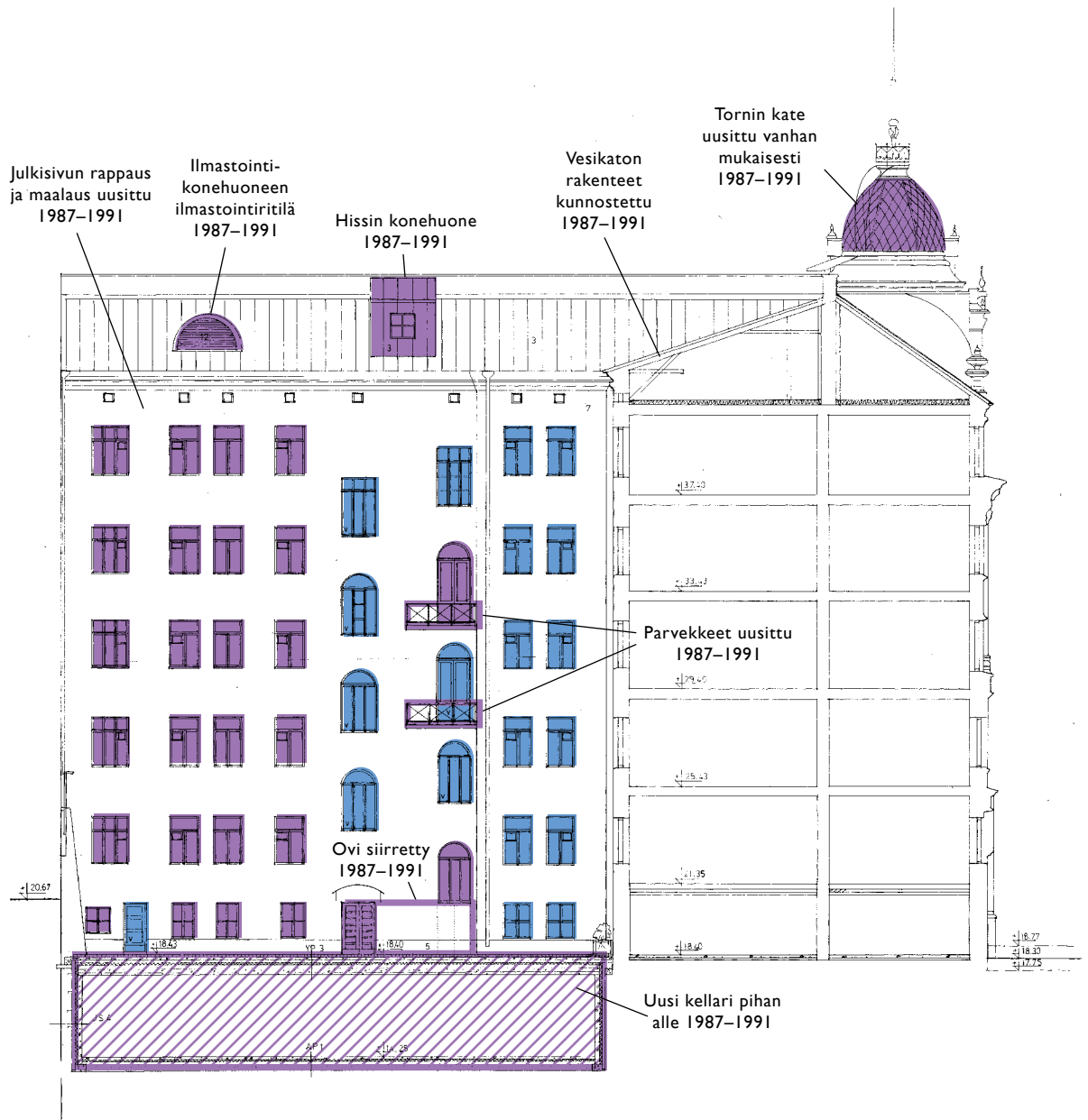
PIHAJULKISIVU ETELÄÄN 2013

- 1987–1990 tehdyt uudet vanhanmalliset osat
- Peruskorjauksessa 1987–1990 kunnostetut vanhat ovet ja ikkunat
- Puretut koristeosat ja oviaukot

VANHAN OSAN PIHAJULKISIVU ITÄÄN 2013

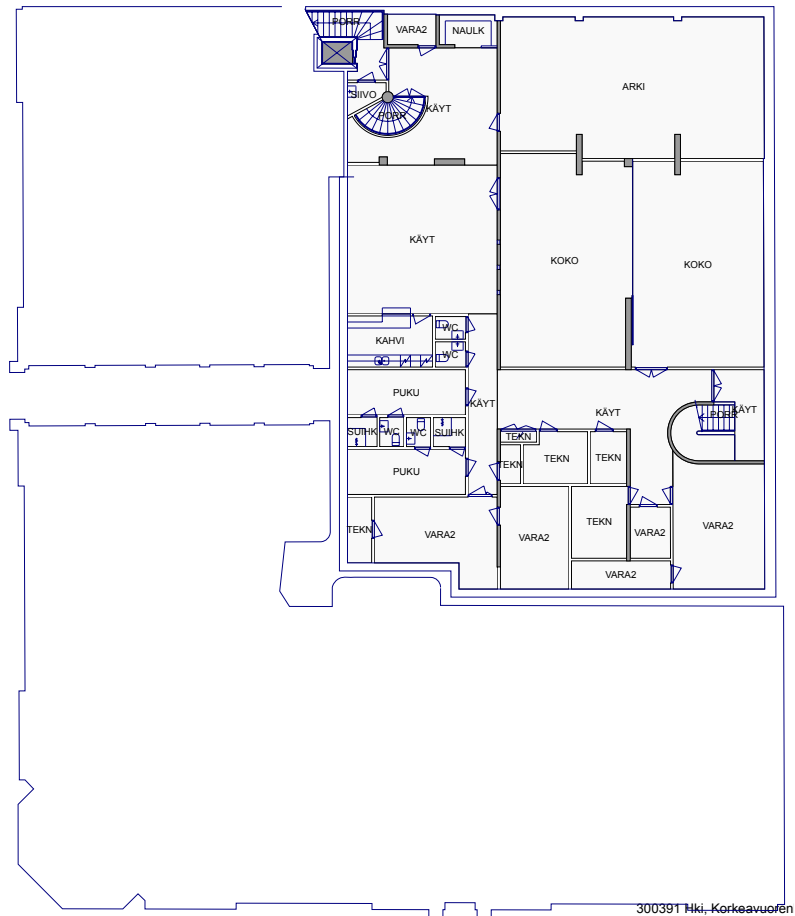
- 1987–1991 tehdyt uudet vanhanmalliset osat
- Peruskorjauksessa 1987–1991 kunnostetut vanhat ovet ja ikkunat

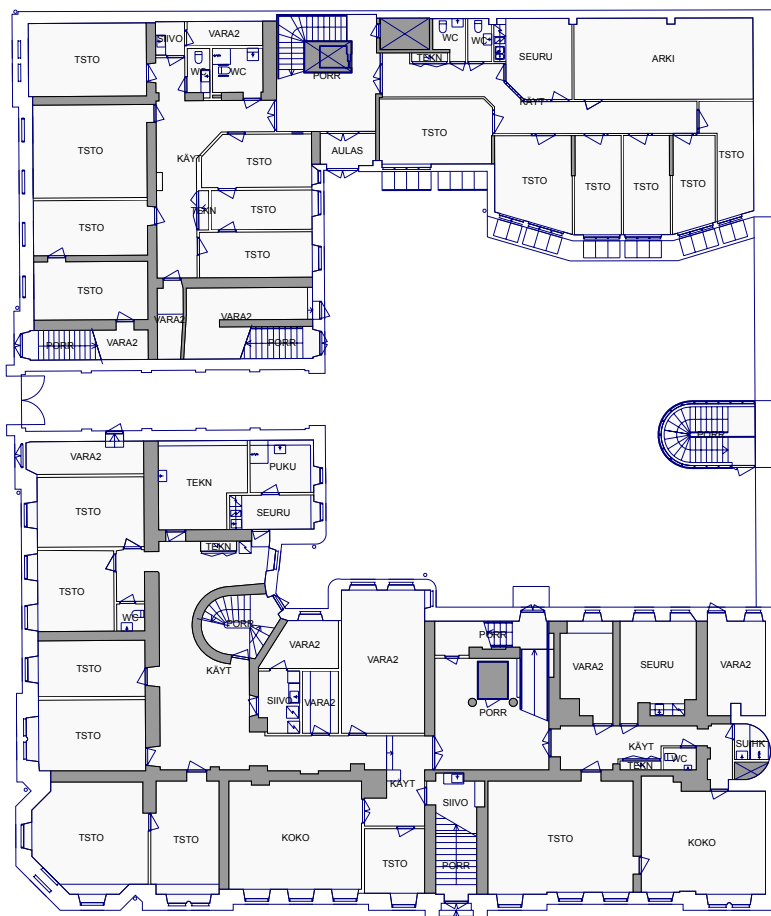
5 Nykytila

Rakennus on inventoitu sekä sisältä että ulkoa syyskuussa 2013. Nykytilanteen kartointus keskittyy vanhaan osaan. Vuosina 1987-1991 rakennetusta siipirakennetusta ja pihan alle sijoittuvasta kellarista on valokuvia kuvateksteineen.

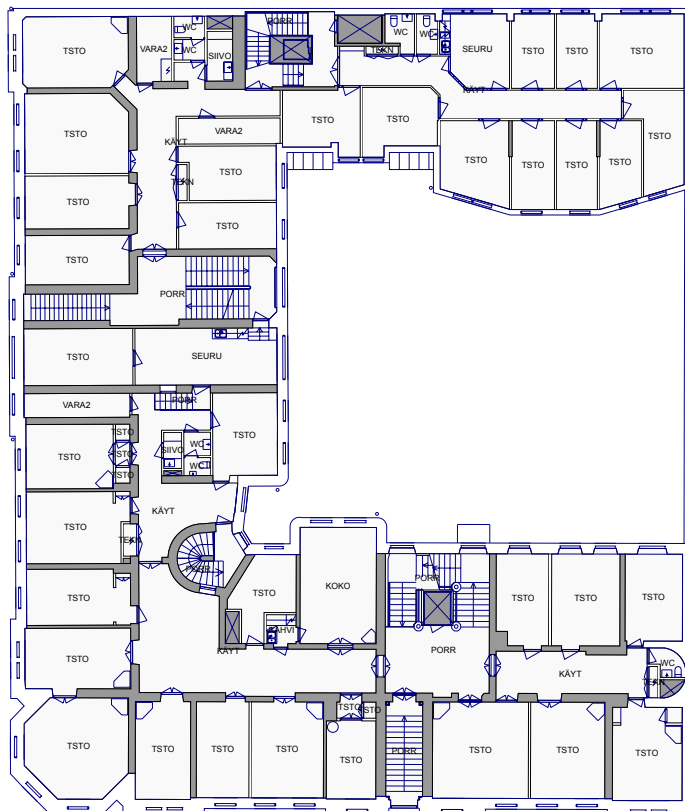
Rakennuksen uusimmat piirustukset ovat vuosina tehdyt 1997–1998 CAD-piirustukset. Piirustukset on tehnyt arkkitehtitoimisto Esa Kaivos.

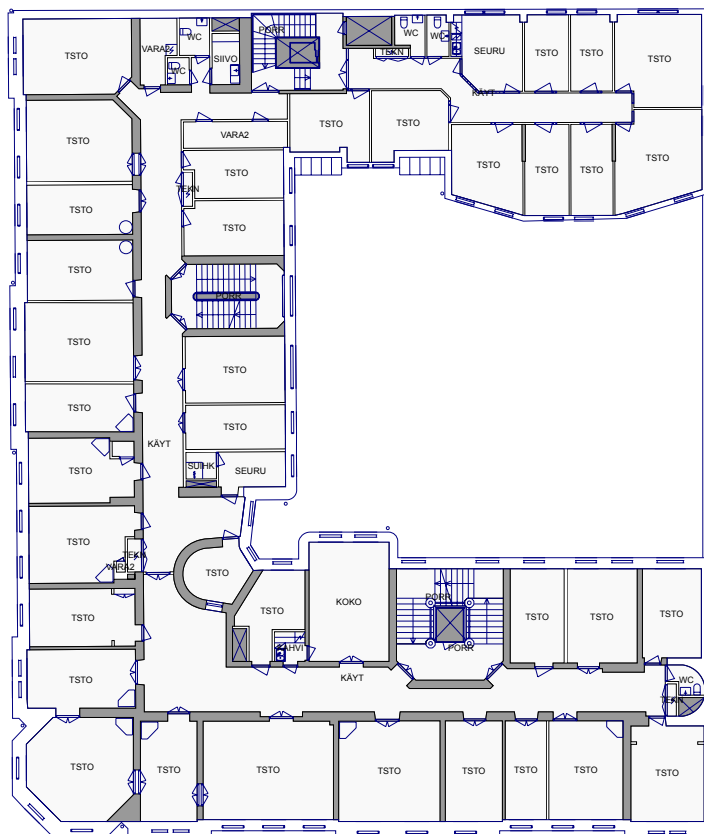
Kellari 2. 17.4.2013. Sk.

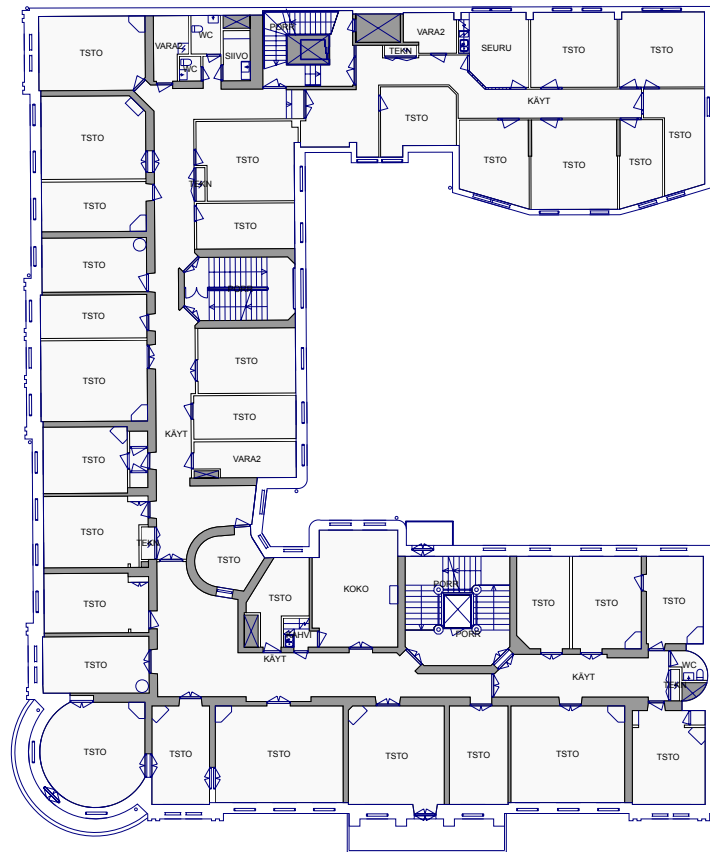
Kellari I eli pohjakerros. 17.4.2013. Sk.

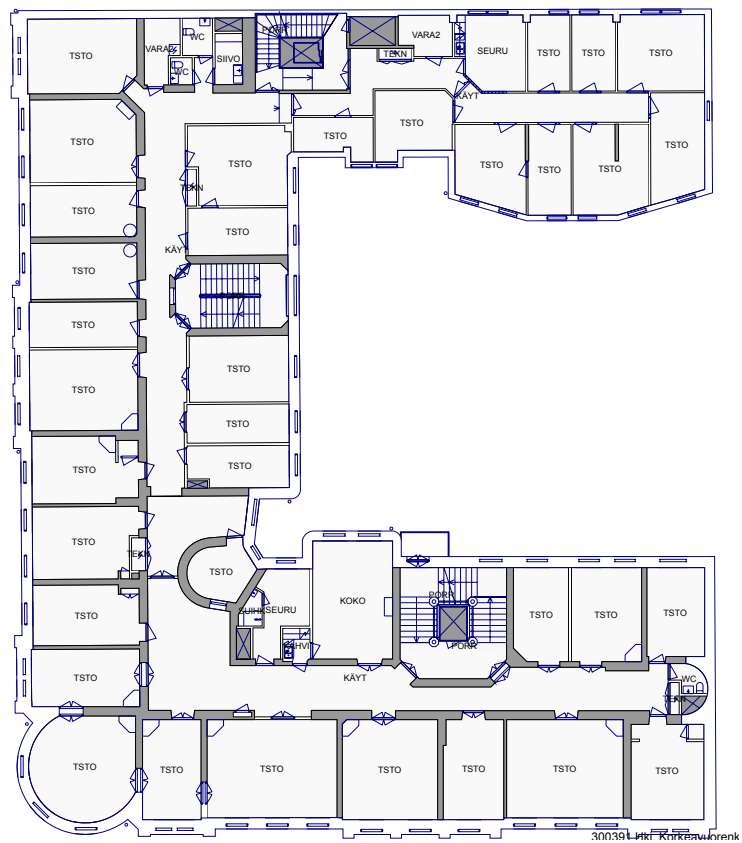
I. kerros. 17.4.2013. Sk.

2. kerros. 17.4.2013. Sk.

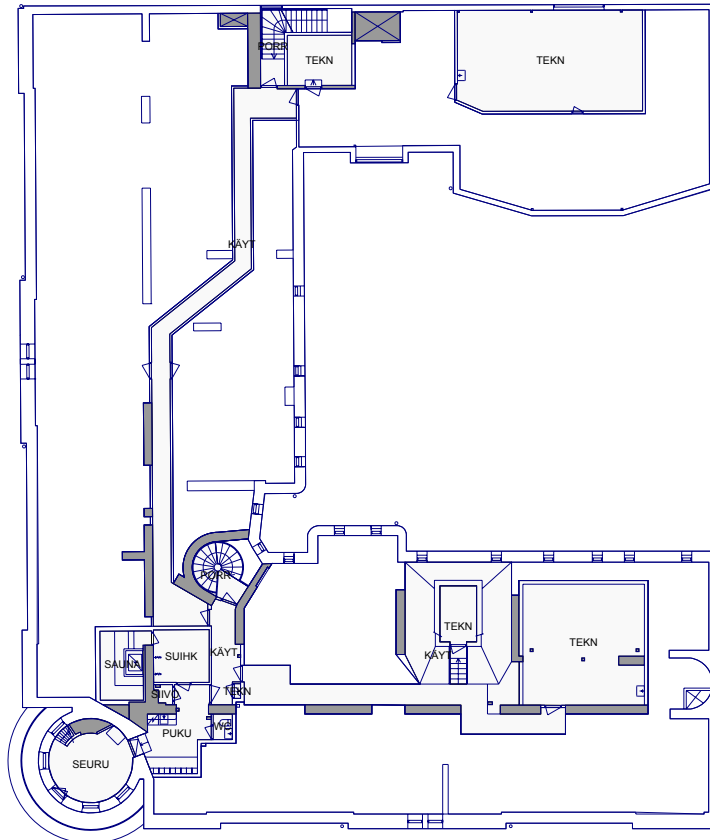
3. kerros. 17.4.2013. Sk.

4. kerros. 17.4.2013. Sk.

5. kerros. 17.4.2013. Sk.

Ullakko. 17.4.2013. Sk.

5.1 Sisätilojen inventointi

Sisätilojen osalta on kuvailtu rakennuksen ominaispiirteet ja ratkaisut: tilahahmo, käyttö ja rakennusosat (lattiat, lattialistat, seinät, kattolistat, katot, ovet, ikkunat, LVIS-järjestelmät, varusteet ja kantavat rakenteet). Lisäksi seitsemästä erityisestä huonetilasta ja toistuvasta huonetyypistä on tehty erillinen huonekortti. Huonekortin taulukkoon on merkitty nykytilanne ja varhaisemmat vaiheet. Lisäksi huonetilat on merkitty pohjakuviin. Sisätilat on dokumentoitu valokuvaamalla. Huonekortteihin valittujen tilojen lisäksi on kommentoitu joitakin muitakin tiloja kuvin ja niihin liittyvin kuvatekstein.

Sisätiloista voi sanoa yleisesti, että virastokäytön myötä rakennuksesta on karsittu koristeellisuutta ja sisätilojen yksityiskohtia. Tilahahmot ovat säilyneet monista käyttäjistä ja käyttötarkoitusten muuttumisista huolimatta säilyneet monin paikoin. Toimistokerrosten sisätilojen pintakäsittelyt ovat keskenään hyvin samankaltaisia. Rakennuksessa on paljon alkuperäisiä osia, kuten kantavia seiniä, ovia, ikkunoita, listoja ja kaakeliuuneja.

KÄYTTÖ

Alunperin kerroksissa 1.–5. oli asuntoja ja maantasossa oli kauppoja ja työverstaita. Nykyisin koko talo on toimistotilaa, joka tyhjeni 2013 aikana. Viimeinen käyttäjä oli Rajavartiolaitos. Santarmihallituksen aikana 1904–1917 rakennus oli osittain toimistoina, osittain asutokäytössä. 1920-luvulla se muutettiin kokonaan toimistorakennukseksi.

TILAHAHMO

Lähes neliönmuotoinen tontti on alunperin rakennettu mahdollisimman tehokkaasti. 1987 purettuun pihasiipeen liittyi

kolme valokuilua. Lisäksi sisäpiha oli varsin kapea ja pimeä. Yhteys sisäpihalle tapahtui Punanotkonkadulta porttikäytävän kautta. Rakennuksen asuntopohjat ovat muuntuneet toimistoiksi luontevasti, koska Korkeavuorenkadun puoleisessa siivessä on kaksi kantavaa muuria, joiden väliin toimiston keskeiskäytävä sijoitettiin; ja Punanotkonkadun puoleisessa siivessä on yksi kantava muuri, jonka pihan puolelle yksi käytävä saatiin mahdotettua. Huonekorkeudet ovat pääosin alkuperäisiä pohjakerrosta lukuun ottamatta. Myös asuinhuoneiden jako on pääasiassa säilynyt. Huoneiden välisiä oviaukkoja on levytetty tai muurattu umpeen kaikissa kerroksissa. Pohjakerroksessa sijainneet entiset leipomotilat ovat täydellisesti hävinneet. Pohjakerroksesta on myöskin poistettu useita oviaukkoja kadulle. Portaikkojen osalta on tehty merkittäviä muutoksia. Pihasiiven kaksi asuntoporrasta purettiin 1987, jolloin purettiin myöskin Korkeavuorenkadun puolella sijainnut keittiön porras, rakennuksen kulmassa sijainnut keittiön porras (paitsi yhden kerroksen osalta) ja porttikäytävän tornin puolella sijainnut porras maantasosta ensimmäiseen kerrokseen. Vuonna 1932 taloon asennettiin hissi A-portaan yhteyteen. Nykyisin lisäksi pihasiiven uudisosassa on hissi.

Asunnot ovat olleet suuria ja ne ovat ryhmittyneet porrashuoneiden molemmin puolin. Lisäksi niistä on ollut yhteys pihaportaaseen. Puretun pihasiiven asunnot ovat olleet pieniä ja pahimmillaan niistä on ollut näkymät vain valokuiluun. Puretussa pihasiivessä oli maantasokerroksessa palvelusväen käymälä.

1980-luvulla ullakolle rakennettiin myös saunaosasto.

LATTIAT

Vanhan osan toimistohuoneissa on nykyisin eriaikaisia tammiparkettilattioita sekä linoleumlattioita. Myös käytävien lattiat on päällystetty linoleumilla. Käytävillä on linomatot, joissa on friisiraitoja. Toimistokerroksissa sähköjohdot ja kaapelit on sijoitettu lattian alle, seinän viereen roilotuina. Porrashuoneissa on mosaiikkibetonina ja hierretty ja värjätty betonilattia. A- ja B-portaan välillä on selvä hierarkia materiaalivalinnoissa. Esimerkiksi A-portaaseen kadulta johtavan portaikon askelmat ovat marmoria, kun taas B-portaan askelmat ovat kalkkikiveä. 1980-luvun uusituissa wc-tiloissa on käytetty ruudullisia klinkkerilattioita.

Toimistokerrosten välisten välipohjien askeläänieristystä on todennäköisesti parannettu 1980-luvulla.

Pohjakerroksen lattiapintaa on korotettu peruskorjauksen yhteydessä.

LATTIALISTAT

Vanhalla puolella on sekä vanhoja että uusittuja jalkalistoja. Jalkalistan edessä on lähes poikkeuksetta myöhemmin lisätty mattolista. Porrashuoneissa on useimmiten maalatut lattialistat.

SEINÄT

Vanhan osan seinät ovat pääosin maalattuja ja rapattuja. Joissakin yksittäisissä tiloissa on säilynyt panelointeja, mm. kulkatornissa. 1980-luvulla osa väliseinistä on muutettu levyseiniksi. Nykyisten toimistokäytävien kohdalla on ollut alunperin asuntojen kantamattomia väliseiniä, jotka on purettu käytön muuttuessa toimistokäyttöksi. A- ja osittain B-portaiden seinät ovat koristemaalattuja ja marmoroituja.

KATTOLISTAT

Katoissa on runsas listoitus. Vanhoissa saleissa on säilynyt alkuperäinen seinästä voimakkaasti ulostyöntyvä kattolista.

Kattolista on todennäköisesti tehty kipsipaloista. Se kaartuu kohti kattopintaa ja katossa on yksi tai kaksi rappaus- tai kipsilistaa. Huoneiden välillä on nähtävissä hierarkiaa kattolistoissa. 1980-luvun korjauksessa ne on pyritty säilyttämään ja kunnostamaan. A-portaan ristiholva- tuissa tiloissa holvit ovat eri tasossa kuin seinäpinnat ja ruoteita on korostettu maaliraidoilla. Nämä on entisöity 1980-luvulla. Kahdessa tilassa on kattoruusuke.

KATOT

Vanhojen asuinhuoneistojen katot ovat suoria. Alunperin katoissa on ollut luultavasti enemmänkin ruusukkeita. Joihinkin tiloihin on 1980-luvulla palautettu vanhanmallinen ruusuke katon keskelle. Porrashuoneissa esiintyy myös ristiholveja ja kappaholveja. A-portaan kruunaa maalauskoristeltu kupoli.

OVET

Rakennuksessa on pääosin säilynyt alkuperäiset huoneistojen puuovet. Osittain tähän on vaikuttanut se, että pihasiivestä saatiin korvaavia ovia pääsiipiin, kun se purettiin. Kohtuullisen monet ovet ovat säilyneet alkuperäisillä paikoillaan, mutta huoneiden välisiä ovia on pääsääntöisesti laitettu umpeen. Porrashuoneiden ovet ovat ootrattuja. Kerroksissa ovet ovat maalattuja. Tyypillinen ovi on puupeilipariovi, jossa on kolme peiliä lehteä kohden. Joissakin pariovissa ylin peili on vaihdettu lasiksi. Myös ovien vuorilistat ovat hyvin säilyneitä. Ovisyvennyksissä ovet on listoitettu pelkästään siltä puolelta, missä ne ovat huoneen seinän tasossa. Komeroiden ovet ovat kapeita kolmepeilisiä ovia. Kerroksissa on myös uusia vanhan mallin mukaan tehtyjä ovia (1980-l). Lisäksi porrashuoneissa on teräslasirakenteisia turvaovia. Ovien helat ovat osittain alkuperäisiä (osa saranoista) ja osittain uusittuja (lukot

ja vetimet). Ylä- ja alasalvat on poistettu käytöstä ja kynnykset on uusittu.

1980-luvun korjauksen yhteydessä palo-osastointia on parannettu ja osastoivina ovina on käytetty vanhoja ovia ja niihin on asennettu lankalasit. A-portaan ulko-ovet sekä kadulle että sisäpihalle ovat uusia ja uudenmallisia (1980-l), B-portaan ulko-ovi vastaa malliltaan alkuperäistä ja on mahdollisesti alkuperäinen.

IKKUNAT

1980-luvulla talon ikkunat on kunnostettu ja ne ovat pääosin uusia. Konservoituja, 1980-luvun peruskorjauksessa säilytettyjä alkuperäisiä osia olivat joissakin huoneissa osassa ikkunoissa pokat ja heloitukset. Ikkunat ovat kaksilasisia, sisään-sisään aukeavia puuikkunoita. Ne noudattavat vanhaa puitejakoa. Sisempi lasi on lasitettu lämpölasilla ja ulompi konevedetyllä lasilla. Oy Lahden Lasitehdas 89. STS4704 Polar Pane +. Ainakin osassa ikkunoita on käytetty valurautaisia pitkäsulkijoita sisäpinnassa. Esimerkiksi A-portaan ikkunat ovat vanhoja ja kunnostettuja. Konservoituja kunnostettuja ikkunoita oli peruskorjauksen työpiirustusten 1987 mukaan yhteensä 112 kappaletta.

LVIS-JÄRJESTELMÄT

Alunperin talossa oli puulämmitys ja rakennuksessa oli paljon kaakeliuuneja. Rakennukseen tehtiin kunnostuksia 1970-luvulla. Rakennukseen lisättiin tällöin keskuslämmitys. Peruslämmitys on tehty pattereilla, joissa on termostaattiventtiilit. Lämmitysverkosto tehtiin pinta-asennuksena. Nykyiset patterit ovat 1970-luvulta. Kaakeliuunit jäivät kuitenkin paikoilleen ja rakennukseen jäi painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä. Rakennukseen on lisätty koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä sosiaalitiloihin ja neuvottelutiloihin 1987-1991. Ilmanvaihdon ratkaisussa voitiin hyödyntää vanhoja tulihormeja, jolloin

3. kerroksen toimistohuoneen 314 pariovi.

4. kerroksen perinnehuoneen 410 ikkuna.

Toisen kerroksen huoneen 213 parkettilattian alle on roilotettu sähkökaapeleita 1987-1991.

huoneiden ja käytävien huonekorkeudet säilyivät alkuperäisinä. Talon uunien hormit olivat niin huonossa kunnossa, ettei niitä voinut käyttää järkevin kustannuksin tulihormeiksi, mutta ne kelpasivat ilmanvaihdon käyttöön sellaisinaan. Taloon kehitettiin järjestelmä, jossa jokaisesta huoneesta johtaa oma poistohormi ullakolle asti, missä ne yhdistyvät yhteiseen kanavistoon. Näin ei tarvittu kerroksissa peltikanavia eikä alaslaskettuja kattoja, joten kauniit kattolistat ovat säilyneet. Korvausilma huoneisiin otetaan oven päällä olevan venttiilin kautta käytäviltä, joihin se puhalletaan koneellisesti käytävien päistä, tai raitis ilma saadaan avattavista ikkunoista. 1980-luvulla tulihormit on suljettu, sillä niiden kautta levisi likaista ilmaa.

Rakennuksen sosiaali- ja neuvotte-lutiloissa on koneellinen ilmanvaihto (1987–1991), jossa on lämmöntalteenotto. Jäähdytys tehtiin 1987–1991 vain päätear-kistotilaan. Normaaleissa toimistokerrok-sissa tuloilma puhalletaan käytävälle, josta

Talotekniikkaa on uusittu 1980-luvulla. Sähköreitit on roilottu vanhojen raken-teiden sisään esimerkiksi lattian alle. Esi-kunnan sisäisen tietoliikenneverkon kaa-pelointi, kulunvalvonta-, videovalvonta- ja rikosilmoitusjärjestelmä on tehty perus-korjauksen aikana. Rakennus on varustet-tu turva- ja merkkivalaistuksella.

Vesijohtoliittymä sekä vesi- ja viemäri-johdot on uusittu peruskorjauksen yhtey-dessä 1987–1991. Vesijohdot ovat kuparia ja pääosin pinta-asennettuja. Vanhalla osalla on myös uppoasenteisia vesijohtoja. Viemärit on liitetty kaupungin sekavesijär-jestelmään Korkeavuorenkadun puolella. Pumppaamot ovat kellarin jätevesille sekä perusveisille. Viemärit ovat pääosin muo-via.

VALAISIMET

Kattovalaisimien johdot on sijoitettu siis-tisti välipohjiin. 1980-luvun korjauksessa on käytetty yleisesti riippuvalaisimia, ku-ten pallovalaisimia ja Juha Leiviskän suun-nittelemia valaisimia. Sen lisäksi toimisto-huoneissa on usein kattoon kiinnitettyjä loisteputkivalaisimia. Porrashuoneissa ja vähäisissä määrin muissa huonetiloissa on käytetty vähäisessä määrin seinävalai-simia.

KIINTEÄ SISUSTUS JA VARUSTEET

Rakennus liitettiin keskuslämmitykseen vasta 1970-luvun lopulla, mihin asti se oli ollut uunilämmitteinen. Näin ollen lähes kaikki rakennuksen kaakeliuunit olivat säilyneet alkuperäisinä, lukuunottamatta joitakin 1920-luvun uuneja.

Torniosan huoneissa 314, 514 ja U8 on kiinteitä seinään rakennettuja komeroita. Huoneessa 518 on säilynyt eteistilan kome-roita, joita on ollut aiemmin myös muissa Punanotkonkadun puoleisissa asunnoissa.

KANTAVAT RAKENTEET

Rakennus perustettiin alunperin kalliolle. Kantavat pystyrakenteet ovat tiilimuureja. Välipohjat ovat puurakenteisia, paitsi kel-larin ja 1. kerroksen välinen välipohja on kappaholvi. Viidennen kerroksen ja ulla-kon välinen yläpohja on palopermanto.

Jottei tulihormien kautta tulisi sisäilmaan likaa, on hormit suljettu. Kuvassa on 3. kerroksen toimistohuoneen 314 uuni.

4. kerroksen huoneen 408 kaakeliuuni.

I. kerroksen huoneen 112 nurkassa on pyöreä kaakeliuuni.

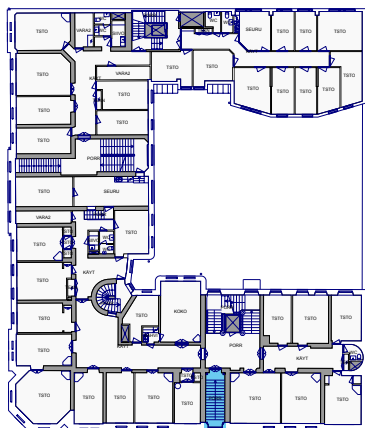

4. kerroksen huoneen 411 kaakeliuuni.

Yksityiskohta 4. kerroksen huoneen 411 koristeellisesta kaakeliuunista.

HUONE	010-101 Porrashalli
KERROS	POHJAKERROS – I. KERROS

AIKAISEMMAT VAIHEET

Tilahahmo

Porras johtaa katutasolta ensimmäiseen kerrokseen. Porras on suorasyöksyinen ja huonetila on korkea ja kapea sekä luonteeltaan arvokas.

NYKYINEN

Tilahahmo vastaa alkuperäistä.

Käyttö

Rakennuksen pääsisäänkäyntiin liittyvä porras, joka johtaa Korkeavuorenkadulta maantasosta ensimmäiseen kerrokseen ja A-porrashuoneeseen.

Alkuperäinen käyttö on säilynyt.

Lattia

Porrasaskelmat ovat valkoista marmoria.

Alkuperäinen lattia on säilynyt.

Jalkalista

Ei ole ollut.

Ei ole.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Seinät

Seinien alaosa on rustikoitu (harkotus). Harkotuksen yläpuolella on vaakasuuntainen, voimakkaasti profiloitu lista, jonka yläpuolella oleva seinävyöhyke on jaettu erivärisiksi maalattuihin pintoihin, jotka marmoroinnillaan jäljittelevät luonnonkivikuvioita. Vyöhykkeiden reunat on profiloitu. Molemmilla seinillä on neljä koristeellista, suorakulmaista pilasteria, jotka yläosistaan päättyvät rönsyilevään kipsikoristeiseen kapiteeliin.

Seinät on entisöity 1987–1991.

Kattolista

Seinien ja katon yhtymäkohdat on profiloitu..

Kattolista on entisöity 1987–1991.

Katto

Katto oli jaettu kolmeen kasettisyvennykseen, joiden välillä on kaareva seiniä yhdistävä holvaus. Kasetit suppenevat ylöspäin ja niiden keskellä on ruusuke. Katto oli koristeellisesti maalattu.

Katto on entisöity 1987–1991.

Ovet

Pääovi on ollut puinen pariovi. Ovissa oli kussakin yksi pystysuuntainen ikkuna. Ovien ylä- ja alaosat olivat ullkopuolelta koristellut.

Tummaksi petsattu paripääovi on todennäköisesti 1930-luvulta. Ovissa on kussakin 8 vaakasuuntaista ikkunaa. Oveen on kiinnitetty suuri postilaatikko. Portaan yläpäässä oleva pariovi on puinen ja maalattu puunväriseksi. Kussakin ovesta on pystysuuntainen ikkuna. Ovien alaosassa on kolme profiloitua suorakulmiota. Oviaukkoa kehystää profilointi, joka on maalattu jäljittelemään luonnonkiveä.

Ikkunat

Pääoven yläpuolella oli yläosastaan kaareva ikkuna.

Pääoven yläpuolella on yläosastaan kaareva ikkuna, joka on jätetty puisilla puitteilla neljään osaan.

LVIS

Lämmitys: ei ollut.

Sisäänkäynnin yhteydessä molempiin seiniin on kiinnitetty 1970-luvulla vesikiertoiset, luonnonvalkoisiksi maalatut, profiloidut pystypatterit.

Valaisimet

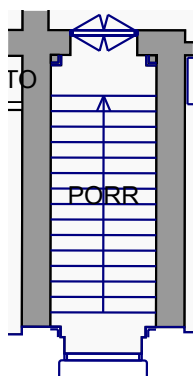
Ei tietoa.

Pohjoisen puoleiseen seinään on kiinnitetty kolme pallovalaisinta, joissa on valkoinen lasikupu (1980-l.).

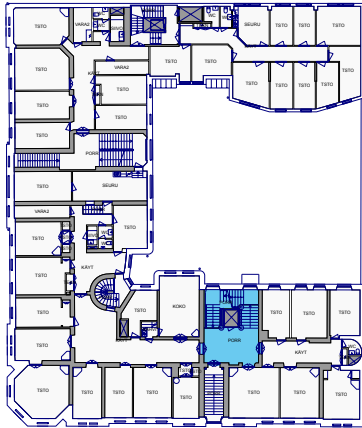
Kiinteä sisustus

Ei tietoa.

Ei ole. Portaikossa ei ole käsijohdetta.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Tilahahmo

Pääporras oli loistelas ja koristeltu. Pohjakerroksesta viidenteen kerrokseen johtavan U-portaan keskellä oli avoin kuilu. Portaikkoo kantaa neljä valurautaista pylvästä, jotka on maalattu marmorikuviin. Portaikko on katettu ristiholvein. Viidennessä kerroksessa porrashuone päättyy koristeelliseen ja maalattuun kupoliin. Portaikossa on kerrosten välissä kaksi välitasannetta. 2.-5. kerrosten kohdalla kerrostaso on kulumistaan viistottu. 2. ja 3. sekä 3. ja 4. kerrosten välillä on portaikkoon liittyvä parveke, joka suuntautuu sisäpihalle.

Pihan ulko-ovelta johti ennen suora porrassyöksy ensimmäiseen kerrokseen. Teräsverkoin porrashuoneen keskeltä eristetty hissi on rakennettu 1932

Portaan tilahahmo on säilynyt lukuunottamatta yhteyttä sisäpihalle sekä hissiä. Pohjakerroksen pääportaan sisäänkäyntijärjestely pihan suuntaan on muutettu kokonaan 1987–1991. Peruskorjauksessa tehtiin liikuntaesteiset huomioiva luiskaratkaisu siten, että ulko-oven paikka muutettiin toiselle puolelle porrastilaa. Entinen hissikonehuoneenakin toiminut tila poistui luiskan kohdalta. Porraskaiteet ovat alkuperäiset. Porrashuone on restauroitu 1987–1990. Portaikkoon tehtiin väritutkimus ennen asun palauttamista. Tutkimuksessa löydettiin kaksi vanhaa maalikerrostumaa. Molemmat ovat nähtävillä, koska porrasta ei haluttu maalata tummaksi vanhimman kerrostuman mukaan. Ristiholvikatot lepotasoilla ovat vanhaa kerrostumaa, niitä ei ole aikoinaan maalattu kahteen kertaan. 2. ja 3. sekä 4. ja 5. kerroksen välisten parvekkeiden kaiteet on uusittu 1987–1991.

Käyttö

A-porras on rakennuksen pääporras pohjakerroksen ja viidennen kerroksen välillä. Portaikosta on yhteys sekä kadulle että sisäpihalle.

Alkuperäinen käyttö on säilynyt.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Lattia

Kerros-, väli- ja ylätasanteiden lattiat sekä porrasaskelmat ovat hierrettyä sementtiä, jonka pinnassa on pigmenttikäsittely. Tasanteiden lattioilla on 45 mm levyinen punaiseksi maalattu friisi.

Portaikon lattiat ovat alkuperäiset lukuunottamatta pohjakerrosta (mosaiikkibetonilaatoitus) ja alinta välitasannetta (tumman harmaa luonnonkivilaatoitus), jotka tehtiin sisäpihayhteyden muutosten yhteydessä 1987-1991. 1. kerroksesta sisäpihan puolelle johtavat porrasaskelmat ovat luonnonkivipäällysteisiä ja askelmien reunaan on liimattu mustat jarrulistat.

Jalkalista

Maalattu lista.

Maalattu lista.

Seinät

Rapatut seinät on maalattu marmoroiden. Seinien alaosassa on tummaksi maalattu 14 mm korkea raita, jonka yläpuoleiset seinäpinnat on maalattu luonnonkivijäljitelmin ja jaettu erivärisiksi vyöhykkeiksi. Seinien yläosat ovat muodoiltaan kaarevia, sillä tilaa kattavat ristiholvit. Porrashuoneiden ja huoneistojen välillä oli sisäikunat.

Rapattujen seinien maalaukset on entisöity 1980-luvulla. Portaikon sisäikkunat on poistettu.

Kattolista

Ristiholvien kaarevat ruoteet yhdistävät seinä- ja kattopintoja. A-portaan ristiholvatuissa tiloissa holvit ovat eri tasossa kuin seinäpinnat.

Nämä on entisöity 1980-luvulla. Ruoteita on korostettu maaliraidoilla.

Katto

Porrashuoneen katot ovat koristeellisesti maalattuja ristiholveja. Seinän ja katon yhtymäkohta on kupolin ympärillä voimakkaasti profiloitu ja kultakoristeltu. Kattopinta on neliö, jonka keskellä on syvemmälle upotettu pyöreä kupoli monitasoisin profiloinein. Hissin vaijeristo kiinnittyy kupoliin.

Porrashuonetta kattavan 5. kerroksen kupolin sekä ristiholvausten maalaukset on entisöity 1987-1991.

Ovet

Kerrosten käytäviin johtavat ovet ovat puisia pariovia, joista toinen ovi on leveämpi. Ovilla on pystysuuntainen ikkuna ja ovien alapinnoissa on kaksi profiloitua peiliä.

Kerrosten käytäviin johtavat ovet ovat alkuperäisiä mutta kunnostettuja. Lasit on vaihdettu teräslankalaseiksi. Saranat ja kahvat ovat alkuperäisiä. Porrashuoneen ensimmäiseen kerrokseen on tehty kulunvalvonnalliset lasiset väliovet 2000-luvulla. Sisäpihalle johtava ovi on puinen pariovi ja se on vuosilta 1987-1991. Ovilla on kuusi vaakakaikkunaa ja alapinnoissa on potkusuojat ja pyöreät ilmanvaihtotenttiilit. Ovet ovat oottrattuja

AIKAISEMMAT VAIHEET

Ikkunat

Porrashuoneen välitasanteiden kohdalla on puu-ikkunat. Alaosa muodostuu välikarmeihin kolmeen jaetusta pystysuuntaisesta ikkunasta ja yläosa on muodoltaan puolipyöreä. Ulompi ja sisempi ikkuna ovat toisistaan erillisiä. Heloitus on valkoiseksi maalattua. Ikkunapenkit on maalattu valkoiseksi luonnonkiveä jäljitellen.

NYKYINEN

Ikkunat ovat alkuperäisiä ja kunnostettuja lukuunottamatta I. kerroksesta alas päin pihalle suunnattua ikkunaa, joka on vuosilta 1987–1991.

LVIS

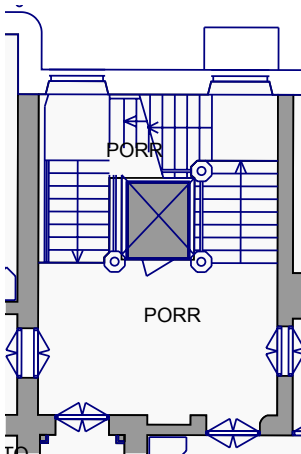
Porrashuoneessa oli uuni ensimmäisessä kerroksessa.

Ovissa on ollut sähköiset turvajärjestelmät talon ollessa käytössä. Ikkunoiden alapuolella on vesikiertoiset vaakapatterit 1970-luvulta.

Valaisimet

Porrashuoneen seiniin on kiinnitetty pallovalaisimia joissa on valkoinen lasikupu (1980-l).

Kiinteä sisustus

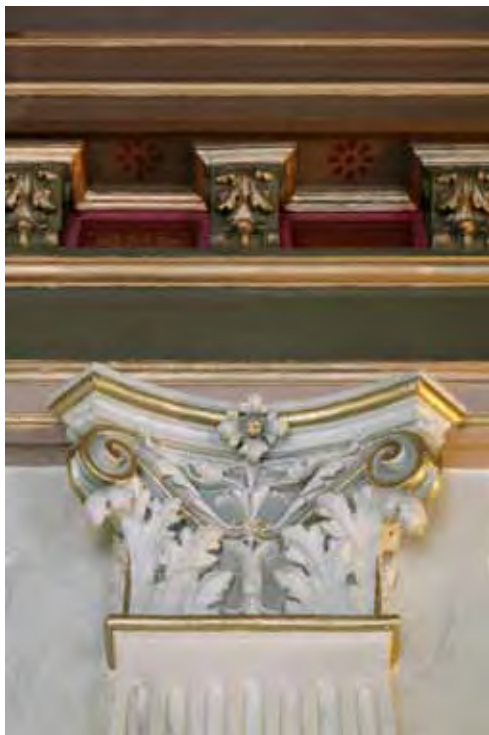

Porraskaiteen tuet ovat koristeellisia ja valurautaisia ja maalattu beigeiksi. Käsijohdeet ovat puisia ja profiloituja. Hissi on vuodelta 1932. Se on 6 hengen tai 480 kg:n hissi. Koko hissikori on puurakenteinen. Hissikorissa on tiikkikehyksinen panelointi sen alaosaan. Yläosassa paneleiden peileissä on ikkunoita ja peilejä. Peilit ja lasit ovat viistottuja reunoistaan. Myös katto on tiikkipaneloitu. Hissi on 1930-luvun asussaan.

Porraskaiteet ovat alkuperäisiä. Hissi on modernisoitu vuonna 1989. Lattia on harmaata Hovi-laattaa. Hississä on veräjä ja kerrosovi.

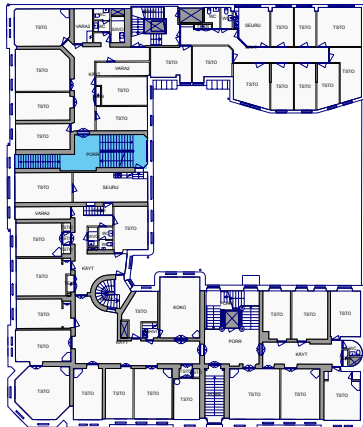

Pääporras päätty ylimmässä kerroksessa kupoliin, joka on rikkaasti kuvioitu. Maalaukset puhkoo vuonna 1932 porrashuoneeseen asennetun hissin vaijerit. Porrashuone on entisöity 1987-1991.

HUONE	B-porras
KERROS	POHJAKERROS – 5. KERROS

AIKAISEMMAT VAIHEET

Tilahahmo

B-porras on toinen talon pääportaista. B-portaan alin syöksy nousee jyrkästi katutasosta 1. kerrokseen, missä on tasanne. Vastapäätä tasanteelta on jyrkkä porrassyöksy pihan puolelle. Kaksisyöksyinen U-porras johtaa 1. kerroksesta 5. kerrokseen. Portaan keskellä on valoaukko. Pihan puolella on välitasanteet.

NYKYINEN

Kadulle johtavan porrassyöksyn ja 1. kerroksen väliltä on poistettu ovi. Toisen kerroksen kohdalle on lisätty turvaovi (1980-l), joka on teräslasirakenne.

Käyttö

Porrashuone.

Porrashuone.

Lattia

Porraskäskelmat ovat kalkkikiveä. Tasanteet ovat mosaiikkibetonia, jossa on kasetteja ja koristeefriisejä.

Askelmiin on liimattu luistonestonauhat. Alimpien porrassyöksyjen askelmien pinnassa on uritus ja urituksen päälle on hakattu paikka matolle. Mattoa varten tehty uritus loppuu 3. kerrokseen. Ensimmäisessä kerroksessa poistetun oven kohdalla on lattiapaikkauksia.

Jalkalista

Maalattu lista.

Maalattu lista. Ylemmissä kerroksissa ja porrastasanteilla on maalattut ja profiloituneet puiset jalkalistat.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Seinät

Kadunpuoleisessa porrashallissa on rapatut seinät, jotka on jaettu vyöhykkeisiin. Seinät on maalattu kahdella värillä yksivärisiksi pinnoiksi. Porras- huoneessa on suorat seinäpinnat, jotka on jaettu kahteen vyöhykkeeseen. Alempaan vyöhykkeeseen on osittain entistetty marmorointia. Marmorointi muodostaa punavihreän kasettikuvion, jonka ylä- puolella on ruskea raita.

Kadunpuoleisessa porrashallissa on rapatut seinät, jotka on jaettu vyöhykkeisiin. Seinät on maalattu kahdella värillä yksivärisiksi pinnoiksi. Porras- huoneessa on suorat seinäpinnat, jotka on jaettu kahteen vyöhykkeeseen. Alempaan vyöhykkeeseen on osittain entistetty marmorointia. Marmorointi muodostaa punavihreän kasettikuvion, jonka ylä- puolella on ruskea raita. Rakennuksessa on suori- tettu väri- ja pintarakenteiden tutkimus 1987–1991.

Kattolista

Rapattu kattolista. Porrastasanteiden kattolistat ovat rapattuja ja niiden profiili on kehiteltympi kuin syöksyjen kohdalla.

Listoja on entisöity 1980-luvulla.

Katto

Porrashuoneen katto on suora. Porrassyöksyjen alapinnassa on näkyvissä kappaholvit ja teräsprofii- lit, jotka on peitetty rappaamalla. Myös porrastasan- teiden kohdalla palkki, johon syöksyjä kannattavat reisipalkit tukeutuvat, on näkyvissä. Porrashuoneen katossa 5. kerroksessa on ympyränmuotoisin koris- telistoin reunustettu ruusuke.

Vastaa alkuperäistä.

Ovet

Kadun pääovi sekä pihalle johtava ovi on uusi (1987-1991), vanhan mallin mukaan tehty. Pihan- puoleinen ovi on kunnostettu. Huoneistojen ovet listoineen ovat alkuperäisiä. Porrashuoneen puolel- ta ovissa on tammiooteraus (1980-l). Heloitus on uusittu. Ovet ovat lasipeiliovia, joissa ylin peili on lasitettu. Lasi on vaihdettu lankalasiaksi (1980-l).

Ikkunat

Pihan puoleiset ikkunat on uusittu (1980-l). Sisem- mässä ikkunassa on lämpölasi (Oy Lahden Lasitehdas 89.STS4704 Polarpane+.) Ulompi lasi on lasitettu konevedetyllä yksinkertaisella lasilla. Välitasanteiden ikkunapenkit ovat puuta. 4. kerroksen kohdalla por- taikossa on alkuperäinen sisäikkuna käytävään päin. Porrashuoneen puoleinen puite on uusittu.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

LVIS

Lämmitys: ei ole ollut..

Porrashuoneessa on alimpien syöksyjen kohdalla seiniin kiinnitettyjä levypattereita. Myös porrastasanteiden ikkunan alla on levypatteri. Pääsisäänkäynnin yläpuolella on kaksi tilan halkaisevaa eristettyä putkea.

Valaisimet

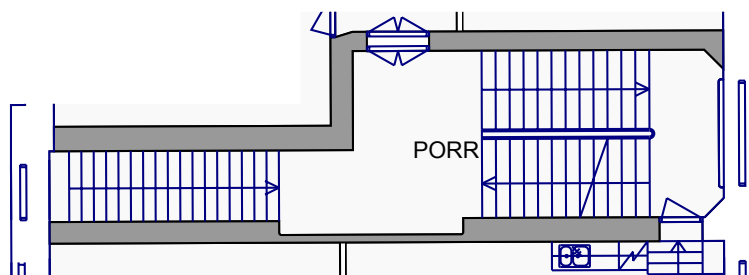
Ei tietoa.

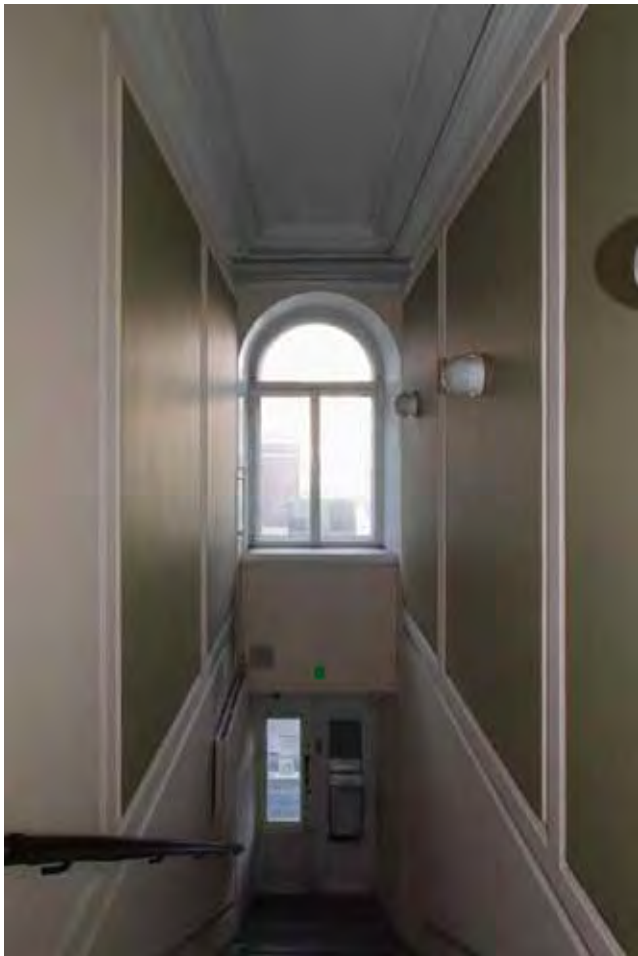
Porrastasanteilla on riippuvat pallovalaisimet ja porrashallissa on lasikupuiset, puolipallon muotoiset seinävalaisimet (1980-l).

Kiinteä sisustus

Portaassa on koristeellinen, takorautainen kaide, jossa on lakattu puinen käsijohde (alkuperäinen).

Takorautainen porraskaide on alkuperäinen. Alimille osuuksille on lisätty seinään kiinnitetyt puiset käsijohteet (osittain ehkä 1920-l, kadun puolella mahdollisesti alkuperäinen).

B-portaasta johtaa Punanotkonkadulle suora porrassyöky, joka on korkeaa tilaa..

B-portaan alkuperäistä lattiakuviointia.

B-portaan ikkuna sisäpihalle.

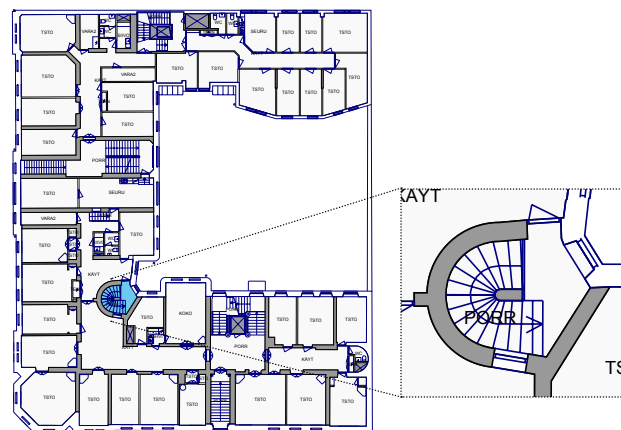

B-portaan välitasanteella on sisäikkuna käytävän puolelle ja viistosti sijoitetut, puiset pariovet. Koristeellinen porraskaiden on alkuperäinen.

E-porras

Pohjakerroksen ja 1. kerroksen välissä alkuperäinen E-porras on säilynyt.

E-porras on ollut alunperin maantasosta 5. kerrokseen johtava keittiöporras. Porras on purettu muilta osin paitsi pihatasosta 1. kerrokseen johtavalta osuudelta. Ylempiin kerroksiin porrashuoneen kohdalle on sisustettu kopiohuoneita. 5. ja ullakkokerroksen väliin on lisätty teräksinen kierreporras (1980-l.) Tasanteiden kohdalla on ollut ikkuna pihalle. Portaankeskellä on tukimuuri, johon askelmat on kannatettu. Portaassa on alkuperäiset uritetut kalkkikiviaskelmat, rapattu nousu, maalattu jalkalista ja seinään kiinnitetty maalattu metalitanko käsijohteena. Syöksyjen alla on ilmeisesti tiiliholvi. Portaassa on sisäikkuna.

3. kerroksen kohdalla E-porras on purettu ja tilasta on tehty kopiointihuone 338.

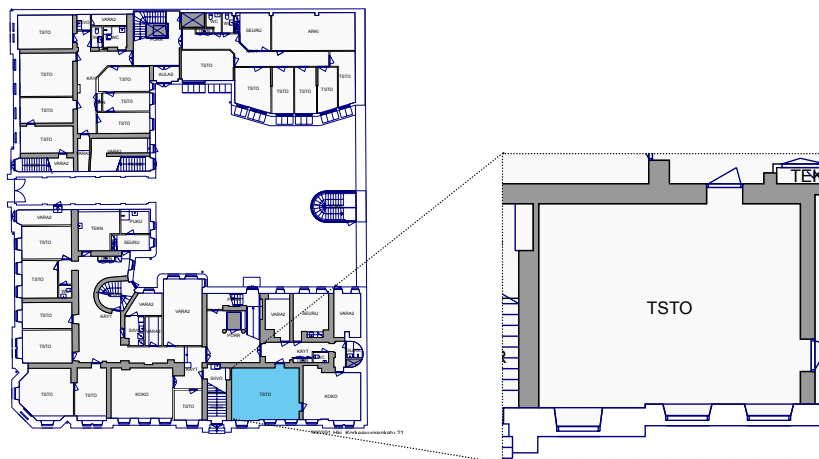
5. kerroksesta ullakolle johtaa 1987-1991 asennettu teräksinen kierrosportas.

Pohjakerros

.....

Pohjakerroksessa on alunperin sijainnut liiketiloja ja käsityöläisverstaita. Lattiaa on korotettu 1987-1991. Kerroksen sisäilmaongelmien takia se on käyttökiellossa.

1. krs

KÄYTÄVÄ 141

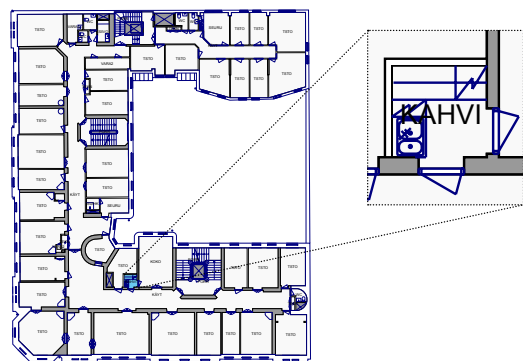
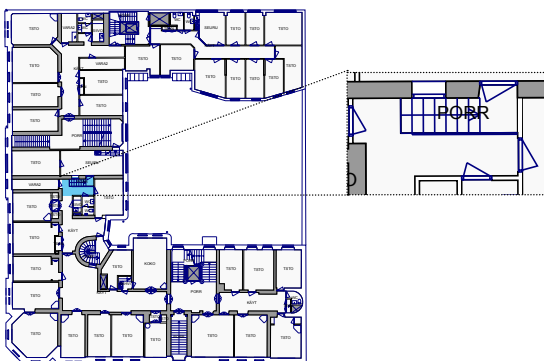
Ensimmäisen kerroksen porras on lisätty 1987-1991.

2. krs

HUONE 242

Toisen kerroksen pieni keittokomero.

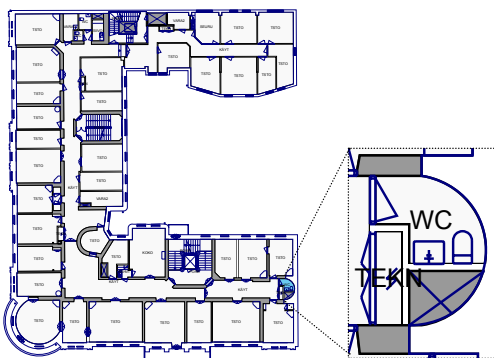
3. krs

.....

306

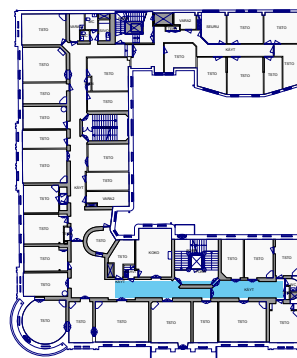
Vanhaan keittiöportaaseen on lisätty wc-tiloja 1987-1991.

KÄYTÄVÄ

Kolmannen kerroksen Korkeavuorenkadun puoleinen käytävänäkymä. Katossa on pallovalaisimia. Lattiat ovat linoleumia. Suuri osa sisäovista on vanhoja.

HUONE

311 Toimistohuone

KERROS

3. KERROS**AIKAISEMMAT VAIHEET****NYKYINEN****Tilahahmo**

Huonetta 311 voi pitää yhtenä rakennuksen pääsalleista, koska kyseessä on pääkerroksen juhlaparvekkeen kohdalla sijaitseva sali.

Tilahahmo on säilynyt.

Käyttö

Asuinhuone.

Alunperin asuinhuone, sen jälkeen toimistohuone. Nykyään tila on tyhjä.

Lattia

Ei varmuutta.

Lattia on levytetty ja verhottu linomatolla. Lino-
matossa on sininen friisiraita. Lattiassa on avattava
asennuskuilu ikkunaseinän kohdalla.

Jalkalista

Puujalkalista.

Uusi, vanhanmallinen, maalattu puujalkalista, jonka
edessä on mattolista.

Seinät

Seinissä on jossakin vaiheessa ollut tapetti.

Rapatut ja maalatut. Huonetta 312 vasten on
levyseinä.

Kattolista

Voimakkaasti ulkoneva kipsilista.

Voimakkaasti ulkoneva kipsilista.

Katto

Kattopinta on sileä ja sitä reunustaa friisinä kulke-
vat rappauslistat.

Huoneen keskellä on vanhan mallin mukaan tehty
uusrenessanssikipsiruusuke (1980-l).

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Ovet

Huonetilassa on alunperin ollut toinenkin oviaukko.

Huoneiden 310 ja 311 väliltä on poistettu oviaukko. Huoneeseen johtava puupariovi on alkuperäinen. Ylin peili on muutettu lasitetuksi. Myös oven vuorilistat ovat alkuperäisiä. Käytävän puolella ei ole vuorilistoja. Parvekkeen ovea on muutettu eri vaiheissa. Ovi on pariovi. Ulompi ovi on katkaistu, kun oveen on tehty poikkeuksellisen korkea kynnys (1980-l).

Ikkunat

Ulompi ikkunapuite ei ole alkuperäinen. Sisempi puite saattaa olla alkuperäinen. Ikkunassa on fortus-katuuletusikkunassa. Ikkunapenkki on puinen.

LVIS

Lämmitys: kakluuni.

Sähköasennukset on roilottu seinien ja lattian sisään. Lattiassa on ikkunaseinän suuntainen asennuskoulu (1980-l). Ikkunan alla on laakapatteri (1970-l). Putkiasennukset on tehty pintaan. Huoneessa on tehostettu painovoimainen ilmanvaihto. Huoneessa on alkuperäinen renessanssityylinen kakluuni, joka on poistettu käytöstä. Talossa siirryttiin puulämmityksestä keskuslämmitykseen 1970-luvulla, jonka jälkeen uunit toimivat ilmanvaihtohormeina. Tämä ei kuitenkaan toiminut, ja hormit on muurattu umpeen.

Valaisimet

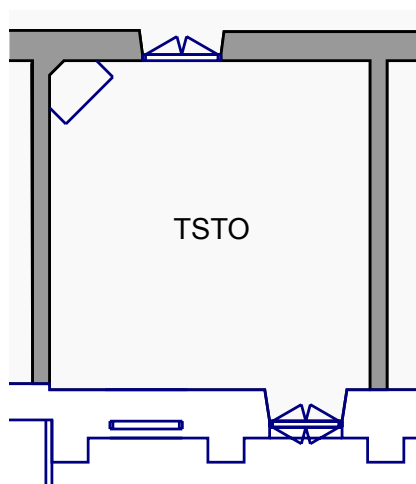
Ei tietoa.

Tilassa on riippupallovalaisinta ja kattopintaan kiinnitetyt loisteputkivalaisimet ikkunaseinän edessä (1980-l).

Kiinteä sisustus

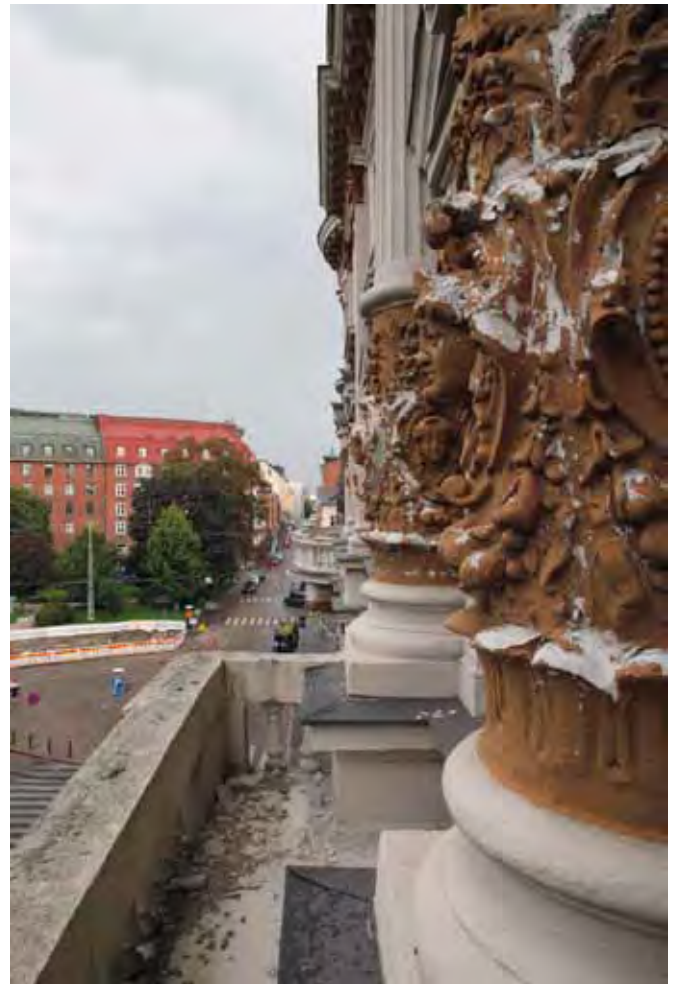
Kakluuni huoneen kulmassa.

Kakluuni huoneen kulmassa on alkuperäinen, mutta sen hormi on luukun kohdalla muurattu umpeen.

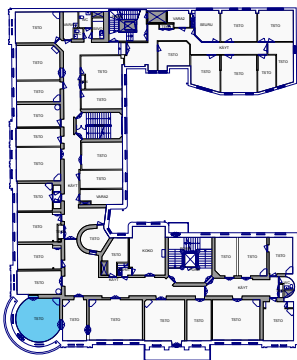
Kolmannen kerroksen toimistohuoneen 311 katossa on ruusuke. Huonetilaaan liittyy parveke Korkeavuorenkadulle. Koristeissa on vaurioita.

HUONE

314 Toimistohuone

KERROS

3. KERROS**AIKAISEMMAT VAIHEET****NYKYINEN****Tilahahmo**

Huone sijaitsee pääkerroksen torniosassa ja se on yksi rakennuksen päätiloista. Huone tila on pyöreä, mutta sisäkulmastaan suorakulmainen. Huoneen edessä on huoneen muotoa mukaileva parveke, jolta avautuu laaja näkymä katuristeykseen ja kohti Yrjönkatua, jonka päätteensä torni toimii.

Huoneen tilahahmo on säilynyt.

Käyttö

Alunperin asuinhuone, sitten toimistohuone.

Viimeiseksi ollut toimistohuoneena. Nykyisin tyhjä.

Lattia

Alunperin parkettilattia.

Kalanruotomalliin ladottu tammisauvaparketti (uusittu 1980-l).

Jalkalista

Korkea puujalkalista.

Korkea puujalkalista (osittain alkuperäinen, osittain uusittu), jonka edessä on suorakulmainen mattolista (1980-l).

Seinät

Seinän alaosassa on puinen rintapanelointi, jonka yläosassa on konsoleilla tuettu kapea hylly.

Seinän alaosan panelointi on alkuperäinen. Seinän yläosa on rapattu ja maalattu.

Kattolista

Voimakkaasti ulkoneva kipsilista.

Voimakkaasti ulkoneva kipsilista.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Katto Katto on sileäksi rapattu ja keskialuetta kiertää kaksi rappauslistaa. Mahdolliset kattomaalaukset tulisi tutkia.

Katto on sileäksi rapattu ja keskialuetta kiertää kaksi rappauslistaa.

Ovet Huoneessa on ollut kolme oviparia.

Huoneessa on edelleen kolme oviparia, yhden oviparin takaa aukko on levytetty umpeen. Sisäovet vuorilistoinen ovat alkuperäisiä, kakslehtisiä puu-ovia. Parvekkeen ovet ovat vanhoja, mutta peilit on tehty pintaan asentamalla. Parvekeovien yläosassa on ikkuna.

Ikkunat

Ikkunat on uusittu, sisemässä ikkunassa on lämpölasia (Polarpane). Ikkunapenkki on puinen.

LVIS Lämmitys: kakluuni.

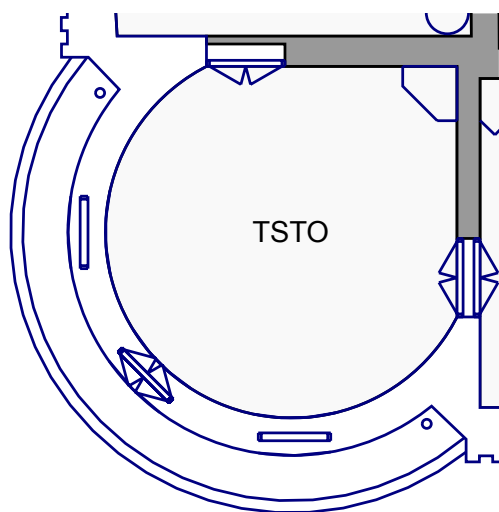
Sähköasennukset on asennettu seinien sisään. Ikkunoiden alla ja seinillä on suorat laakapatterit (1970-l). Putkiasennukset on tehty pintaan. Huoneessa on alkuperäinen kakluuni, joka on poistettu käytöstä. Talossa siirryttiin puulämmityksestä keskuslämmitykseen 1970-luvulla, jonka jälkeen uunit toimivat ilmanvaihtohormeina. Tämä ei kuitenkaan toiminut, ja hormit on muurattu umpeen. Poistoilmaa varten huoneessa on pieni lautasventtiili kakluunin yläpuolella.

Valaisimet Ei tietoa.

Huoneessa on riippuvalaisin ja kaksi seinävalaisinta.

Kiinteä sisustus Huoneen kulmassa kaakeliuuni (mahd. 1920-luvulta). Kaarevan seinän kohdalla seinäpanelointiin liittyy piilokaappi.

Huoneen kulmassa on oliivinvihreäksi lasitettu yksinkertainen, klassisoiva kaakeliuuni (mahdollisesti 1920-l). Seinäpanelointiin liittyvä piilokaappi on alkuperäinen.

Tornihuoneessa on vanha parkettilattia ja kaakeliuuni. Seinässä on vanha komero, jonka alla on 1970-luvun laakapatteri. Seinien alaosat on paneloitu.

Kolmannen kerroksen tornihuoneen parvekkeelta on näkymä Johanneksen kirkon puistoon.

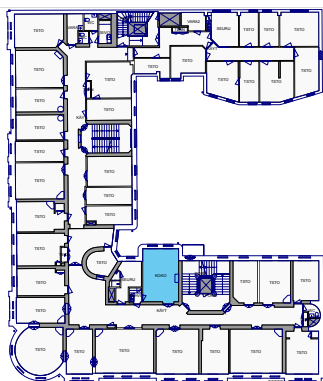
Parvekkeen alkuperäistä koristelua.

HUONE

441 Kokoushuone

KERROS

4. KERROS

AIKAISEMMAT VAIHEET**NYKYINEN****Tilahahmo**

Huone sijoittuu pihan ja pääportaan puolelle. Huone on suorakulmainen.

Tilahahmo on säilynyt alkuperäisenä..

Käyttö

Asuinhuoneistoon liittyvä ruokasali.

Ollut viimeksi kokoushuoneena, nykyisin tyhjä.

Lattia

Alkuperäisestä lattiasta ei tietoa.

Levytetty lattia, jonka päällä on lino, jossa on friisejä. Ikkunaseinän kohdalla on asennuskuilu.

Jalkalista

Melko yksinkertainen jalkalista.

Uusitut, vanhan malliset listat, joiden edessä on mattolista.

Seinät

Rapatut ja maalatut. Yksi seinä on levytetty.

Kattolista

Voimakkaasti ulostyöntyvä kipsilista, jonka alapuolella ilmeisesti rappauslista.

Alkuperäinen, kunnostettu.

Katto

Suora katto. Ei tietoa, onko ollut koristemaalauksia.

Katto on levytetty, suora katto, joka on maalattu (1980-l).

Ovet

Pääovi ikkunaton puupeilipariovi.

Pääovi käytävään on alkuperäinen ikkunaton puupeilipariovi. Sen vuorilistat ovat alkuperäiset. Sivuovi on uusi, vanhanmallinen puuovi. Vuorilistat ovat alkuperäiset.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Ikkunat

Huoneessa on kaksi ikkunaa, jotka ovat uusittuja. Ikkunapenkit ovat puisia.

LVIS

Lämmitys: kakluuni.

Sähköasennukset on asennettu seinien sisään. Ikkunoiden alla on suorat laakapatterit (1970-l). Putkiasennukset on tehty pintaan.

Valaisimet

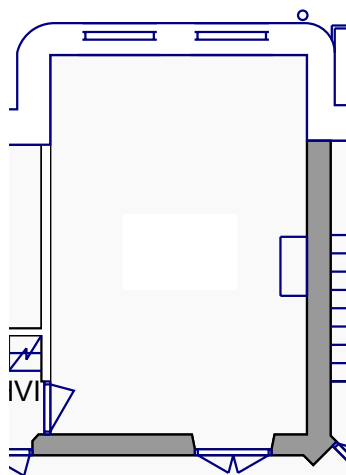
Ei tietoa.

Huoneessa on 6 kpl Leiviskän suunnittelemaa riippuvalaisinta sekä myöhemmin asennettu riippuvalaisin, joka on loisteputkivalaisin.

Kiinteä sisustus

Kakluuni.

Huoneessa on alkuperäinen kakluuni, joka on poistettu käytöstä. Kakluuni on suora, yksinkertainen, valkoinen ja kookas ja sijaitsee keskellä seinää. Käytävän vastaisella seinällä on pieni lautasventtiili, toisella sivuseinällä on tuloilmaritilät.

Kokoushuoneessa 411 on valkoinen kaakeliuuni seinän keskellä. Lattian linoleummatto on peruskorjausajalta 1987-1991. Katosta roikkuu loisteputkivalojen lisäksi Juha Leiviskän suunnittelema valaisimia.

4. kerros

410 PERINNEHUONE

Toimistohuone 410 on perinnehuone ja se on Mannerheimin entinen työhuone. Huoneen tilahahmo on säilynyt alkuperäisenä ja huoneessa on alkuperäinen uusrenessanssikaluuni. Uuni on valkoinen ja niukasti koristeltu. Huoneesta on poistettu oviaukko. Tilatyypin vastaa huonetta 311. Lattia on tummaksi petsattu kalanruotoinen tammiparketti, jossa on lattiakoteloitinta ikkunaseinän puolella. Huoneeseen on laitettu tuplapariovet äänieristyksen parantamiseksi. Heloitusta on uusittu.

HUONE	518 Toimistuhuone
KERROS	5. KERROS

AIKAISEMMAT VAIHEET

Tilahahmo

Huone sijaitsee Punanotkonkadun puolella. Huoneen ja kantavan muurin välissä on välikkő ja sen molemmin puolin pienet tilat. Toisessa on ilmeisesti ollut alunperin kuivakäymälä.

NYKYINEN

Alkuperäinen tilahahmo on säilynyt. Kuivakäymälä on muutettu varastoksi.

Käyttö

Makuuhuone.

Viimeiseksi ollut toimistuhuone. Nykyisin tyhjä.

Lattia

Lattia on kalanruotokuviainen tammiparketti, jonka tammilaudat ovat erityisen kookkaita. Parketti on vanha, mutta ajoittamaton.

Jalkalista

Puiset jalkalistat.

Jalkalistat ovat osittain alkuperäiset. Mattolista on uusi.

Seinät

Rapatut ja maalatut.

Kattolista

Profiloitu kipsilista.

Profiloitu kipsilista.

Katto

Sileä katto.

Sileä katto, jota reunustaa yksinkertainen rappauslista.

AIKAISEMMAT VAIHEET

NYKYINEN

Ovet

Huoneen yksilehtinen puuovi ja väli- ja aputilojen ovet alkuperäisiä..

Huoneen ovi on alkuperäinen yksilehtinen puuovi. Huoneeseen liittyvien väli- ja aputilojen ovet ovat alkuperäisiä vuorilistoinen. Sivutilojen ovet ovat matalia. Ovien heloitusta on uusittu. Huoneen oven takana vuorilistaan kiinnitetty vanha ovistoppari.

Ikkunat

Ikkunat on uusittu 1980-luvulla. Ulompi ikkuna-aukko on pienempi, koska vesieristettä on nostettu ikkunan alapuolella. Puitejako vastaa alkuperäistä.

LVIS

Lämmitys: kakluuni.

Sähköasennukset on roilottu seinien sisään, mutta osa sähköasennuksista on tehty pintaan. Ikkunan alla on laakapatteri (1970-l). Putkiasennukset on tehty pintaan.

Valaisimet

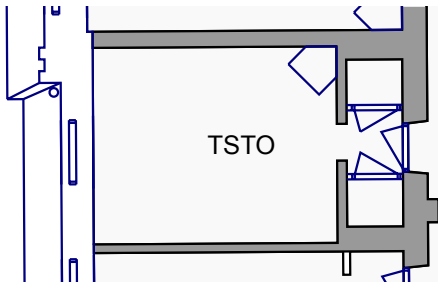
Ei tietoa.

Riippuvalaisin ja kattoon kiinnitetty loisteputkivalaisin.

Kiinteä sisustus

Kakluuni.

Huoneen nurkassa on vanha valkoinen, yksinkertainen kakluuni, jonka tulipesä on muurattu umpeen.

5. kerroksen toimistuhuoneessa 518 on on jäljellä alkupe-
räisiä komerotiloja.

Huoneessa 518 on vanha kalanruotokuvioinen tammipar-
kettilattia.. Ikkuna on Punanotkonkadulle.

Ullakkokerros

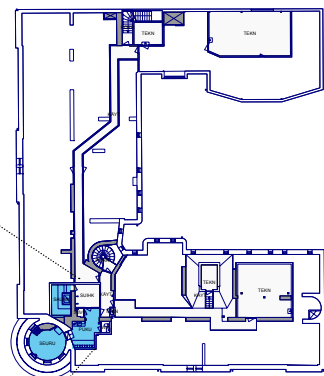
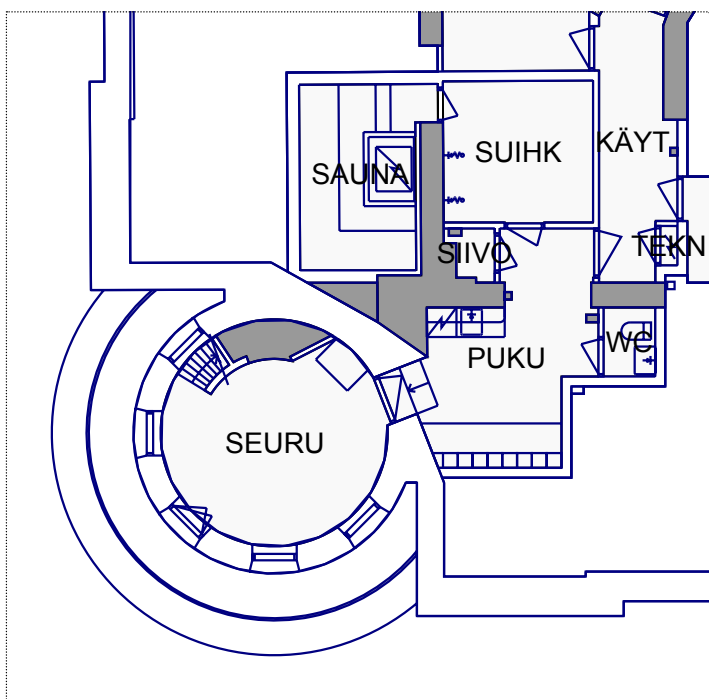
.....

Ullakkokerrokseen on peruskorjauksen yhteydessä rakennettu sauna- ja takkahuonetilat.

Pukuhuonetiloissa näkyy vanhoja hirsirakenteita.

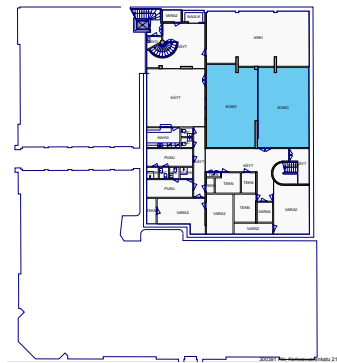

Ullakkokerroksen pyöreän tornihuoneen seinustalla on tornin huipulle johtavat puuportaat. Tilasta avautuu upea kaupunkinäkö Helsinkiin kattojen ylle aina tuomiokirkolle asti.

A large, modern interior space, likely a school or community center, featuring a high ceiling with exposed wooden beams and integrated lighting. The floor is polished and reflective, showing the overhead lights. The walls are light-colored, and there are large windows or glass partitions in the background. A blue step ladder is visible in the foreground on the right.

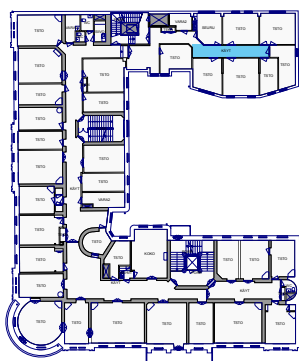

A large, empty room with a high ceiling, featuring a wooden floor, white walls, and a series of long, horizontal light fixtures. A wooden ladder is leaning against the wall on the left side.

KÄYTÄVÄ, 3. KERROS

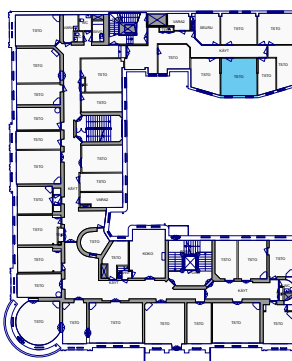
1980-luvun toimistokerrosten käytäviä on piristetty diagonaalisilla ruutulattioilla. Käytävien katto on alaslaskettu ja kipsikaton keskiosassa on rei'itetyistä alumiiniprofileista tehty vyöhyke, johon on integroitu käytävän poikkisuuntaiset loistevalaisimet. Käytävän seinät ovat muuten umpinaisia, paitsi yhteisen sosiaalitalan kohdalla on lasitiiliseinät. Toimistohuoneiden ovien päällä on ikkunat, sekundääristen tilojen laakaovien päällä ei ole ikkunoita. Porrashuoneen ovet ovat teräslasiovia. Käytävällä on suora lattialista.

TOIMISTOHUONE 350, 3. KERROS

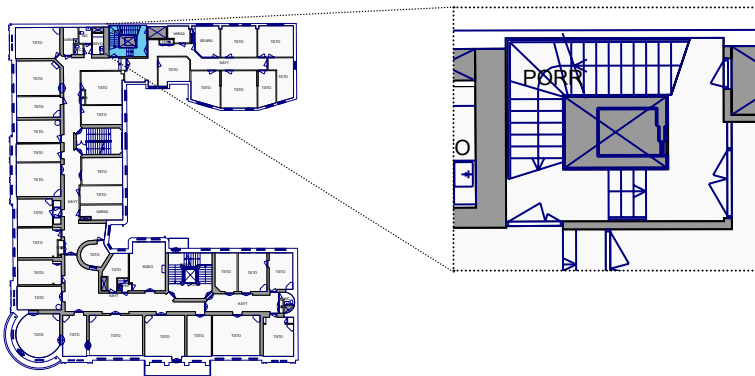
Huone 350 on tyypillinen 1980-luvun uudisrakennuksen toimistohuone. Huone on ollut todennäköisesti kahden henkilön työhuone. Huoneesta on kaksi ikkunaa sisäpihalle. Ikkunatyyppi on tyypillinen 1980-luvulle. Ikkunoiden alla on erilliset avattavat, neliönmuotoiset tuuletusikkunat. Ikkunoiden alla on pienet laakapatterit ja asennuskotelo. Seinät ovat muuten levyrakenteisia paitsi niiltä osin, kun kantava rakenne on jätetty näkyviin. Katto on suora. Huoneessa ei ole kattolistaa. Ei ole uunia. Huoneessa on sekä tulo- että poistoilmastointi. Käytävän ovi on sileä laakaovi, jonka yläpuolella on ikkuna ja oven pielessä on asennuskuilu. Lattia on linomatto, jalkalistat ovat suoria.

C-PORRAS

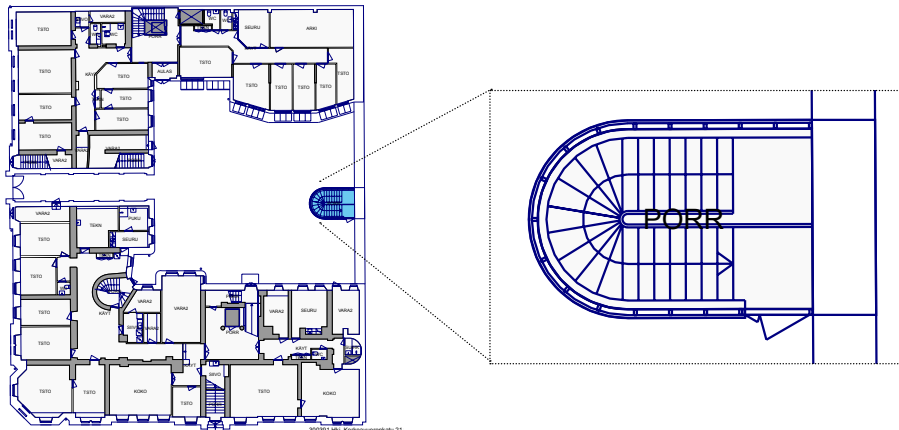
C-porrashuone on keskellä olevan hissikuilun ympärille kiertyvä porras, jossa on kaksi syöksyä. Portaassa ei ole suoraa luonnonvaloa. Hissikuilun seinät ovat perforoitua teräslevyä. Porrasaskelmat ovat mosaiikkibetonia, jossa sementtimassa on värjätty punaiseksi. Nousut ovat rapattuja ja harmaaksi maalattuja. Porrastasanteet on verhottu Hovi-laatoilla. Portaen seinään on kiinnitetty käsijohteeksi yksinkertainen, pyöreä putkiprofiili. Portaassa on puolipallon muotoiset lasikupuiset seinävalaisimet. Hissi vm 1989, Koneen 8 henkilön hissi, painoraja 630 kg. Hissikori on verhottu metallilevyillä. Lattia on verhottu sinisävyisillä Hovi-laatoilla. Hississä on peili. Porrashuoneeseen johtavat ovet teräsrakenteisia lankalasiovia. Seinä- ja kattopinnat ovat suoria, rapattuja ja maalattuja. Ei ole kattolistoja.

D-PORRAS

D-porras johtaa 1987-1991 rakennetuista kellaritiloista sisäpihalle, jonne on sijoitettu parkkipaikkoja.

5.2 Ulkotilat

Julkisivut ja ulkotilat on inventoitu teke-mällä havaintoja paikan päällä ja dokumen-toitu valokuvaamalla. Ulkovalokuvien ku-vauspaikat on merkitty korttelikaavioon. Paikalla tehtyjä havaintoja on verrattu ar-kistotutkimuksessa saatuihin tietoihin.

KORKEAVUORENKADUN PUOLEINEN JULKISIVU

Korkeavuorenkadun puoleinen julkisivu on rakennuksen pääjulkisivu. Julkisivun kes-kellä keskirisaliitissa on pääsisäänkäynti, jota reunustaa kaksi täysplastista, kiillotet-tua graniittipylvästä, joiden päällä on holvi. Sisäänkäynnin tammilasiovi on moderni (todennäköisesti 1930-luvulta). Yläikkuna on joko samanaikainen tai uudempi. Por-taan yläpuolella on valaisin. Sokkeli ja pää-portaan edessä oleva porras ovat hakattua punagraniittia.

Julkisivun räystääslinja on sama kuin naa-puritalossa. Julkisivu on rapattu ja maalattu (ei värilaastia kuten sisäpihalla). Se on run-saasti koristeltu. Koristusta on yksinkertais-tettu ajan saatossa. Suuri osa koristeista on kipsikoristeita. Atlantit ovat todennäköises-ti betonivalua. Porraslinjaa korostavan vale-päädyn koristeena on karniisin yläpuolella voluutta-aiheet, jotka on pellitetty. Tornis-sa on suomupellitetty katto, joka on mah-dollisesti sinkkipeltiä. Tornin huipulla on lipputanko ja sitä kiertävä takorautakaide. Syksytorvet on asennettu pintaan. Lippun-tanko on kiinnitetty seinään, samoin liiken-emerkki ja sähköjohtoja.

Maantasokerroksen ulommat ikkunan-puitteet ovat alkuperäisiä. Niissä esiintyy eri ikäistä heloitusta. Maantasokerrokse-

sa on raitisilmaventtiileitä seinäpinnassa. Ikkunoiden yläpuolella on ollut kaupan kylttejä. Kellarihuoneiden lattia on katuta-soa alempana.

PUNANOTKONKADUN PUOLEINEN JULKISIVU

Punanotkonkadun puoleinen julkisivu on pääjulkisivua pidempi. Sen keskiosaa on korostettu hieman ulkonevalla keskirisalii-tilla ja reunojen sivurisaliiteilla. Julkisivun keskellä on porttikäytävä, josta on yhte-yys sisäpihalle. Porttikäytävän molemmin puolin on puolikkaat pylväät, joiden ylä-puolella on kaari-ikkuna. Porttikäytävän vasemmalla puolella on sisäänkäynti B-portaaseen. Ovi on vanhanmallinen, uusi ovi (1987-1991). Porttikäytävän oikean-puoleinen ovi on alkuperäinen ja se johtaa nykyään varastoon. Ennen sillä kohtaa oli porrassyöksey 1. kerrokseen. Julkisivut on kunnostettu 1987-1991.

PORTTIKÄYTÄVÄ

Porttikäytävään johtava portti on alkupe-räinen. Se on suoristettu ja maalattu 1987-1991.

Pihan puolella porttikäytävän edessä on puomilaite. Porttikäytävä on asfaltoi-tu. Sokkeli on punatiiltä. Seinät ovat ra-pattuja. Pilasterit jäsentävät seinäpintaa. Seinä on jaettu aina pilastereiden välil-lä suorakulmaiseen vyöhykkeeseen, jota kiertää rappausvyöhyke. Pilasterit on ko-risteltu kahdella pystysuuntaisella listal-la. Porttikäytävän rapattu kattopinta on jaettu kenttiin ja kussakin vyöhykkeessä

keskeisenä aiheena on valaisin. Nykyiset valaisimet ovat silinterimallisia litteitä lasikupuvalaisimia. Seinissä on pyöreitä IV-ritilöitä. Porttikäytävässä oleva sivuovi (alkuperäinen) johtaa tilaan, joka on ollut alun perin portaan alla sijainnut varasto. Korkea, kaksilehtinen takorautaportti on alkuperäinen.

PIHAJULKISIVUT JA PIHA

Piha on asfaltoitu. Sen keskellä kulkee kuitu, jonka kantena on metalliritilä. Pihalla on kahdeksan parkkiruutua. Ainoa kasvilaite on puinen istutuslaatikko, johon on istutettu matalia mäntyjä.

Vanhan osan sokkeli on punagraniittia (alkuperäinen) ja se on hieman julkisivupintaa ulompana. Julkisivu on rapattu. Rappauksen uloin kerros on keltaista jalolaastia. Valkoinen räystäslista on umpinainen ja rapattu. Ovet on uusittu 1980-luvulla, paitsi B-portaan vanhan mallinen ovi on mahdollisesti alkuperäinen. B-portaan edessä on alkuperäinen askelma graniitista. A-portaaseen on lisätty latos 1980-luvulla. Ikkunat ovat pääasiassa uusia. Parvekkeet on uusittu laattoineen ja kaiteineen 1980-luvulla. Syöksytorvet on asennettu julkisivun pintaan. Porrashuoneiden ovien päällä on valaisimet. Lisäksi työmaavalaisin-tyyppisiä valaisimia on lisätty rakennuksen seinin ja tukimuriin sattumanvaraisesti.

Uuden osan sokkeli on myös punagraniittia. Seinän alaosassa on vino ikkuna. Kyseiset ikkunat samoin kuin ensimmäisen kerroksen ikkunat ovat luonnonväristä alumiinia. Seinä on verhottu neliönmuo-

toisilla vaaleankeltaisilla kaakeleilla. Pihasta on pyritty saamaan valoisampi kuin aikaisemmin. Ikkunat ovat maalattuja puuikkunoita ja niiden puitejakopoikkeaa täysin vanhemman osan puitejaosta. Tosin portaikon päällä on kaari-ikkuna, jollainen löytyy myös vanhan osan porttikäytävän päältä. Pääoveen on merkitty teksti ”Auditorio”. Ovi on valkoiseksi maalattu teräsovi, jossa on kuparipellitystä. Sen päällä onrakenteinen lasikatos. Pihajulkisivun syöksytorvet on asennettu pintaan. Uudessa osassa on kulmikas metallinen ulkoneva räystäskouru.

Kahdessa ikkunassa viidennessä kerroksessa on tuuletuslaite. Vanhan julkisivun ja tukimuurin pinnassa on turvakamerat.

Viereistä tonttia vastaan oleva tukimuri on verhottu hakatusta kivilevystä tehdyillä punagraniittilaatoilla, joiden välissä on kiillotetusta kivilevystä tehtyjä raitoja. Syöksytorvet on upotettu tukimuriin ja verhottu kuparipellillä. Tukimuurin edessä on 1980-luvulta peräisin oleva kellarin porras, jossa on pulpettikatto ja alumiini-lasi-seinät. Portaon sokkeli on punagraniittia ja se tahtuu mutterin tapaan.

Portaan vieressä on 1997 rakennettu metallirakenteinen roskakatos, jonka seinät ovat perforoitua rst-levyä. Reiät ovat pyöreitä. Katto on katettu läpinäkyvillä akryylilautoilla.

Valokuvat ulkoa

ULKOVALOKUVIEN KUVANOTTOPAIKAT

Katujulkisivut

JULKISIVU KORKEAVUORENKADULLE

Korkeavuorenkatu 21:n kulmatornilla on merkittävä kaupunkinäkömällinen rooli.

Kulmatornin muotoilu vaihtuu alempien kerrosten kulmikkuudesta pääkerroksen kohdalla pyöreäksi.

Korkeavuorenkadun pääjulkisivunäkymä.

Pääsisäänkäyntiä on korostettu keskirisaliitilla, pylväin, parvekkein ja veistoksien.

Parvekettä kannattaa neljä kuvanveistäkää Robert Stigellin atlas-hahmoa.

Pääsisäänkäynnin molempin puolin on kiillotetut, täyspyöreät graniittipylväät.

Pääsisäänkäynnin ulko-
porras on graniitista, ovi
on 1930-luvulta.

JULKISIVU PUNANOTKONKADULLE

Punanotkonkadun julkisivun keskellä on porttikäytävä. Julkisivu on pääjulkisivua pidempi.

Kolmikielinen kadunnimikyltti.

Ikkunakoristelu on runsasta ja kertaustyylistä.

Ikkunadetalji.

Punanotkonkadulta B-portaaseen johtava pariovi korvattiin uudella, vanhanmallisella ovella 1987-1991.

PORTTIKÄYTÄVÄ

Porttikäytävän kattokoristelua.

Metalliportti on alkuperäinen. Se on kunnostettu 1987-1991.

Näkymä sisäpihalta porttikäytävään kohti Punanotkonkatua.

PIHA

16

A-portaan sisäpihanpuoleinen sisäänkäynnin kohta siirrettiin 1987-1991 ja ovet ovat tältä ajalta.

17

Vasemmalla on B-portaasta sisäpihalle johtava pariovi, oikea ovi johtaa varastoon.

18

Rakennuksen länsisiiven sisäpihajulkisivu.

19

Länsi- ja pohjoissiipien kulman sisäpiha-julkisivuja.

20

Vanhan ja uuden osan yhtymäkohta.

21

Näkymä rakennuksen vanhan osan kulmasta sisäpihan puolelta.

22

Uuden pihasiiven julkisivuote alumiini-ikkunoineen.

23

Arvi ja Pirkko Ilosen uudisosan julkisivua.

24

G Yhteenveto

Korkeavuorenkatu 21 rakennettiin asuintaloksi ja se oli asuintalona 20 vuoden ajan. Santarmihallituksen aikana 1904–1918 asuminen jatkui virastokäytön rinnalla, mutta virastokäyttö laajeni. Venäläiset sisustivat myös ullakolle asuntoja. Asukkaat eivät kuitenkaan enää olleet siviilejä. Sisällissodan aikana rakennus oli punaisten toimipisteenä. Korkeavuorenkatu 21 tuli Suomen valtion omistukseen 1918 sotasaaliina. 1920-luvun alussa, kun se tuli puolustusministeriön ja yleisesikunnan käyttöön, se oli muutettu kokonaan virastokäyttöön lukuun ottamatta ullakon asuinhuoneita, joissa Arvi Ilosen kertoman mukaan vielä 1980-luvullakin asui joku. Vuosina 1931–39 rakennus oli Suomen puolustusneuvoston käytössä ja sen neljännessä kerroksessa työskenteli Puolustusneuvoston puheenjohtaja marsalkka Mannerheim. A-portaaseen lisättiin hissi 1932. Rajavartiolaitos viipyi talossa pitkään, vuodesta 1939 aina 2012 saakka, jonka jälkeen talo on ollut tyhjiillään. Rajavartiolaitoksen muuttoon vaikuttivat mm. sisäilmaongelmat.

Asuintalon muuttaminen virastoksi heijastui ennen muuta rakennuksen sisäisten yhteyksien järjestämiseen. Rakennuksen fyysiset puitteet ovat kuitenkin mahdollistaneet sen, että muutos oli luontevasti toteutettavissa. Rakennuksen keskivaiheille oli helppo järjestää keskeiskäytäviä sydänmuurien väliin ja viereen. Jo 1920-luvun pohjapiirustuksissa näkyy tämä muutos toteutettuna. Suuri virastorakennus toimi noin 70 vuotta yhden hissin varassa, mikä tarkoittaa sitä, että kerrosten välillä on liikuttu jalan ja ehkä myös sitä, että liikkumiseen toimistokerrosten välillä ei ole ollut erityisen voimallista tarvetta. Rakennuksen sisäinen liikenne muuttui oleellisella tavalla 1987–1991 suoritetun peruskorjaus- ja muutostyössä jossa mm. pihasiipi purettiin. Taloon lisättiin toinen hissi vanhan ja uuden osan nivelkohtaan. Vanhat keittiöportaat purettiin ja niiden tilat otettiin toimistokerrosten aputiloiksi. Museovirastolla sekä arkkitehti Ilosella on valokuvia, jotka on otettu 1980-luvun puolivälissä ennen peruskorjausta sekä työmaakuvia.

Toimistokäyttö on muuttanut sisätilojen ilmettä sikäli, että sisätiloista on tullut anonyymejä, kun alkuperäistä koristusta on vähennetty. Vielä 1920-luvulla otetussa sisätilakuvassa näkyy Korkeavuorenkadun puoleisen salin katon koristemaalaukset. Kuvan perusteella voi pitää todennäköisenä, että suurimpien huoneistojen keskeisissä saleissa oli koristemaalauksia. Jos näitä halutaan palauttaa, pitäisi tutkia pintarakenteita. Myös nykypäiviin säilyneet kookkaat ja koristeelliset 1880-luvun kaku- luunit kertovat 1800-luvun lopun porvaris- kotien sisätilojen edustavasta luonteesta.

Entä miten tämä rakennus sijoittuu aikansa arkkitehtuurin kontekstissa? Ensinnäkin Korkeavuorenkatu 21 oli val- mistuessaan yksi Helsingin suurimmista asuinrakennuksista. Se edustaa 1800-lu- vun lopun kaupunkikivitaloa, jollainen rakennustyyppi omaksuttiin Suomeen ja erityisesti Helsinkiin 1870-luvulla. Näissä rakennuksissa käytettiin ajankohdan uu- sinta rakennustekniikkaa, kuten kappaholveja ja jopa teräsrakenteita. Helsingin nopea kasvu kiihdytti rakennushankkeita ja kiinteistökeinottelu lisääntyi.

Korkeavuorenkatu 21 sijaitsee näkyvällä ja kaupunkikuvallisesti merkittävällä pai- kalla. Korkea seitsemänkerroksinen torni komistaa kolmen kadun risteystä. Tornin kupolin alle oli sisustettu asukkaiden yh- teistila, josta avautuivat näkymät pitkäl- le merelle. Tornia on korostettu monin tavoin: lipputangolla ja sitä ympäröivällä koristeellisella takorautakaiteella, muusta kattopinnasta poikkeavalla kattomuodolla,

katon suomumaisella verhouksella ja kaa- revilla parvekkeilla. Tornillisia ja näyttäviä samanaikaisia asuinrakennuksia Helsingis- sä ovat mm. hieman aikaisemmat Theodor Höijerin suunnittelemat Standerskjöldin talo Pohjoisrannassa (1885) ja Grönqvistin talo Pohjoisesplanadilla (1882). Myös Erot- tajan ja Pienen Roobertinkadun kulmassa sijaitsevassa vaunutehtailija Erik Senne- pertin rakennuttamassa asuinrakennuk- sessa on torni (August Nordberg 1891).

Julkisivun alaosan rustikoitu vyöhyke maalattiin alun perin hiekkakiven väri- seksi ja yläosa tiilenväriseksi. Tiilen väri oli viite berliiniläisiin 1800-luvun lopun asuinrakennuksiin, joissa jopa puhtaak- si muurattua tiilipintaa oli uskaltauduttu käyttämään rakennusten julkisivuissa. Korkeavuorenkatu 21:n julkisivut kuiten- kin rapattiin ajan tapaan, mutta rappaus maalattiin tiilen väriin. Väri imitoi tiilisei- nää ja kertoo arkkitehdin ja rakennuttajan halusta pysytellä ajan hermolla. Tiilenväri- nen rapattu julkisivu oli trendikäs, mutta ei liian radikaali. Puhtaaksimuurattua tiiltä alettiin pian käyttää helsinkiläisissä julki- sivuissa, kuten Sanoma Osakeyhtiön talos- sa Erottajalla (Sebastian Gripenberg 1893).

Korkeavuorenkatu 21:n julkisivusom- mitelma oli mahtipontinen. Porrashuone- vyöhykkeitä on korostettu keskisaliiteillä ja poikkipäädyillä karniisilistan yläpuolella. Pääsisäänkäyntiä reunustavat täysplastiset kiillotetut graniittipylväät, jotka kannatta- vat kaariholvia.

Julkisivun runsas koristelu ei edusta täysin puhtaasti pelkästään uusrenessans-

sia, vaan julkisivussa on käytetty myös barokkiaiheita, kuten ”raskasta” parveketta kannattavat lihaksikkaat atlantit Korkeavuorenkadun puolella, poikkipäätyjen volyytti-koristeet ja karkaistut karniisilistat.

Alkuvaiheessa asukkaiden kesken valitsi selkeä sosiaalinen hierarkia, mitä julkisivujen käsittely, porrashuoneiden koristeellisuus ja asuinhuoneistojen koko, huoneiden korostivat ja vahvistivat. Merkittävimpiä sisätiloja olivat ja ovat edelleen kadunpuoleisten porraskäytävien porrashuoneet, erityisesti Korkeavuorenkadun puoleinen porrashuone, jossa U-porras kiertyi alun perin avoimen keskeistilan ympärille ja porrashuoneen kruunasi koristeltu kupoli. Punanotkonkadun puoleinen porrashuone oli ja on edelleen tilahahmoltaan ja koristeluiltaan hieman edellistä vaatimattomampi. Keittiöportaat ja pihasiiven portaat olivat luonteeltaan sivuportaita.

Porrashuoneisiin kohdistui 1980-luvun lopulla erityisen suuria muutoksia. Vain hienoimmat porrashuoneet säilyivät ja muita muutettiin tai ne poistettiin kokonaan. Samalla pyyhittiin pois rakennuksen alkuperäisestä sosiaalisesta hierarkiasta kertovaa historiaa.

Pihasiiven purkaminen on ollut suurin yksittäinen muutos. 1980-luvulla pihasiipi nähtiin ahnaan kiinteistökeinottelun aikaansaamana huonona asuinympäristönä: pimeänä, tehottomana ja sokkeloisena.

Toisaalta kun 1800-luvun lopun arkkitehtuurista säilyy seuraaville sukupolville vain ne parhaat palat kuten kadunvarsien kommeat salit ja porrashuoneet, niin mielikuva siitä, millaista 1880-luvun elämä ja arvot olivat, muodostuu jatkossa vain näiden hienoimpien osien perusteella.

Vanhojen siipien sisätilat ovat sen sijaan verrattain hyvin säilyneitä ominaispiirteineen eli kattolistoineen, kakluuneineen, puupeiliovineen ja listoituksineen. Erityisen hienoa on se, että huonekorkeus on säilynyt alkuperäisenä. Pintarakenteiden koristeellisuus on kuitenkin A- ja B-porrashuoneita lukuun ottamatta menetetty. Kerrostasojen nykyinen tilahahmo edustaa virastovaihetta. Ilmeisesti pihasiiven ullakolla sijainneet asunnot purettiin 1980-luvulla.

1980-luvun muutokset tähtäsivät paitsi virastokäytön tehostamiseen ja maksimaaliseen tehokkuuteen, myös viihtyisemmän työympäristön synnyttämiseen. Pihasiipeen rakennettiin kuusi kerrosta, kun vanhassa osassa on viisi. Kerrosalaa saatiin jonkun verran enemmän, mutta muutoksen ansiosta eri siipien kerrokset eivät ole samalla korolla, mikä lisää sisäisten portaiden tarvetta ja sokkeloisuutta. Uudessa hissillisessä porrashuoneessa ei myöskään ole luonnonvaloa. Viihtyisyyttä paransivat uusi hissi ja aikaisempaa kapeampi pihasiiven rakennusrunko.

Lähteet

Arkistolähteet

HELSINGIN KAUPUNGINARKISTO HKA JA SINETTI-ARKISTOTIETOKANTA HKA SIN

Helsingin Maistraatin arkiston lupapiirustukset 1888. Tonttirekisterikortit. Sinetti-arkistotietokannan piirustusarkiston piirustuksia Axel Högerbergin muista suunnitelmista.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO HKM KA

Valokuvia Korkeavuorenkatu 21:n rakennuksesta ja lähiympäristöstä.

KANSALLISARKISTO KA

Kansallisarkistossa on käyty tutkimassa rakennushallituksen piirustusaineistoa kohteesta ja skannautettu 1940-luvun detaljipiirustuksia. Kansallisarkiston kohdetta koskeva sähköinen aineisto on runsas, sisältäen sekä venäläisaikaisia asiakirjajäljennöksiä että eriaikaisia piirustuksia, joita on liitetty selvitykseen.

MUSEOVIRASTON KUVA-ARKISTO MV KA

Museoviraston kuva-arkistossa on tutkittu valokuvia rakennuksen osoitteen, kaupunginosan, suunnittelijan ja käyttäjien mukaan. Museovirasto on inventoinut ja valokuvannut systemaattisesti kohteen 1980-luvun puolivälissä ennen peruskorjaus- ja muutostöitä. Vanhoista kaakeliuunista on runsaasti valokuvia ja uunit on numeroitu. Arkistolta tilattiin kuvia käytettäväksi selvityksessä.

HELSINGIN KAUPUNGIN RAKENNUSVALVONTAVIRASTON ARKISTO RAKVY

Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistossa on kohteesta rakennuslupa-asiakirjoja vuodesta 1962 alkaen sekä vuoden 1888 suunnitelmien mikrofilmikortit. Aineisto on käyty läpi ja tiedoista on tehty kronologinen rakennuslupalista, joka on liitteenä. Sähköisessä palvelussa Arskassa ei ole kohteen piirustuksia.

SENAATTI-KIINTEISTÖJEN ARKISTO HELSINKI SK

Senaatti-kiinteistöjen arkistossa on käyty tutkimassa piirustuksia ja asiakirjoja. Arkistossa säilytettävistä rakennuslupa-asiakirjoista on otettu kopioita. Arkistolta on saatu Matti Kuloveden proseminaariesitelmä vuodelta 1985, Pöyryn tekemä kohteen selvitys vuodelta 2012, KOKI-raportti kohteen numeerisista tiedoista, piirustuslistat sekä ARK-, LVI-, RAK- ja SÄH-piirustuksia sähköisessä muodossa.

SOTAMUSEON KUVA-ARKISTO

Sotamuseon kuva-arkiston kuvamateriaalia on käyty tutkimassa. Kuvien joukosta löytyi 1920- ja 1930-lukujen valokuvia, jotka pystyttiin paikallistamaan Korkeavuorenkatu 21:n rakennuksessa otetuiksi.

Painamattomat lähteet

Kulovesi, Matti. *Valtion virastotalo Korkeavuorenkatu 21, rakennus- ja käyttöhistoria. Proseminariesitelmä apul. prof. Riitta Nikulan johtamassa proseminaarissa 15.10.1985.* (Sk)

Kyläkoski, Eeva. Pöyry. *Korkeavuorenkatu 21, Helsinki. Uudemman rakennushistorian selvitys (1985-2011).* 12.3.2012. (Sk)

SUULLISIA TIETOJA OVAT ANTANEET

Ilonen, Arvi ja Pirkko
20.9.2013

Haltia, Tapio
Mannerheim-museo
12.9.2013

Painetut lähteet

Neuvonen, Petri; Mäkiö, Erkki; Malinen, Maarit. *Kerrostalot 1880-1940. Rakennustietosäätiö RTS, Helsinki 2002.*

Putkonen, Lauri (toimittaja). *asiasta² - Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta.* Museovirasto ja Rakennustieto Oy, Tampere 2011.

Ollila, Kaija; Toppari, Kirsti. *Puhvelista Punatulkkuun, Helsingin vanhoja kortteileita.* Sanoma Osakeyhtiö 1975.

Heikkinen, Maire. *Suomalainen tapettikirja.* Suomalaisen kirjallisuuden seura, Museovirasto. Helsinki 2009.

Heikkola, Tuomo. *Tsaarin salaisen poliisin talo.* Helsingin Sanomat. 3.6.2013.

Helsingin kaupungin historia, IV osa. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki 1955.

Hietala, Marjatta; Helminen, Martti; Lahtinen, Merja. *Helsinki - Historiallinen kaupunkikartasto.* Helsingin kaupunki, Tietokeskus. Kariston Kirjapaino, Hämeenlinna 2009.

Sotahistoriallinen aikakauskirja: Sotahistoriallisen seuran ja Sotatieteen laitoksen julkaisuja 3, 1984. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy, Joensuu 1984.

Suomen kaupunkiliitto. *Suomen kaupunkilaitoksen historia 2, 1870-luvulta autonomian ajan loppuun.* Kunnallispaino Oy, Vantaa 1983.

Nettilähteet

Helsingin kaupunginarkiston Sinetti-arkistotietokannan piirustusrekisteri

<http://137.163.136.28/HKIARKISTO/preARKa4.po>

Haettu 23.9.2013

Helsingin kaupungin paikkatietopalvelut HEL PTP

<http://ptp.hel.fi/>

Haettu 24.6.2013

Museoviraston nettisivut, kulttuuriympäristön rekisteriportaali

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/rapea/read/asp/r_kohde_suojelu_list.aspx?KOHDE_ID=200119

Haettu 20.9.2013

Hufvudstadsbladet nro 134, 7.6.1889, 3.

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=4&action=entryPage&id=471493>

Haettu 17.6.2013

Hufvudstadsbladet nro 10, 11.01.1910.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=3&action=entryPage&id=768170&pageFrame_currPage=1

Haettu 24.9.2013

Nya Pressen nro 276, 11.10.1885.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=10&action=entryPage&id=452198&pageFrame_currPage=3

Haettu 23.9.2013

Nya Pressen nro 299, 3.11.1885.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=9&action=entryPage&id=452060&pageFrame_currPage=2

Haettu 23.9.2013

Päivän Uutiset nro 164, 17.07.1888.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=12&action=entryPage&id=81639&pageFrame_currPage=2

Haettu 24.9.2013

Päivän Uutiset no 298, 20.12.1888

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=16&action=entryPage&id=63511&pageFrame_currPage=3

Haettu 24.9.2013

Uusi Suometar nro 27, 01.02.1884.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=17&action=entryPage&id=427264&pageFrame_currPage=3

Haettu 24.9.2013

Uusi Suometar nro 90, 18.04.1884.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=18&action=entryPage&id=427307&pageFrame_currPage=3
Haettu 24.9.2013

Uusi Suometar nro 116, 22.05.1885.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=19&action=entryPage&id=112904&pageFrame_currPage=4
Haettu 24.9.2013

Uusi Suometar nro 239, 15.10.1887.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=7&action=entryPage&id=428762&pageFrame_currPage=2
Haettu 24.9.2013

Uusi Suometar nro 241, 17.10.1891

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=2&action=entryPage&id=593530&pageFrame_currPage=3
Haettu 24.9.2013

Uusi Suometar nro 23, 29.01.1892.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=6&action=entryPage&id=584035&pageFrame_currPage=2
Haettu 23.9.2013

Uusi Suometar nro 208, 10.09.1910.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=3&action=entryPage&id=800811&pageFrame_currPage=3
Haettu 23.4.2013

Raittius ja Siweys nro 1, 1.1.1886

http://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/secure/showPage.html?conversationId=2&action=entryPage&id=912520&pageFrame_currPage=8
Haettu 23.4.2013

Lördagen nro 32, 8.8.1903.

http://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/secure/showPage.html?conversationId=2&action=entryPage&id=757501&pageFrame_currPage=7
Haettu 24.9.2013

Liite I:

Kronologia rakennusluvista

Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistossa säilytetään kohteeseen liittyviä rakennuslupia vuodesta 1962 alkaen. Vuoteen 1959 asti valtion ei tarvinnut hakea rakennuslupaa omistamiensa rakennusten muutoksiin. ARK-piirustusmikrofilmeissä on vuoden 1888 kuvat, seuraava kuva on vuodelta 1962.

Sähköisessä palvelussa Arskassa ei ole kohteen piirustuksia.

MIKROFILMIKORTIT:

78 arkkitehtipiirustusmikrofilmikorttia
8 työpiirustusmikrofilmikorttia
109 rakennepiirustusmikrofilmikorttia
50 ilmanvaihtopiirustusmikrofilmikorttia
35 vesi- ja viemärintiirustusmikrofilmikorttia

1962

Lupatunnus: Ke-914-C-62
Toimenpide: Muutos. Toiseen kerrokseen rakennettiin uusi WC-ryhmä, johon tuli ½ tiilen seinä. Tilaa erotettiin käytävästä.
Vahvistettu: 12.7.1962
Loppukatselmus: 3.4.1963
Hakija: Uudenmaan lääninrakennustoimisto
Pääsuunnittelija: Rakennusmestari Matti Nieminen

Hakija: Uudenmaan piirirakennustoimisto, Suomen valtio.
Pääsuunnittelija: Arkkitehti J. Aho, Uudenmaan piirirakennustoimisto
Rakennesuunnittelija: Insinööri Hakkarainen, Rakennushallitus

1969

Lupatunnus: 7-2243-R-1969
Toimenpide: Koko kiinteistön, Korkeavuorenkadun ja Punanotkonkadun puoleisten julkisivujen uudelleenmaalaus Muinaistieteellisen toimikunnan antamien värimalliehdotusten mukaan.
Hakupäivämäärä: 14.10.1969
Hakija: Uudenmaan lääninrakennustoimisto
Hakemuksen esittelijä: Arkkitehti Olli Penttilä

1972

Lupatunnus: 7-1095-C-72
Toimenpide: Muutos. 5. kerroksen yläpohjaa vahvistettiin ja ullakokerrokseen tehtiin kahden antenniharuksen kiinnityspisteet. (Muutokset tehtiin siipiosassa, joka on purettu 1987.)
Vahvistettu: 22.6.1972
Loppukatselmus: 11.1.1973
Hakija: Uudenmaan piirirakennustoimisto, Suomen valtio
Pääsuunnittelija: Arkkitehti Mauno Vuori, Uudenmaan piirirakennustoimisto

1971

Lupatunnus: 7-1036-C-71
Toimenpide: Muutos. Katolle pystytettiin radioantennimasto.
Vahvistettu: 18.6.1971
Loppukatselmus: 1.10.1975

Lupatunnus: 7-2462-C-72
Toimenpide: Muutos. Punanotkonkadun puoleisen siiven pohjakerroksen entisiin varasto- ja käytävätiloihin sijoitettiin uusi sähköpääkeskus.
Vahvistettu: 12.12.1972
Loppukatselmus: 27.9.1975

Hakija: Uudenmaan piirirakennustoimisto, Suomen valtio

Pääsuunnittelija: Rakennusarkkitehti P. Kärki, Uudenmaan piirirakennustoimisto

1977

Lupatunnus: 7-1496-C-77

Toimenpide: Muutos. Pohjakerroksen varastotiloja muutettiin henkilökunnan toimisto- ja sosiaalitiloiksi. Samalla suoritettiin vähäisiä väliseinien muutoksia sekä tehtiin uusi oviaukko kantavaan seinään.

Vahvistettu: 8.9.1977

Loppukatselmus: Ei tietoa.

Hakija: Uudenmaan piirirakennustoimisto, Suomen valtio

Pääsuunnittelija: Uudenmaan piirirakennustoimisto

1978

Lupatunnus: 7-898-C-78

Toimenpide: Muutos. Rakennuksen kaakkoiskulmassa (v. 1987 puretussa osassa) sijainneen ullakkohuoneiston huoneita jaettiin ja yhdistettiin. Ullakkokerroksen asuinhuoneistossa erotettiin vaatehuone ja alle 4 m² keittokomerotila. Samalla suoritettiin kylpyhuoneen uudelleenjärjestely. (Kyseinen osa kuului vuonna 1987 purettuun siipiosaan.)

Vahvistettu: 7.8.1978

Loppukatselmus: 4.12.1978

Hakija: Suomen valtio

Pääsuunnittelija: Rakennusmestari Eero Niemelä

Lupatunnus: 7-1446-C-78

Toimenpide: Muutos. Pohjakerroksessa tehtiin väliseinämuutoksia.

Vahvistettu: 23.10.1978

Loppukatselmus: 1.8.1979

Hakija: Uudenmaan piirirakennustoimisto, Suomen valtio

Suunnittelija: Rakennusarkkitehti Pekka Viitanen, Uudenmaan piirirakennustoimisto

1981

Lupatunnus: 7-346-C-81

Toimenpide: Muutos. Rakennus palo-osastoitettiin kantaviin väliseiniin tehtävin muutoksin.

Vahvistettu: 26.10.1981

Loppukatselmus: 12.11.1982

Hakija: Uudenmaan piirirakennustoimisto, Suomen valtio

Pääsuunnittelija: Arkkitehti Pekka Voltti, Arkkitehtitoimisto Lindroos-Teränne (piirustukset allekirjoittanut Raimo Teränne)

Muuta: 21.8.1981 päivätty Uudenmaan piirirakennustoimiston dokumentti. Virastotalo Korkeavuorenkatu 21, paloturvallisuuden korjaukset.

”Uudenmaan piirirakennustoimisto esittää pyydettyä lisäselvityksenä Virastotalon Korkeavuorenkatu 21 paloturvallisuuden kohentamisesta (rakennuslupahakemus 7-346-C-81) seuraavaa:

Rakennuksen paloturvallisuutta on tarkoitus kohentaa mahdollisimman pian jakamalla se A30-luokan palo-ovilla kantavien tiiliseinien kohdalta pystysuuntaisiin paloteknisiin osastoihin. Osastojen kooksi tulee tällöin (liitepiirustukset):

A (sininen alue) 2470 k-m²
(n. 500 k-m²/kerros)

B (keltainen alue) 2090 k-m²
(n. 420 k-m²/kerros)

C (punainen alue) 2000 k-m²
(n. 400 k-m²/kerros)

Rakennuksen peruskorjaus on tarkoitus suorittaa lähivuosina. Peruskorjauksen suunnittelun yhteydessä ratkaistaan rakennuksen käyttötaivoitteet ja päätetään mm. poistumistien tarpeettoman D-portaan kohtalo. Tässä vaiheessa esitämme, että D-porras voisi jäädä nykyiselleen osaksi C-osastoa.

Asiaa hoitaa piirirakennustoimistossa arkkitehti Pekka Voltti.

Piirirakennuspäällikkö, piiri-insinööri Kalevi Puska”

1984

Lupatunnus:	7-3658-R-83
Toimenpide:	Muutos. Katolle rakennettiin teräsputkikanteinen suojakaide lipputangolle.
Vahvistettu:	6.2.1984
Hakija:	Uudenmaan piirirakennustoimisto, Suomen valtio
Suunnittelija:	Piirtäjä Kaija Mänty, Uudenmaan piirirakennustoimisto

1987

Lupatunnus:	7-2179-B-87
Toimenpide:	Käyttötarkoituksen muutos, huoneiden jakaminen ja yhdistäminen, lisärakennuksen rakentaminen, kantavan rakenteen muutos, julkisivun muutos. Peruskorjaus ja laajennus. Peruskorjaustyöt: ullakolle rakennettiin sauna ja ilmastointikonehuone. Pääporrashuoneen A:n hissi rakennettiin pohjakerrokseen asti, jolloin pihalle pääsee hissiin myös pyörätuolilla. WC-tilat rakennettiin uudestaan. Kevyitä väliseiniä purettiin tai rakennettiin. Osa ikkunoista uusittiin entisen mallin mukaisiksi, mutta kolmikertaisiksi ikkunoiksi. Katujulkisivusokkelin ikkunat yhtenäistettiin. Kaksi keittiöporrasta purettiin lähes kokonaan, tilalle rakennettiin työhuoneita tai tekniset pystynousukuilut ja WC:t. Lupaan liittyivät myös puretun piharakennuksen tilalle suunniteltu toimiston laajennus ja pihan alle tehtävät kokous-, arkisto- ym. tilat.

Tontin kerrosala 5920 + 1450 m².

Lisäksi päätearkisto-, kokous- ja teknisiä tiloja 225 m² kellariin, varasto-, kokous- ja teknisiä tiloja 330 maan alle sekä saunatiloja 100 m² ullakolle, yhteensä 8025 m².

Pihan puolelle rakennettiin kuusi-kerroksinen toimistosiipi kellareineen ja pihan alle kokous- ym. tiloja. Olemassa olevan, toimisto- ym. tiloja käsittävän katurakennuksen kellari- ja osittain katurakennuksen alapuolella sijaitsevaan pohja- sekä näiden yläpuoliseen viiteen kerrokseen

rakennettiin väliseiniä, purettavien porrashuoneiden kohdalle valettiin välipohja-aukkoja umpeen, A-porras hisseineen ulotettiin pohjakerrokseen ja ullakolle rakennettiin saunaosasto. Muutosalueiden koko oli n. 4450 m².

Julkisivutoimikunnan ehdon mukaisesti väritystä ja ritilöitä tarkistettiin.

Asemakaavan sallimalla tavalla sijoitettiin rakennettavan toimistosiiven tontin nro 14 vastaiseen julkisivuun varastohuoneiden ikkunoita. Ikkunoiden sijoittamisesta naapuritontin rajalle tehtiin naapuritontin omistajan kanssa sopimus.

Poikkeus: Tontin kerrosalaa ylittämättä maan alle sijoitettujen tilojen kerrosala 385 m² ylitti 55 m²:llä sallitun kerrosalan.

Vahvistettu:	12.5.1988
Loppukatselmus:	9.8.1991
Hakija:	Rakennushallitus, Suomen valtio
Pääsuunnittelija:	Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen
Rakennesuunnittelija:	Ekono
LVI-suunnittelija:	Kupari Insinööritoimisto Oy
Muuta:	Kokonaisala 2300 m ² , tilavuus 8100 m ³ .

1988

Lupatunnus:	Ei tunnusta.
Toimenpide:	Rasitesopimus. Tontin n:o 19 omistaja sitoutui sulkemaan tontin n:o 14 rajalle rakennettavan seinän ikkuna-aukot, jos tontin n:o 14 uudisrakentaminen omistajan haluamalla tavalla estyy aukkojen johdosta.
Päiväys:	22.4.1988
Hakija:	Rakennushallitus, Suomen valtio

1990

Lupatunnus: 7-3614-C-89
Toimenpide: Laajennusosan muutos. Käyttötarkoituksen muutos varastoiksi merkityille huoneille, jotka sijaisevat laajennusosan 1.-5. kerroksissa ja rajautuvat naapuritonttiin n:o 14. Työhuoneiksi muutettiin yhteensä 12 ikkunallista tilaa.
Vahvistettu: 26.1.1990
Loppukatselmus: 9.8.1991
Hakija: Rakennushallitus, Suomen valtio
Pääsuunnittelija: Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen

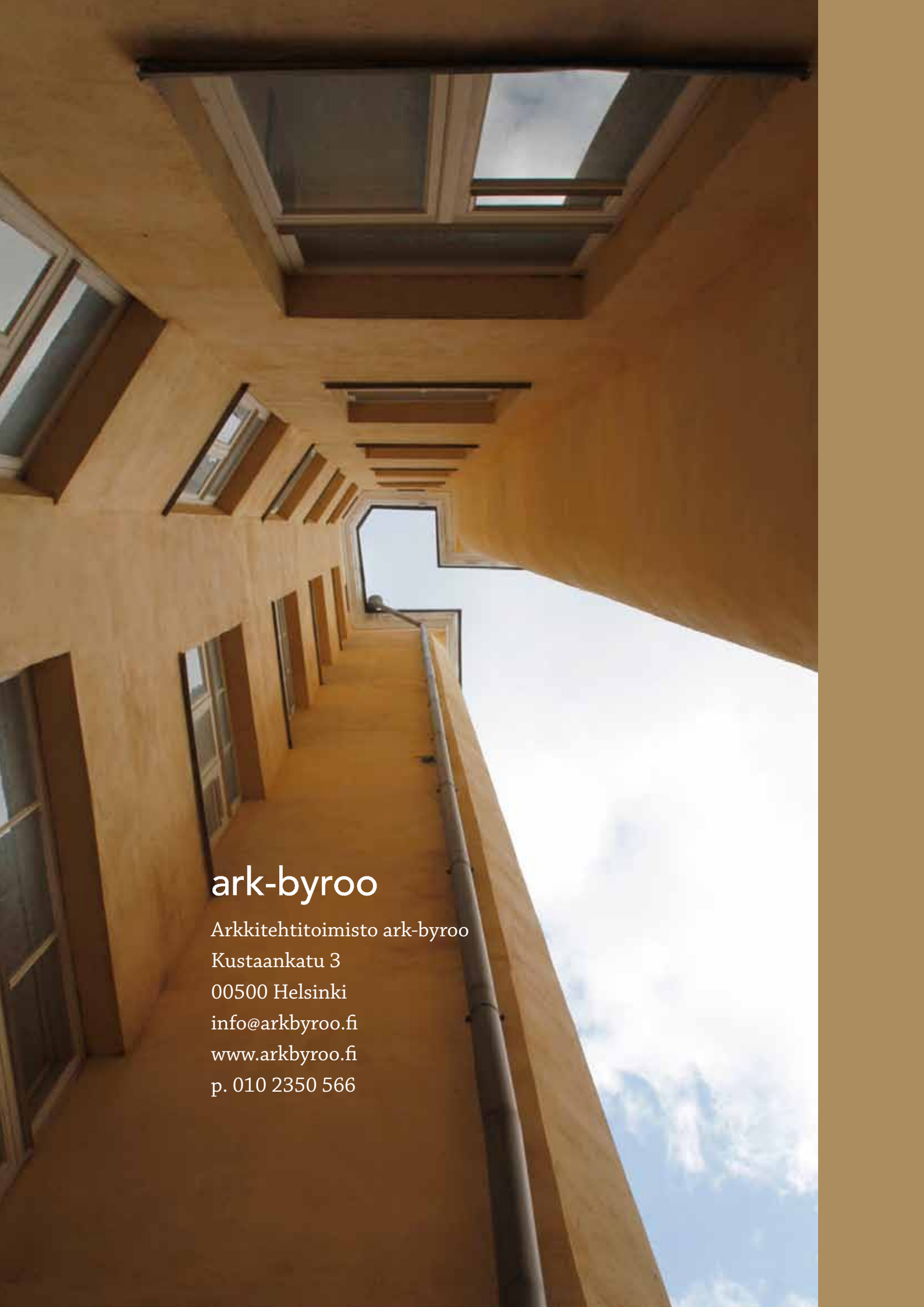
Lupatunnus: 7-2333-L-90
Toimenpide: Tunnukseen 7-3614-C-89/26.1.1990 sisältyneen rasite-ehdon poistolupa. Ehdoksi lisättiin: "Varastohuoneet saavat olla luvanmukaisessa käytössä toistaiseksi niin kauan, kunnes huoneiden ikkunat naapuritontin 7/104/14 mahdollisen lisärakentamisen johdosta joudutaan sulkemaan, kuitenkin kauintaan 1.9.2010 saakka."
Vahvistettu: 12.7.1990
Loppukatselmus: 9.8.1991
Hakija: Rakennushallitus, Suomen valtio

Lupatunnus: 7-2629-C-90
Toimenpide: Muutos. Käyttötarkoituksen muutoksia ja huoneiden jakamisia.
Kellari: varastosta erotettiin osa akkuhuoneeksi
Pohjakerros: paperivarasto muutettiin lähiarkistoksi, kirjasto muutettiin kahdeksi työhuoneeksi, monistamo muutettiin kirjavarastoksi, sosiaalitila muutettiin varastoksi
Uudisrakennuksen 2. kerros: huoneen jakaminen
3. kerros: monistushuone ja varasto muutettiin työhuoneiksi
4. kerros: ATK-keskuksessa oleva huone jaettiin
Vahvistettu: 28.8.1990

Loppukatselmus: 3.12.1991
Hakija: Rakennushallitus, Suomen valtio
Pääsuunnittelija: Arkkitehti Pirkko Ilonen, Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen
Rakennesuunnittelija: Ekono

1997

Lupatunnus: 7-2352-C-97
Toimenpide: Kiinteistön pihalle rakennettiin jätekatos.
Vahvistettu: 17.6.1997
Loppukatselmus: 28.1.1998
Hakija: Valtion kiinteistölaitos
Suunnittelija: Arkkitehti Pirkko Ilonen, Arkkitehtuuritoimisto Pirkko ja Arvi Ilonen

ark-byroo

Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Kustaankatu 3

00500 Helsinki

info@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566